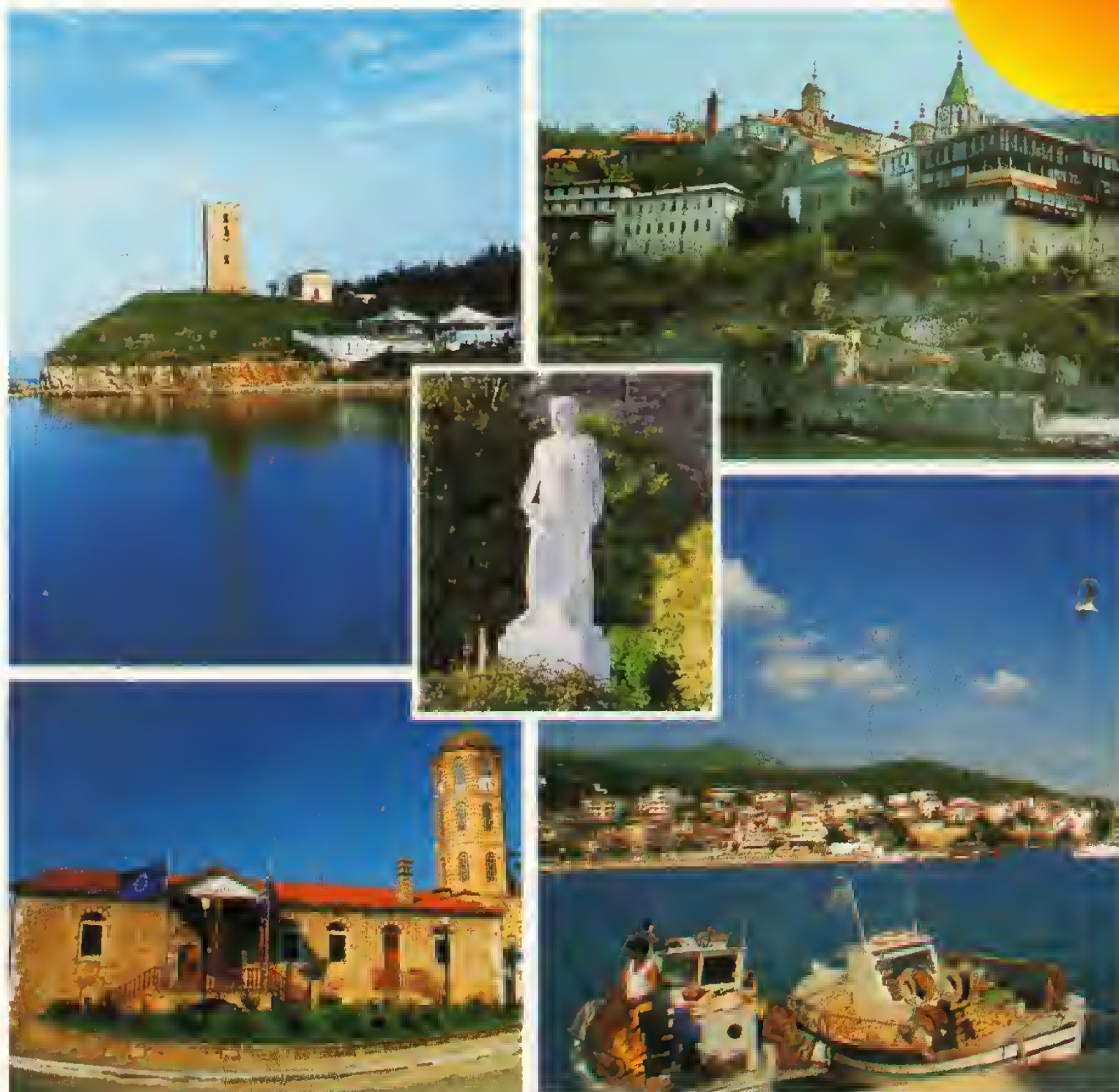

ΕΤΗΣΙΟΣ ΟΔΗΓΟΣ

Χαλκιδική '94

ΤΙΜΗ ΔΡΧ. 1500

ANNUAL GUIDE

JÄHRLICHER REISEFÜHRER

Chalkidiki '94

© 2004 Blackwell Publishing Ltd *Journal of Internal Medicine* 255: 105–112

Chalkidiki '94

Λίγο πιο μακριά απ' την πόλη η φύση είναι πολύ κοντά σου...

Η φύση. Η διαύγεια της ατμόσφαιρας.
Η διαφάνεια των νερών. Η γλυκειά χροιά των ήχων.
Όλα σας καλούν κοντά της. Λίγα χιλιόμετρα πιο
μακριά, ο καθαρός αέρας διαλύει τα προβλήματα
της πόλης. Ένα ταξίδι στην πηγή της ζωής αρχίζει.

Εσείς απλά ξεκινήστε και η Mobil σας...
συνοδεύει! Με 750 πρατήρια σ' ολόκληρη την
Ελλάδα, τα οποία σας προμηθεύουν τώρα
και αμόλυβδη βενζίνη. Για να χαίρεστε τη φύση
χωρίς να την επιβαρύνετε. Σε κάθε πρατήριο
Mobil θα βρείτε τα προηγμένα λιπαντικά της,
γρήγορη και σωστή εξυπηρέτηση σε ένα φιλικό
περιβάλλον και, φυσικά, τους αναλυτικούς χάρτες
της για κάθε γωνιά της Ελλάδας.

Εμπρός λοιπόν! Αναζητήστε την ηρεμία
στη φύση. Είναι κοντά σας. Όπως και η Mobil.

Mobil®

Προηγείται και φροντίζει

Ο επισκέπτης της Χαλκιδικής ξεκινώντας από τη Θεσσαλονίκη περνάει, σύμφωνα με τους αρχαίους όρους, την παράλια άκρη του Ανθεμούντα, ένα μέρος της Κρουσίδας (Κροσαίης κατά τον Ηρόδοτο) και μπαίνει στη Βοττική. Σύμφωνα με τους σύγχρονους γεωγραφικούς όρους, διασχίζει τη μικρής εκτάσεως πεδιάδα του Σέδες, μετά την οποία περνάει την Καλαμαριά και φτάνει στα Ν. Μουδανιά. Η είσοδός του στο νομό Χαλκιδικής γίνεται στο **Λάκκωμα** (1.416 κάτ.)· το χωριό βρίσκεται λίγο πιο μέσα από το δρόμο, όπως ειδοποιεί σχετική πινακίδα.

Οι δυνατότητες που του προσφέρονται στη συνέχεια είναι, να ακολουθήσει τη νέα οδό, η οποία σε σύντομο χρονικό διάστημα τον φέρνει στα Νέα Μουδανιά, ή να πάρει την παλαιά οδό, που περνάει μέσα από διάφορα χωριά, πριν φτάσει στα Ν. Μουδανιά. Πάντως μετά το Νεοχωράκι (κάτ. 44) κατευθύνεται προς τη Νέα Καλκικράτεια, αφήνοντας στα δεξιά του, προς τη θάλασσα, το παράλιο προσφυγικό χωριό Νέα Ηράκλεια, όπου βρέθηκε αργυρή λειψανοθήκη του Δ' ή Ε' μ.Χ. αι. Στα δεξιά του επίσης είναι το μεσόγειο χωριό **Άγιος Παύλος** (κάτ. 1.078), περιβαλλόμενο από εκτεταμένους αμπελώνες. Στα αριστερά της οδού, δυτικά ως προς τη **Νέα Γωνιά** (κάτ. 798), σε μια φυσική οχυρή θέση ήταν

χτισμένη η αρχαία πόλη Αντιγόχεια, που ιδρύθηκε από τον Αντίγονο Γονατά, Βασιλιά της Μακεδονίας, το 280 π.Χ., και το όνομα της οποίας επέζησε και στα Βυζαντινά χρόνια σε δύο χωριά της περιοχής, την Άνω και την Κάτω Αντιγονία.

Ο επισκέπτης, που θα πάρει την παλιά οδό, θα περάσει από το προσφυγοχώρι **Νέα Σύλλατα** (κάτ. 1.232) και στη συνέχεια θα φτάσει στη δια-

σταύρωση του δρόμου που οδηγεί στα Πετράλωνα. Συνεχίζοντας κανονικά την πορεία του θα έρθει στα **Ελαιοχώρια** (κάτ. 274) απ' όπου έπειτα θα προωθηθεί στο κεφαλοχώρι **Νέα Τρίγλια** (κάτ. 2.657), γνωστό στους καλοφαγάδες για τα ωραία σουβλάκια του.

Στην ακτή, μετά την Νέα Ηράκλεια, οδεύοντας παραλιακάς ο επισκέπτης θα έρθει στη Νέα Καλκικράτεια, απ' όπου στη συνέχεια μπορεί να προωθηθεί στον οικισμό Γεωπονικά, έπειτα στη Βεριά, γενικό χώρο της αρχαίας Βρέας ή Βρύας, κι ύστερα

στη **Σωζόπολη** (κάτ. 308), που υπάγεται στην κοινότητα Νέων Συλλάτων. Η περιοχή στα Βυζαντινά χρόνια είχε πέντε και πλέον χωριά, καθώς και μετόχια αγιορείτικων μονών, όπως της Μεγίστης Λαύρας, του Αγίου Παύλου, της μονής Ξενοφώντος και του Χελανδαρίου, κοντά στη Σωζόπολη.

Από τη Ν. Τρίγλια, κατευθυνόμενος μέσω της

**Η Μαγαζάρα στην παραλία Νέας Τρίγλιας -
Magazara, at the beach of Nea Triglia**

παλαιάς οδού προς τα Ν. Μουδανιά, ο ταξιδιώτης αφήνει οτ' αριστερά του, προς την ενδοχώρα, τη **Νέα Τένεδο** (κάτ. 368), τον **Άγιο Παντελεήμονα** (κάτ. 454), το χωριό **Ζωγράφου** (κάτ. 432) σε μικρή απόσταση από το δρόμο, το οποίο χτίστηκε μετά τη μικρασιατική καταστροφή στο χώρο του μετοχιού της μονής Ζωγράφου. Από το μετόχι σώζονται διάφορα κτίρια, όπως ο πύργος, αναγόμενος στον ΙΔ' αι., η εκκλησία (1842), η μνημειακή κρήνη κ.ά.

Στη συνέχεια της πορείας του, ο επισκέπτης έρχεται στο επίσης προφυγοχώρι **Διονυσίου** (κάτ. 1.352), που απέχει μόλις 1 χλμ. από την παλαιά οδό, ενώ ύστερα συναντάει τη διασταύρωση, απ' όπου ένας δρόμος οδηγεί προς την **Πορταριά** (κάτ. 1.267) και τα **Σήμαντρα** (κάτ. 1.980), την παλιότερη Καρκάρα. Ας σημειωθεί ότι ανατολικότερα από την Πορταριά βρισκόταν η Σπάρτωλος, μια από τις σημαντικότερες πόλεις της αρχαίας Βοττικής.

Στα παράλια, στην ίδια διαδρομή, βρίσκεται το προφυγοχώρι **Νέα Πλάγια** (κάτ. 1.171), με δραστήριο μορφωτικό ούλλογο, τα **Φλογητά** (κάτ. 1.368) και η Παραλία Διονυσίου, οικισμός ο οποίος αναπτύχθηκε σχετικά πρόσφατα. Κοντά στα Φλογητά ούζεται σε ερείπια το μετόχι της αγιορείτικης μονής του Αγίου Παντελεήμονα, κτίσμα του ΙΘ' αι., όπου μετά τον ξεριζωμό λειτούργησε επί πολλά χρόνια Αμερικανικό νοσοκομείο, το ο-

ποίο περιέθαλψε εκατοντάδες πρόσφυγες εγκατεστημένους στην περιοχή. Λίγο αργότερα ο ταξιδιώτης φθάνει στα Νέα Μουδανιά, τον πλέον αξιόλογο αστικό οικισμό της διαδρομής σ' αυτήν την πλευρά, αλλά και ολόκληρης της Χαλκιδικής, μαζί με τον Πολύγυρο και την Αρναία.

Στα προϊόντα της περιοχής συγκαταλέγονται σταφύλια, βερίκοκα, κηπευτικά και λαχανικά διάφορα, λάδι και

ελιές, κραοί και τοίπουρο σπιτικό, σιτηρά και ψάρια. Ας σημειωθεί επίσης ότι με την παράκτια αλιεία ασχολούνται πολλοί κάτοικοι των Νέων Μουδανιών και της Νέας Καλλικράτειας.

Ο επισκέπτης της περιοχής και ο ταξιδιώτης των θερινών μηνών μπορούν συχνά να διασκεδάσουν σε διάφορα πανηγύρια και γιορτές, που κρατούν ακόμη το ιδιαίτερο χρώμα τους, ενώ ορισμένες φορές αναβιώνουν πειστικά ανάλογες εκδηλώσεις των παλιών καιρών.

Οι σημαντικότεροι χώροι της διαδρομής Θεσσαλονίκης - Νέων Μουδανιών είναι η Νέα Καλλικράτεια, τα Πετράλωνα και τα Νέα Μουδανιά, Βέβαια. Ας τους δούμε, όμως, αναλυτικότερα.

Νέα Καλλικράτεια

Κοινότητα του νομού Χαλκιδικής, με 4.407 κατοίκους. Το χωριό ιδρύθηκε, μετά τη μικρασιατική καταστροφή, από πρόσφυγες, προερχόμενους κυρίως από την Καλλικράτεια της Ανατολικής Θράκης, στο χώρο του μετοχιού της μονής Ξενοφώντος του Αγίου Όρους. Η περιοχή, ωστόσο, κατοικούνταν ήδη από τους προϊστορικούς χρόνους, ενώ και στην ιστορική περίοδο υπήρχε εδώ πόλη, της οποίας όμως αγνοούμε το όνομα, αφού οι αναφορές των αρχαίων ιστορικών για το χώρο είναι αοήμαντες. Μεγάλη σημασία έχει ένα εύρημα, αναγόμενο στον Ε' π.Χ. αι. (περί το 440 π.Χ.)· επιτύμβια στήλη, με αέτωμα, στην οποία παριotάνεται νεαρή κοπέλα με ένα περιστέρι στο χέρι (το ανάγλυφο βρίσκεται στο

Το μετόχι της μονής Αγίου Παντελεήμονα έξω από τα Φλογητά /The remains of the dependency of Agios Panteleimonas monastery

Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης). Άλλη σημαντική ανακάλυψη αποτέλεσε στην παρακείμενη Ν. Ηράκλεια, όπως ήδη ειπώθηκε, η εύρεση αργυρού κιβωτιδίου-λειψανοθήκης, του Δ' ή Ε' μ.Χ. αι., με γλυπτές παραστάσεις από την Καινή και την Παλαιά Διαθήκη στις τέσσερις πλευρές της (κι αυτό το εύρημα βρίσκεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης). Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει η ακρόπολη της Αντιγόνειας, κοντά στη Νέα Γωνιά.

Η Νέα Καλλικράτεια διαθέτει ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια, εστιατόρια και ταβέρνες, που μπορούν να εξυπηρετήσουν και τον πλέον απαιτητικό επισκέπτη, καθώς και υποκαταστήματα των ΕΛ.ΤΑ., του Ο.Τ.Ε., αγροτικό ιατρείο, φαρμακεία, ταξί και άλλα χρειώδη. Απέχει 44 χλμ. από τη Θεσσαλονίκη και 54 χλμ. από τον Πολύγυρο.

Πετράλωνα

Κοινότητα του νομού Χαλκιδικής, με 377 κατοίκους. Ιδρύθηκε μετά τον ξεριζωμό από Μικρασιάτες πρόσφυγες. Το χωριό απόκτησε ιδιαίτερη

σημασία λόγω του Σπηλαίου, που εντοπίστηκε στο βουνό Κατσίκια, λίγο ψηλότερά του. Το Σπήλαιο ερευνήθηκε εντατικά από τη δεκαετία του 1960 και ύστερα. Σύμφωνα με τα πορίσματα των ειδικών, κατοικήθηκε πριν από 700.000 χρόνια περίπου, και σ' αυτό βρέθηκαν ίχνη φωτιάς, που άναψαν επί τούτου οι ένοικοί του. Το σπουδαιότερο, όμως, εύρημα ήταν το κρανίο ενός ανθρώπου, το οποίο εντοπίστηκε σ' ένα τμήμα του. Το εν λόγω κρανίο παρουσίαζε σημαντικές διαφορές σε σχέση με του σύγχρονου ανθρώπου ως προς το σχήμα και την περιεκτικότητα της κάψας. Σχηματικά, ο τύπος του ανθρώπου, που αντιπροσωπεύει, ονομάστηκε "αρχάνθρωπος των Πετραλώνων", και υπολογίζεται ότι έζησε πριν από 250.000 χρόνια, αποτελώντας ένα ενδιάμεσο στάδιο μεταξύ του "ορθίου ανθρώπου" και του "έμφρονος ανθρώπου".

Στο σπήλαιο επιπλέον βρέθηκαν οστά ζώων που εξαφανίστηκαν πριν από χιλιάδες χρόνια ή που δε συγκαταλέγονται στην πανίδα της Χαλκιδικής από χιλιετίες. Έτσι, σε ένα θάλαμό του, στον οποίο δόθηκε το χαρακτηριστικό όνομα

Νέα Πλάγια / Nea Plagia

"Νεκροταφείο Γιγάντων", εντοπίστηκαν οστά σπηλαίας άρκτου, ύαινας, λέσντος των σπηλαίων, ρινόκερου, ελαφισύ, τσακαλιού, μαμσούθ και άλλων ζώων.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η σταλαγμική διακόσμηση του Σπηλαίου. Υπάρχουν, σε πληθώρα σχημάτων και αποχρώσεων, σταλακτίτες τύπου κηροπηγίου, "κοραλλισγενείς", δισκοειδείς, σε ψηφιδωτές λεκάνες, σε σχήμα μανιταριών, σταλακτίτες νάνσι κτλ.

Το Σπήλαιο ηλεκτρο φωτίζεται και μπορεί να το επισκεφθεί κανείς με τη συνοδεία φύλακος πάντα. Οι χώροι έχουν διαπλασθεί, όπως ήταν, όταν ζούσε σ' αυτό ο αρχάνθρωπος. Στο παρακείμενο μουσείο επίσης εκτίθενται τα σημαντικότερα ευρήματα σε οστά προϊστορικών ζώων, που εντοπίστηκαν στους χώρους του Σπηλαίου. Επιπλέον, ο χώρος μπροστά από την είσοδο έχει διαμορφωθεί σε κίλλο ανοιχτού θεάτρου και κάθε χρόνο —κυρίως στη διάρκεια του καλοκαιρισμού— δίνονται θεατρικές παραστάσεις από διάφορους οργανισμούς και θιάσους.

Τα Πετράλωνα απέχουν 48 χλμ. από τον Πολύγυρο, 60 χλμ. από τη Θεσσαλονίκη και 4 χλμ. από την παλαιά οδό Θεσσαλονίκης-Μουδανιών.

Νέα Μουδανιά

Δήμος του νομού Χαλκιδικής, με 4.404 κατοίκους. Τα Νέα Μουδανιά ιδρύθηκαν μετά τον ξε-

ριζωμό από πρόσφυγες της Μικράς Ασίας, προσερχόμενους κυρίως από την Προποντίδα. Στη θέση της πόλης δε βρισκόταν ως τότε κανένα πόλisma, αν και στη γενική περιοχή υπήρχαν ίχνη εγκαταστάσεων, σε διάφορα σημεία, αναγόμενα στην ελληνιστική περίοδο ή ακόμη αρχαιότερα. Ο χώρος ωστόσο ήταν γνωστός με το όνομα

Καργκί λιμάνι ήδη από την περίοδο μετά τα τέλη του περασμένου αιώνα, ενώ μια σκάλα χρησίμευε για να εκφορτώνονται εμπορεύματα και να φορτώνονται προϊόντα της περιφέρειας. Αργότερα, στο ξεκίνημα του αιώνα μας, ο Χατζή Οσμάν, Τούρκος κτηματίας του τόπου, δημιούργησε έναν εκτεταμένο και συστηματικό ελαιώνα, τμήματα του οποίου επιζούν και ως σήμερα, καλύπτοντας μάλιστα τους λόφους γύρω από την πόλη και φθάνοντας ως τις παρυφές της.

Από την ίδρυσή τους και έπειτα ωστόσο τα Νέα Μουδανιά αναπτύχθηκαν δυναμικά και ήδη προπολεμικά ακόμη ήταν γνωστά για τη μεγάλη εμποροπανήγυρή τους, πόλο έλξης για τους κατοίκους των ποικίλων σικισμών της Νότιας Χαλκιδικής. Η ανσδική αναπτυξιακή τάση της πόλης συνεχίζεται με σισένα αυξανόμενους ρυθμούς ως τώρα. Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των Νέων Μουδανιών εξάλλου είναι το ότι αποτελούν την πύλη της Κασσάνδρας και της Σιθωνίας για τον ταξιδιώτη που έχει ως αφετηρία τη Θεσσαλονίκη.

Ο επισκέπτης μπορεί να περιηγηθεί την αγορά της πόλης, που δε έχει τίποτε να ζηλέψει από παρόμοια επαρχιακά αστικά κέντρα, να κάνει τον περίπατό του στη σκάλα και να δοκιμάσει νισιμιές και θαλασσινά στις ψαροταβέρνες και τα συζερί. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν διάφορες εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στα Νέα Μουδανιά ή στη γειτονική προς αυτά περιοχή, όπως η Γιορτή της σαρδέλας, λαϊκό

πανηγύρι το οποίο γίνεται στην πόλη κάθε Ιούλιο (συνήθως το πρώτο δεκαπενθήμερο αυτού του μήνα) και αντικατέστησε την παλιά εμποροπανήγυρη, το πανηγύρι της Παναγίας Κορυφινής στις 8 Σεπτεμβρίου, την εικόνα της οποίας μετέφεραν οι πρόσφυγες από την πατρίδα τους, την Καλόλιμνο της Προποντίδας, και την εναπόθεσαν σε ναό ειδικά χτισμένο στην κορυφή ενός δενδροοκέπαστου λόφου, την εμποροπανήγυρη του Αγίου Μάμα, που πραγματοποιείται στο ξωκλήσι του ομώνυμου Αγίου, 4 χλμ. έξω από το χωριό Αϊ-Μάμας, στο δρόμο προς την Κασοάνδρα κτλ. Η τελευταία εκδήλωση έχει ηλικία πολλών αιώνων και κάποτε ήταν ζωοπανήγυρη. Σήμερα γεωργικά μηχανήματα αντικατέστησαν τα ζώα, αλλά πολλοί επισκέπτες έρχονται για να γευθούν τα ψητά λουκάνικα (το ιδιαίτερο έδεσμα της γιορτής) και να παρακολουθήσουν ποικίλες άλλες εκδηλώσεις.

Τα Νέα Μουδανιά απέχουν 70 χλμ., μέσω του παλαιού δρόμου, ο οποίος περνάει μέσα από τα χωριά Ν. Σύλλατα, Ελαιοχώρια και Ν. Τρίγλια, από την Θεσσαλονίκη και 65 χλμ. μέσω της νέας οδού.

Λεπτομέρεια από την εκκλησία του Αγίου Γεωργίου στα Ν. Μουδανιά / Detail from the church of Agios Georgios in N. Moudania

Νέα Μουδανιά, άποψη από το λιμάνι / Nea Moudania, view from the port

πευκοδάση στα οποία κυριαρχεί η σομή του ρετσινιού και η ευωδία του θυμαριού, ομορφιές ασύγκριτες στο μάτι και του πλέον δύστροπου, ενώ θαυμαστή από κάθε άποψη είναι και η οικιστική της ιδιομορφία. Ξωκλήσια, παλιά μοναστηριακά μετόχια, παραδοσιακοί οικισμοί εναρμονίζονται ταιριαστά με σύγχρονες εξοχικές κατοικίες και μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες, που μπορούν να προσφέρουν στον επισκέπτη της χερσονήσου κάθε δυνατή άνεση.

Στα προϊόντα του τόπου συγκαταλέγονται ψάρια και άλλα αλιεύματα, μία από τις λεπτές γαστριμαργικές απολαύσεις που μπορεί να χαρεί ο ταξιδιώτης σε γραφικά ταβερνάκια ή σύγχρονα εστιατόρια, λάδι, ελιές και μέλι. Κι εδώ ας σημειωθεί ότι οι Κασσανδρηνοί φημίζονταν από παλιά για το μέλι τους, όπως και οι συντοπίτες τους της Σιθωνίας.

Οι σημαντικότεροι χώροι που θα συναντήσει ο ταξιδιώτης στη διαδρομή του βρίσκονται οι περισσότεροι στην ακτή. Άλλοι, όπως η Κασσάνδρεια, είναι στην ενδοχώρα, ενώ τα πιο πολλά χωριά διαθέτουν το καθένα την παραλία του. Ας τους δούμε, όμως, αναλυτικότερα:

Νέα Ποτίδαια

Προσφυγοχώρι, με 1.094 κατ., που ιδρύθηκε μετά τη μικρασιατική καταστροφή από Έλληνες της Ανατολικής Θράκης σε μια θέση γεμάτη από ιστορικές μνήμες. Η αρχαία Ποτίδαια υπήρξε κτίσμα των Κορινθίων, στις αρχές του ΣΤ' π.Χ. αι. ή στα τέλη του Ζ', και σύντομα έγινε μια από τις πλέον σημαντικές πόλεις της Χαλκιδικής. Κατά τον Θουκυδίδη, απέιχε από την Όλυνθο 60 στάδια. Τη μνημονεύει και ο Ηρόδοτος σε σχέση προς τους Περσικούς πολέμους, αναφέροντας ότι από αυτήν "παρέλαβε" πλοία και στρατιώτες ο Ξέρξης στην εκστρατεία του εναντίον της Νότιας Ελλάδας. Στον Πελοποννησιακό πόλεμο έπαιξε έναν ιδιαίτερο ρόλο, αφού υπήρξε μια από τις αφορμές του' αποστάτησε από την Αθηναϊκή συμμαχία το 431 π.Χ. και πολιορκήθηκε επί δύο χρόνια από τους Αθηναίους. Το 429 π.Χ. ωστόσο οι Ποτιδαιάτες παρέδωσαν την πόλη στους Αθηναίους, οι οποίοο εγκατέστησαν σ' αυτήν τους συμμάχους τους Πλαταιείς, που είχαν εκδιωχθεί από την πατρίδα τους. Ο πλούτος και η ευμάρεια της πόλης πριν από την άλωσή της φαίνονται από το φόρο που πλήρωνε στη συμ-

Η διώρυγα της Ποτίδαιας / Potidea's canal

Νέα Φώκαια, ο Πύργος του Αγ. Παύλου / Nea Fokea, St. Paul's tower

μαχία (6 τάλαντα).

Αργότερα, το 357 π.Χ., καταστράφηκε από τον Φίλιππο Β', αλλά το 316 π.Χ. την επανίδρυσε ο Κάσσανδρος δίνοντάς της το όνομά του. Τότε μάλιστα εγκαταστάθηκε σ' αυτήν κι έγινε πολίτης της ο Αριστόβουλος, μηχανικός του Μεγάλου Αλεξάνδρου και συγγραφέας ιστορικού έργου, που χρησίμευσε ως βάση της "Ανάβασης Αλεξάνδρου" του Αρριανού. Από το 277 π.Χ. ως το 274 π. πόλη ήταν στην εξουσία του τυράννου Απολλοδώρου, ενώ ο Περσέας, ο τελευταίος βασιλιάς της Μακεδονίας, εγκατέστησε σ' αυτήν μια δύναμη από χίλιους πεζεταίρους και διακόσιους ιππείς.

Στη ρωμαϊοκρατία, το 43 π.Χ. η πόλη έγινε ρωμαϊκή αποικία και εγκαταστάθηκαν σ' αυτήν απόμαχοι λεγεωνάριοι. Το 269 μ.Χ. πολιορκήθηκε από τους Γότθους, αλλά η εκστρατεία του αυτοκράτορα Κλαύδιου εναντίον τους την απάλλαξε από αυτούς. Στα μέσα του ΣΤ' μ.Χ. αι. καταστράφηκε από τους Ούννους και παρ' ότι ξαναχτίστηκε δεν απέκτησε ποτέ πλέον την παλιά ισχύ της. Στις αρχές του ΙΔ' αι. το εγκατελειμμένο κάστρο

της κατέλαβαν οι Καταλανοί επί δύο χρόνια και το χρησιμοποίησαν ως ορμητήριο στις διάφορες επιδρομές τους. Το 1430 το κάστρο, ωστόσο, πέφτει στα χέρια των Τούρκων, αφού επί τέσσερα χρόνια το κράτησαν οι Βενετοί.

Το κάστρο σ' όλη την τουρκοκρατία, και μάλλον ενωρίτερα, λεγόταν οι Πόρτες της Κασσάνδρας. Εκτεινόταν, όπως φαίνεται από τα κατάλοιπά του, από το Θερμαϊκό ως τον Τορωναίο σε μήκος χιλίων και πλέον μέτρων, ενισχυμένο κατά διαστήματα με πύργους, και απέκλειε την πρόσβαση από ξηράς στη χερσόνησο, όταν έκλειναν οι πύλες του (οι Πόρτες). Σ' αυτό οχυρώθηκαν το 1821 οι Χαλκιδικιώτες, αντέχοντας ως τον Νοέμβριο αυτού του χρόνου τις επιθέσεις των Τούρκων. Σήμερα σώζονται λίγα μέρη του, ενώ ένα τμήμα του καταστράφηκε το 1930, όταν διανοίχτηκε η διώρυγα.

Αγνοούμε το χρόνο διάνοιξης της διώρυγας, την οποία όμως μνημονεύει ο Στράβωνας στα "Γεωγραφικά" του (Α' π.Χ. - Α' μ.Χ. αι.). Ορισμένοι πάντως βάσιμα υποθέτουν ότι υπήρξε έργο του Κασσάνδρου. Αναφέρεται, επιπλέον, ότι το 1407

Παραλία στην Άφυτο / Afytos, a beach

ο Ιωάννης Παλαιολόγος την εκβάθυνε ξανά. Οι οχυρωμένοι στο κάστρο Χαλκιδικιώτες το 1821 την άνοιξαν πάλι, αλλά οι Τούρκοι τη γέμισαν, για να ευκολυνθεί η έφοδός τους στο κάστρο. Μετά την εκ νέου διάνοιξή της, αρκετά χρόνια υποτερότερα, κατασκευάστηκε η μεγάλη γέφυρα, που ένωσε τις δύο πλευρές της.

Η θέση της αρχαίας Ποτίδαιας εντοπίζεται στο δυτικό τμήμα του ισθμού, στο Θερμαϊκό κόλπο. Κοντά της βρίσκεται και το ηρώο των νεκρών της Επανάστασης. Στα αριστερά του δρόμου, έξω από το χωριό, ο ταξιδιώτης μπορεί να επισκεφθεί το ναό των Ταξιαρχών, χτισμένο το 1872, το μόνο σωζόμενο κτίσμα από το μετόχι της μονής Δοχειαρίου του Αγίου Όρους.

Η Νέα Ποτίδαια απέχει 76 χλμ. από τη Θεσσαλονίκη και 33 χλμ. από τον Πολύγυρο.

Νέα Φώκαια

Κοινότητα του νομού Χαλκιδικής με 1.525 κατοίκους. Ιδρύθηκε μετά τον ξεριζωμό από Μικρασιάτες πρόσφυγες, σε ένα χώρο κατοικού-

μενο ήδη από την προϊστορική περίοδο. Στην έκταση, που υπάγεται στην κοινότητα και εκτείνεται από τον Τορωναίο ως το Θερμαϊκό, βρίσκονταν δύο αρχαίες πόλεις, οι Σκίθες ή Κίθες στον Τορωναίο, και η Σάνη, αποικία των Ερετριέων, μέλος της Αθηναϊκής συμμαχίας, η οποία πλήρωνε φόρο στη συμμαχία 4.000 δραχμές, σημαντικό ποσό τον 5^ο π.Χ. αι. Η Σάνη, που βρισκόταν στο Θερμαϊκό, νοτιότερα από την Ποτίδαια, μνημονεύεται από τον Ηρόδοτο και τον Στέφανο τον Βυζάντιο και υπήρχε ως το Α' - Β' μ.Χ. αι. Ο οικισμός Γεράνι, που επίσης βρίσκεται στο Θερμαϊκό, εικάζεται ότι αποτελεί συνέχεια και εξέλιξη του βυζαντινού χωριού Μυριάνδριον, το οποίο ενδεχομένως συνδεόταν με τη Σάνη.

Μετόχια αγιορείτικων μοναστηριών υπήρχαν αρκετά στο χώρο της κοινότητας. Το σπουδαιότερο από αυτά ήταν της μονής Αγίου Παύλου, ο πύργος του οποίου ούζετα στην άκρη της Ν. Φώκαιας και χτίστηκε το 1407. Ως το 1930 επίσης επιβίωναν ορισμένα μέρη από τις άλλες εγκαταστάσεις του μετοχιού. Στο μετόχι είχε εγκατασταθεί κατά την επανάσταση του 1821 και ο Εμμανουήλ Παπάς. Λίγο πιο έξω από το χωριό, στο ανατολικό άκρο του, βρίσκεται το Αγίασμα του Αγίου Παύλου, λαξευμένος μες στο φυσικό βράχο διάδρομος 20 μ., που τελειώνει σε έναν επίσης λαξευτό θάλαμο. Ορισμένοι πιστεύουν ότι πρόκειται για αρχαίο ταφικό μνημείο. Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει ο Πύργος του Σταυρονικήτα, στο Θερμαϊκό, κτίσμα του 1543, ο οποίος αποτελούσε μέρος του μετοχιού της ομώνυμης αγιορείτικης μονής. Στην ίδια ακτή, στο camping Σάνη, εντοπίστηκε ρωμαϊκή αγροικία, η οποία ανασκάφηκε (1972) εν μέρει.

Η Νέα Φώκαια απέχει 86 χλμ. από τη Θεσσαλονίκη και 43 χλμ. από τον Πολύγυρο.

Άφυτος

Κοινότητα του νομού Χαλκιδικής με 838 κατοίκους, ένας από τους αρχαιότερους οικιστικούς χώρους της Χαλκιδικής με συνεχή ζωή. Η Άφυτος (λέγεται και Άθυτος από τους ντόπιους) υπήρχε ήδη από την προϊστορική περίοδο, αλλά τον 8^ο π.Χ. αι. αποικίστηκε από τους Ερετριείς. Κατά τους Μηδικούς πολέμους, στην πόλη προσέγγισε ο στόλος του Ξέρξη, και οι Αφυταίοι υποχρεώθηκαν να δώσουν στον Πέρση βασιλιά πλοία και άνδρες. Αργότερα η πόλη γίνεται μέ-

λος της Αθηναϊκής ουμμαχίας, στην οποία κατέβαλε ως φόρο 3 τάλαντα. Εικάζεται ότι καταστράφηκε από τον Φίλιππο Β' το 348 π.Χ., αλλά πολύ γρήγορα κτίστηκε πάλι. Όπως ήδη ειπώθηκε, ήταν γνωστή στους αρχαίους χρόνους για το ιερό του Άμμωνα Δία, καθώς και τον ναό του Διονυοίου. Αυτά τα ιερά φαίνεται ότι βοήθησαν στην επιβίωση και την ακμή της κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους. Το χωριό καταστράφηκε το 1821, μετά την επανάσταση, αλλά ξαναχτίστηκε το 1827.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα παλαιότερα οπίτια του χωριού, με την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική τους, η εκκλησία (1858), το παρεκκλήσι των Ταξιάρχων, που πρωτοχτίστηκε στις αρχές του ΙΖ' αι. και ιστορήθηκε το 1647, καθώς και το αρχαίο λατομείο στη Μουδουνού.

Το χωριό απέχει 91 χλμ. από τη Θεσσαλονίκη και 48 χλμ. από τον Πολύγυρο.

Καλλιθέα

Η Καλλιθέα, γνωστή και ως Μάλτεπε, είναι κοινότητα του νομού Χαλκιδικής, με 422 κατοίκους. Το χωριό ιδρύθηκε το 1922 από Μικρασιάτες πρόσφυγες στο χώρο που καταλάμβανε το αρχαίο ιερό του Άμμωνα Δία, που στην αρχαιότητα ανήκε στην Άφυτο, όπως ήδη ειπώθηκε. Ο Άμμων Δίας, ο Διόνυσος και οι Νύμφες λατρεύονταν ο' αυτό το χωριό αδιάκοπα από τον Η' π.Χ. αι. ως την εποχή του Μ. Θεοδοσίου, οπότε καταστράφηκαν τα ιερά και στο χώρο τους χτίστηκε χριστιανικός ναός, από τον οποίο σώθηκαν ορισμένα αρχιτεκτονικά μέλη.

Αργότερα, στην ίδια θέση ιδρύθηκε ένα αγιορείτικο μετόχι, οι μοναχοί του οποίου, το 1863, επεκτείνοντάς το ανακάλυψαν τμήματα ανδριάντων και αγαλμάτων, καθώς και διάφορα αρχιτεκτονικά μέλη τα οποία μετέφεραν στη μονή Αγί-

Άφυτος, παλιό σπίτι / Afitos, an old house

ου Παντελεήμονος, στο Άγιο Όρος. Ανασκαφές στην περιοχή έγιναν το 1969, τα ευρήματα των οποίων βρίσκονται στο αρχαιολογικό μουσείο Πολυγύρου. Από το ναό του Άμμωνα Δία σώζονται το κρηπίδωμα και ο χώρος του βωμού, που βρίσκονται κοντά στο ξενοδοχείο "Άμμων Ζευς". Σε μικρή απόσταση από το χωριό είναι το ιερό των Νυμφών και του Διονυοίου. Πίσω από το οπήλαιο των Νυμφών επίσης βρίσκονται τα ερείπια μικρού βυζαντινού ναού.

Η Καλλιθέα, κομοπολίτικο θερινό κέντρο της Κασσάνδρας, απέχει από τη Θεσσαλονίκη 94 χλμ. και από τον Πολύγυρο 51 χλμ.

Κρυοπηγή, Πολύχρονο

Η Κρυοπηγή, γνωστή και ως Παζαράκια, έχει 457 κατοίκους και υπάρχει ως συγκροτημένο χωριό ήδη από τον ΙΗ' αι. Απέχει από τη Θεσσαλονίκη 99 χλμ. και από τον Πολύγυρο 56 χλμ.

Σε απόσταση 5 χλμ. νοτιοανατολικά της βρίσκεται το Πολύχρονο ή Πολύχρου, με 826 κατοίκους, χωριό που υπήρχε τουλάχιστον από τον ΙΗ' αι. Στο γενικό χώρο του βρισκόταν η αρχαία Νεάπολις (η Νέα πόλις του Ηροδότου), η οποία πρόσφερε πλοία και άνδρες στον Ξέρξη το 480 π.Χ. Το Πολύχρονο απέχει από τη Θεσσαλονίκη 104 χλμ. και 61 χλμ. από τον Πολύγυρο.

Καλλιθέα, ερείπια του ιερού του Άμμωνος Διός / Kalithea, the ruins of the shrine of Ammon Zeus

Χανιώτη

Η Χανιώτη, κοινότητα με 528 κατοίκους, ήταν ως το 1935 στο εσωτερικό της Χερσονήσου, σε απόσταση 2 χλμ. από τη θάλασσα. Τότε οι κάτοικοι του χωριού μετοίκησαν στο σημερινό οικισμό, παρατώντας το παλιό χωριό από το οποίο σώζονται μόνο λίγα ερείπια. Στη νέα θέση του χωριού οριομένοι υποθέτουν ότι βρισκόταν η αρχαία πόλη Αιγή ή Αιγαί.

Η Χανιώτη απέχει 109 χλμ. από τη Θεσσαλονίκη και 66 χλμ. από τον Πολύγυρο.

Πευκοχώρι, Παλιούρι

Το Πευκοχώρι ή Καψόχωρα, κοινότητα του νομού Χαλκιδικής με 1.149 κατοίκους, απέχει από τη Θεσσαλονίκη 113 χλμ. και από τον Πολύγυρο 70 χλμ. και υπήρχε ήδη από τον ΙΗ' αι. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η εκκλησία του, κτίσμα του ΙΘ' αι.

Το Παλιούρι, χωριό αρκετά παλιό, έχει 724 κατοίκους και απέχει από το Πευκοχώρι 10 χλμ., από τη Θεσσαλονίκη 122 και από τον Πολύγυρο 80 χλμ. Είναι χτισμένο στους λόφους, σε απόσταση 3 χλμ. από τη θάλασσα και σε υψόμετρο 120 μ. Στο γενικό χώρο του υπήρχε η αρχαία πόλη Θέραμβος, η θέση της οποίας βρίσκεται κοντά στη θάλασσα, στα δεξιά της οδού. Στην έκταση της κοινότητας ανήκει και το Καναστραίο ακρωτήριο, όπου βρίσκεται ο θερινός οικισμός Κάνιστρο-Άγιος Νικόλαος, 6 χλμ. από το χωριό, καθώς και διάφορες άλλες γειτονικές παραλίες, όπως ο Άγιος Γιώργος, ο Άγιος Ιωάννης, η Παναγία κ.ά.

Νέα Σκιώνη

Κοινότητα του νομού Χαλκιδικής με 832 κατοίκους, σε απόσταση 17 χλμ. από το Παλιούρι, 125 χλμ. από τη Θεσσαλονίκη και 81 χλμ. από τον Πολύγυρο. Σ' αυτό φθάνει κανείς από το Παλιούρι, αφού πρώτα περάσει από το μεσόγειο και αρκετά παλιό χωριό **Αγία Παρασκευή** (κάτ. 438) και έρθει στη συνέχεια, στη Βίλα Στάσα, απ' όπου πρέπει να διανύσει άλλα 6 χλμ. Η Νέα Σκιώνη άρχισε να χτίζεται το 1930, όταν οι κάτοικοι του χωριού Τοαπράνι της ενδοχώρας το εγκατέλειψαν για να κατοικήσουν στην ακτή. Ο νέος οικισμός πήρε το όνομα της αρχαίας Σκιώνης, η θέση της οποίας βρίσκεται στο μέσο, περίπου, της απόστασης Βίλα Στάσα - Νέα Σκιώνη.

Η αρχαία αυτή πόλη ιδρύθηκε, όπως είπαμε, κατ' άλλους από Πελληνείς της Πελοποννήσου

Ο ταξιδιώτης που ξεκινάει από τη Θεσσαλονίκη με προορισμό είτε τον Πολύγυρο — την πρωτεύουσα του νομού Χαλκιδικής — είτε την Αρναία παίρνει την οδό που μέσω Νέας Ραιδεατού και Βασιλικών τον φέρνει στο νομό. Μπαίνοντας, μετά τα Βασιλικά, στη Χαλκιδική συναντάει μια διασταύρωση από την οποία ένας δρόμος, προς τα νότια, τον οδηγεί στο χωριό Γαλαρινός (κάτ. 261), που αποτελεί ξεχωριστή κοινότητα του νομού, ενώ ένας άλλος δρόμος τον φέρνει προς τα βόρεια, στη μονή της Αγίας Αναστασίας της Φαρμακολύτριας, ψηλά στο βουνό, σε περιοχή που ανήκει στην κοινότητα της Γαλάτιας.

Το ιστορικό αυτό μοναστήρι απέχει 35 χλμ. από τη Θεσσαλονίκη και 38 χλμ. από τον Πολύγυρο. Σύμφωνα με την παράδοση, ιδρύθηκε αρχικά τον 9^ο αι. από τον αυτοκράτορα Λέοντα ΣΤ' τον Σοφό. Το 1522 στον ίδιο χώρο ίδρυσε, πάντως, τη μονή ο Άγιος Θεωνάς, μητροπολίτης

Θεσσαλονίκης αργότερα. Ο βίος του μοναστηριού συνεχίστηκε απρόσκοπτα ως το 1821, οπότε η μονή κάηκε και ερημώθηκε για μια περίοδο. Ωστόσο περί το 1830 ανοικοδομήθηκε και α' αυτή τη δεύτερη περίοδο ανάγονται τα περισσότερα κτίρια που βλέπει ο αμερινός επισκέπτης. Από το 1919 ως το 1970 στη μονή λειτουργούσε επίσης Εκκλησιαστική Σχολή, η οποία ατεγράφηκε σε ειδικό κτίριο. Από τα αρχικά κτίσματα που ίδρυσε ο Άγιος Θεωνάς σώζονται ορισμένα υπόγεια στη δυτική πτέρυγα και ένα κτίριο στην νότια. Το λείψανο του αγίου, πάντως, φυλάσσεται στο καθολικό (κεντρικό ναό) της μονής. Γύρω από το μοναστήρι υπάρχουν ακόμη τρία εξωκλήσια, του Αγίου Θεωνά, της Αγίας Τριάδος και των Αγίων Κηρύκου και Ιουλίτης. Τόσο από τα κεντρικά κτίρια όσο και από τα εξωκλήσια η θέα της πεδιάδας των Βασιλικών, που μπορεί να απολαύσει ο επισκέπτης, είναι μαγευτική.

Μετά τη διασταύρωση της Αγίας Αναστασίας

Το μοναστήρι της Αγίας Αναστασίας / Monastery of Agia Anastasia

Ο πύργος της Γαλάτιστας / The tower of Galatista

και του Γσλσρινού ο δρόμος ανηφορίζει περισσότερο και φέρνει τον ταξιδιώτη στη **Γαλάτιστα**, ιστορικό κεφαλοχώρι της περιοχής, ενώ στα δεξιά του, χαμηλότερα, στην προέκταση του κόμπου των Βσσιλικών, αφήνει τη θέση που κτελάρμβανε ο σρχαίος Ανθεμούς. Στη συνέχεια ακολουθεί μια άλλη διασταύρωση, απ' όπου οδός μήκους 6 χλμ. περίπου κτευθύνεται προς τον **Βάβδο** (ή την Βόβδο), χωριό που είναι χτισμένο σε μέσο υψόμετρο 938 μ., παραδοσιακό ορεινό θέρετρο ως πριν από λίγες δεκαετίες. Στον ενοριακό νσό του χωριού βρίσκεται πέτρινος μονολιθικός άμβωνας των πσλσιοχριστιανικών χρόνων, έμμεση απόδειξη γισ οριομένους ότι ο γενικός χώρος της Βάβδου πρέπει να κατοικούνταν τουλάχιστον από την ύστερη ρωμαϊοκρατία και έπειτα. Στην περιοχή της κοινότητας επιπλέον λειτουργούν μεταλλεία, στα οποία απασχολούνται πολλοί από τους 782 κατοίκους του χωριού.

Στη συνέχεια, μετά τη διασταύρωση της Βάβδου, ο επισκέπτης σφήνει στα αριστερά του τον

Άγιο Πρόδρομο, κοινότητα του νομού με 455 κατοίκους, γνωστή γισ το θαυμάσιο κλίμα και τα σουβλάκια του στους καλοφσγάδες, ενώ λίγο σργότερα φθάνει στη διασταύρωση απ' όπου άλλη οδός φέρνει στα **Δουμπιά**, ορεινό χωριό με 635 κατοίκους (και πηγές με φυσικό μεταλλικό νερό).

Έπειτα από λίγο, ο δρόμος έρχεται στη Διασταύρωση **Παλαιοκάστρου** (κάτ. 214), ενώ πιο πέρα απ' αυτήν βρίοκεται το καθ' αυτό Παλαιόκαστρο (κάτ. 15). Εδώ, ο δρόμος διχάζεται: ένα οκέλος του οδηγεί στον Πολύγυρο, ενώ ένα άλλο κτευθύνεται προς την Αρνησία. Αν ο ταξιδιώτης επιλέξει να έρθει στον **Πολύγυρο**, πόλη που βρίοκεται σχεδόν στο κέντρο της Χαλκιδικής, απ' εκεί έχει τη δυνατότητα, αν θέλει, να πάρει την οδό της Γερακινής, που θα τον φέρει στη θάλασσα, στο μυχό του Τορωνσίου. Άλλη οδός επίσης μπορεί να τον φέρει στα **Βράσταμα/Βραστά**, γραφικό χωριό με 1.254 κατοίκους, στο οποίο υπάγονται άλλοι δύο οικισμοί, το **Κελλί** (κάτ. 110) και τα **Πλανά**. Άλλος δρόμος επίσης

Άποψη του Στανού / View of Stanos

από τον Πολύγυρο μπορεί να τον φέρει στον **Ταξιάρχη** (κάτ. 1.312), χωριό με θαυμάσιο κλίμα και όμορφα οπίτια, περιβαλλόμενο από δάση. Προς τα ανατολικά, ακόμη ένας άλλος δρόμος οδηγεί στον Πατελιδά και τα Σήμαντρα.

Αν ο ταξιδιώτης επιλέξει να κατευθυνθεί προς την **Αρναία**, πρωτεύουσα της επαρχίας Αρναίας του νομού, από εκεί μία άλλη οδός με βόρεια κατεύθυνση μπορεί να τον οδηγήσει στον **Στανό** (κάτ. 819) πρώτα και στη συνέχεια στη **Μαρθούσα** (κάτ. 633). Επιπλέον, ένας άλλος δρόμος, προς τ' ανατολικά, τον φέρνει στο **Παλαιοχώρι** (κάτ. 1.620) και εκεί διχάζεται ένας κλάδος του κατευθύνεται βορειοανατολικά, στο **Νεοχώρι** (κάτ. 856), απ' όπου στη συνέχεια έρχεται στα **Στάγिरα** και ύστερα προωθείται βόρεια, στη **Βαρβάρα**, ενώ άλλος κλάδος κατευθύνεται στα νοτιοανατολικά, στη **Μεγάλη Παναγία**.

Η Βόρεια Χαλκιδική, η οποία συχνότερα αναφέρεται ως Ορεινή Χαλκιδική, είναι μια περιοχή λιγότερο γνωστή στον επισκέπτη του νομού, ιδίως αυτόν των θερινών μηνών. Ωστόσο έχει πολλά να προσφέρει σε όποιον αποπειραθεί να την ανακαλύψει. Αρχαίες θέσεις, πύργοι, υδρόμυλοι συχνά αναγόμενοι στους Βυζαντινούς χρόνους, παραδοσιακοί οικισμοί με κτίσματα

διαφόρων εποχών (από τον 12' αι. έως τις αρχές του αιώνα μας), ναοί και ξωκλήσια γραφικά, πανηγύρια που θυμίζουν τον παλιό καλό καιρό, πράγματα που μπορούν να ελκύσουν το ενδιαφέρον όποιου αναζητεί να εντοπίσει μια διαφορετική ποιότητα.

Ας δούμε, όμως, τους κυριότερους σταθμούς του χώρου.

Γαλάτισσα

Κεφαλοχώρι της Χαλκιδικής με 2.711 κατοίκους, που απέχει από τη Θεσσαλονίκη 40 χλμ. Αναφέρεται ήδη ως Γαλάτσοσα στα τέλη του 9' μ.Χ. αι. και αργότερα, ενώ μετά την επικράτηση των Τούρκων, περί το 1500, είναι ιδιοκτησία του Ιοχάκ πασά. Το χωριό έπειτα από τη συντριβή της επανάστασης στη Χαλκιδική, το 1821, γνώρισε την τύχη και των άλλων χωριών της περιοχής, και οι κάτοικοί του αναγκάστηκαν να το εγκαταλείψουν. Επέστρεψαν, ωστόσο, λίγο αργότερα και το ξανάχτισαν.

Στην περιοχή της Γαλάτισσας, χαμηλότερα από τον οικισμό, κοντά στο εξωκλήρι της Αγίας Παρασκευής, εικάζεται ότι βρισκόταν ο αρχαίος Ανθεμούς, πόλη που δέσποζε και κυριαρχούσε στην ομώνυμη περιφέρεια. Ο Ανθεμούς παρα-

Αρχοντικό στη Γαλάτιστα / Old building in Galatista

χωρήθηκε από τους Πέρσες στην Μακεδονία και ο Βασιλιάς της Αμύντας Α' τον πρόσφερε ως δώρο στον τύραννο Ιππία, γιο του Πεισιστράτου, διωγμένο από την Αθήνα, αλλά εκείνος αποποιήθηκε την προσφορά.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει ο βυζαντινός πύργος, που υψώνεται στο κέντρο του χωριού, κτίσμα πιθανώς του ΙΔ' μ.Χ. αι., καθώς και οι παρακείμενοι υδρόμυλοι που τοποθετούνται από ορισμένους στη βυζαντινή περίοδο. Σημαντικές επίσης είναι και οι εκκλησίες του χωριού, του Αγίου Γεωργίου (1813), της Παναγίας (1835), του Αγίου Δημητρίου (1830), του Αγίου Ιωάννη του Προδρόμου (περίπου 1835), της Αγίας Παρασκευής (χτισμένος σε άδηλη χρονολογία, πριν από το 1830 πάντως), του Αγίου Νικολάου (1842). Εδώ ας σημειωθεί ότι στη Γαλάτιστα άνθισε για μια περίοδο, τον ΙΘ' αι., η αγιογραφία και ότι το χωριό ανέδειξε μια πλειάδα αγιογράφων που κόσμησαν με τις εικόνες και

τις νωπογραφίες τους πολλούς ναούς στη Χαλκιδική και την υπόλοιπη Βόρεια Ελλάδα.

Πολύγυρος

Δήμος του νομού Χαλκιδικής και πρωτεύουσά του, με 5.984 κατοίκους, που απέχει από τη Θεσσαλονίκη 59 χλμ. Το όνομά του μνημονεύεται για

Πολύγυρος / Polygyros

Σοκάκι στον Πολύγυρο / Polygyros, small street

πρώτη φορά τον ΙΑ' μ.Χ. αι. και εικάζεται ότι η περιοχή της πόλης υπαγόταν τότε στη μονή Ιβήρων του Αγίου Όρους. Ο Πολύγυρος αναπτύχθηκε ιδιαίτερα τα χρόνια της τουρκοκρατίας, ενώ το Μάιο του 1821 έγινε το κέντρο των εξεγερμένων Χαλκιδικιωτών. Τα τέλη του ίδιου έτους, όπως τα περισσότερα χωριά της Χαλκιδικής, κάηκε και εγκαταλείφθηκε για ένα διάστημα από τους κατοίκους του. Το 1854, όταν ο Τσάμης Καρατάσος ήρθε στη Χαλκιδική, οι Πολυγυρινοί ξεσηκώθηκαν πάλι, αλλά το κίνημά τους γρήγορα συντρίφθηκε, και οι Τούρκοι θανάτωσαν για αντίποινα είκοσι επτά πρόκριτους του τόπου. Το 1870, η πόλη έγινε έδρα της εκκλησιαστικής επαρχίας Κασσανδρείας και εγκαταστάθηκε σ' αυτήν ο μητροπολίτης εγκαταλείποντας την Κασσάνδρεια (Βάλτα). Απελευθερώθηκε από τους Τούρκους στις 18 Οκτωβρίου του 1912.

Σε μικρή απόσταση από τον Πολύγυρο, στη θέση Παλαίπορτα, ήταν χτισμένη η αρχαία Απολλωνία, στα νοτιοδυτικά της σύγχρονης πόλης. Στο χώρο σώζονται ακόμη ορισμένες από τις θεμελιώσεις των οχυρώσεων. Αρχαιότητες ε-

Το σημαντικότερο παραδοσιακό κτίριο της Χαλκιδικής στην Αρναία / Arnea, the "Archontikon", the best of old buildings of Halkidiki

Αρναία, το δημαρχείο / Arnea, the town-hall

πίσης εντοπίστηκαν σε διάφορες τοποθεσίες γύρω από τον Πολύγυρο, όπως στο Καστρί, τον Προφήτη Ηλίο, την Παλιοφυλακή, το Πλσάνια, την Αγία Κυρισκή κ.σ.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το αρχαιολογικό μουσείο της πόλης, που λειτουργεί από το 1970. Ανάμεσα στα εκθέματά του συγκαταλέγονται ο ημίεργος (μισοτελειωμένος) κούρος του ΣΤ' π.Χ. αι. από την αρχαία Στόγιρο, η λάρνακα της Ακόνθου (Ιερισσού), τα αγάλματα του Στρατωνίου, που ανασκλύφθηκαν περί το 1960 στο ομώνυμο χωριό, διάφορα ευρήματα από την Όλυνθο κ.ά.

Ο ταξιδιώτης αξίζει να επισκεφθεί τον Άγιο Νικόλαο στο Σελιό, Βυζαντινό ναό στα νότια της πόλης, όπου κάθε Δεκαπενταύγουστο οργανώνεται μεγάλο πανηγύρι, τον Τσουκαλά, βουνοκορφή στα βόρεια της πόλης με πανοραμική θέα, τα Καστριά, βραχώδη υψώματα με υπολείμματα οχυρώσεων, στα νότια του Πολυγύρου.

Αρναία

Κεφσλοχώρι του νομού Χαλκιδικής, με 2.235 κατοίκους, που απέχει περί τα 80 χλμ. από τη Θεσσαλονίκη και 38 χλμ. από τον Πολύγυρο, πρωτεύουσά της επρχίας Αρναίας και έδρα της μητρόπολης Ιερισσού, Αγίου Όρους και Αρδμερίου. Η περιοχή ανήκει τον ΙΔ' αι. στη δικαιοδοσία της μονής Κασταμονίτου του Αγίου Όρους. Το χωριό, ωστόσο, φθίνει πώς ιδρύθηκε δύο αιώνες αργότερα από καλλιεργητές των μοναστηριακών κτημάτων. Το 1821, μετά τη συντριβή της επανάστασης στη Χαλκιδική, καταστράφηκε και επί μια δεκαετία, περίπου, εγκαταλείφθηκε από τους κατοίκους του.

Στο γενικό χώρο του δήμου Αρναίας, σε απόσταση 3 χλμ. από τον οικισμό, στα βόρεια του, εντοπίστηκαν ερείπια αρχαίου πολισματος, τα οποία πολλοί συνδέουν με την ανσφερόμενη από τον Θουκυδίδη πόλη Άρνη. Εντοπίστηκε η ακρόπολή της, στο ύψωμα του Προφήτη Ηλία,

Η ανατολική πλευρά της Χαλκιδικής περιλαμβάνει τον Ακάνθιο κόλπο, από τα όρια του Αγίου Όρους και άνω, καθώς και τις βορειότερες ακτές, που βρέχονται από το Στρυμονικό κόλπο. Ο ταξιδιώτης μπορεί να αρχίσει την περιήγησή της από τα **Νέα Ρόδα**, μεγάλο προσφυγικό χωριό στα νότια της Ιερισσοῦ, με 1.152 κατοίκους, από το οποίο άλλος μικρότερος δρόμος οδηγεί ως τα όρια σχεδόν του Αγίου Όρους, όπου συνδέεται με την οδό που από την Ουρανούπολη κατευθύνεται προς τη μονή Χελανδαρίου.

Πορευόμενος προς την Ιερισσό περνάει από το μετόχι του Αγίου Παύλου, που επίσης ανήκει στην κοινότητα Νέων Ρόδων, και στη συνέχεια φθάνει στην **Ιερισσό**, πόλιμα που κατέχει τη θέση της αρχαίας Ακάνθου και αποτελεί εξέλιξή της. Από εκεί προωθείται στο **Στρατώνι**, μεγάλο επίσης χωριό με 1.421 κατοίκους, που είναι χτισμένο στη θέση της αρχαίας Στρατονικείας.

Από το Στρατώνι, μία οδός τον φέρνει προς την ενδοχώρα, και πιο συγκεκριμένα στα χωριά Στρατονίκη και Στάγιρα. Η **Στρατονίκη** (κατ. 896)

μαζί με το **Κρυονέρι** (κατ. 79) αποτελεί ξεχωριστή κοινότητα, ενώ τα **Στάγιρα** (κατ. 464) είναι η συνέχεια του χωριού Σιδηροκάυσια των βυζαντινών χρόνων. Η περιοχή μνημονεύεται μ' αυτή την επωνυμία ήδη από τις αρχές του 1' μ.Χ. αι., όταν τα εκεί μεταλλεία λειτουργούσαν πλήρως. Αργότερα την εκμετάλλευσή τους αναλαμβάνουν ορισμένες αγιορείτικες μονές, ενώ από τον 16' αι., στην τουρκοκρατία, η εξόρυξη και η επεξεργασία των μεταλλευμάτων γίνονται πιο εντατικά και τον έλεγχο του χώρου έχει ο μαδέρμαγας. Τον 18' αι. χτίζεται ένα φρούριο, υπολείμματα (πύργος) του οποίου σώζονται ως σήμερα, και στα Σιδηροκάυσια λειτουργεί για ένα χρονικό διάστημα και νομιοματοκοπείο. Το 1705 η εκμετάλλευση των ορυχείων περνάει στα Μαδεμοχώρια ή Μαντεμοχώρια, που οχηματίζουν ένα Κοινό, το οποίο υποχρεωνόταν να αποδίδει κάθε χρόνο μια ποσότητα αργύρου στην Υψηλή Πύλη. Ωστόσο παρέμεινε και ο μαδέρμαγας, ο οποίος μαζί με τη συνοδεία του κατοικούσε στο φρούριο του Μαχαλά, όπως πλέον ονομάζονταν τα Σιδηροκάυσια.

Στρατώνι / Stratoni

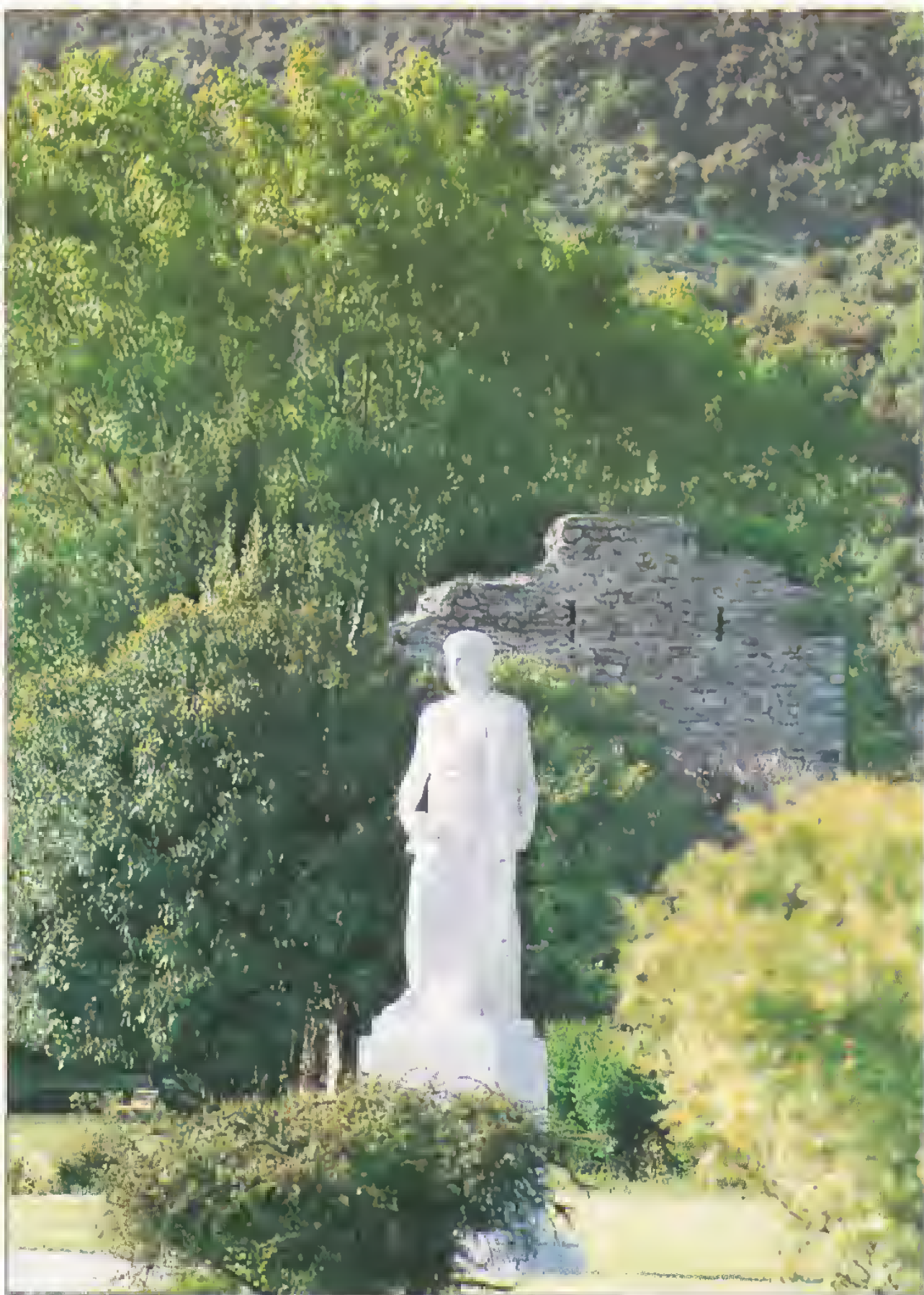

Τα Μαδεμοχώρια έπαιξαν ένα σοβαρό ρόλο στην επανάσταση της Χαλκιδικής, το 1821, όταν οι εξεγερμένοι Χαλκιδικιώτες εξόντωσαν τον μαδέμ αγά και τη φρουρά του και έκαψαν το φρούριο. Μετά το 1830, ωστόσο, η απόδοση των μεταλλείων μειώθηκε, ενώ από τις αρχές του αιώνα η εκμετάλλευσή τους ανατέθηκε σε μια εταιρεία.

Η περιοχή των Σταγίων διασώζει ως σήμερα πολλά ερείπια του ΙΕ' και του ΙΣΤ' αι. όπως το λουτρό, που χτίστηκε από τον Ιοχάκ πασά, το φρούριο του μαδέμ αγά, κ.ά., ενώ ενδιαφέρον παρουσιάζει και η εκκλησία του χωριού, κτίσμα του 1814. Ο Μαδέμ Λάκκος επίσης, όπου υπήρχαν τα κυριότερα μεταλλεία του χώρου, βρίσκεται μεταξύ Στρατωνίου και Στρατονίκης και αξίζει την επίσκεψη του φιλοπερίεργου ταξιδιώτη, που θα βρεθεί στην Ανατολική Χαλκιδική.

Ο περιηγητής του χώρου από το Στρατώνι μπορεί επίσης να κατευθυνθεί προς τα βόρεια και έπειτα από διαδρομή 17 χλμ. να φθάσει στην Ολυμπιάδα. Πάντως, περνώντας από το ακρωτήριο, που αποτελεί το βόρειο όριο του Ακάνθιου κόλπου, αξίζει ίσως να πάρει το μικρό δρόμο (στα δεξιά του) που οδηγεί πρώτα στις γραφικές τοποθεσίες Ζέπκο και Βασιλίτσι και καταλήγει, στη συνέχεια, στον όρμο Μαρμάρι.

Από την Ολυμπιάδα, χωριό χτισμένο στον χώρο της αρχαίας Σταγίου, κατευθύνεται έπειτα προς το Σταυρό και από εκεί στη συνέχεια μέσω Ρεντίνας προωθείται στη Θεσσαλονίκη. Λίγο πιο έξω από την Ολυμπιάδα, ωστόσο, συναντάει ένα δρόμο της ενδοχώρας, που διακλαδίζεται και τραβάει προς τη **Βαρβάρα**, χωριό με 674 κατοίκους, ενώ το άλλο του παρακλάδι τον φέρνει στα Καλύβια Βαρβάρας, οικισμό με 48 κατ. Εδώ αξ σημειωθεί ότι το θέρετρο **Χρυσή Ακτή** (κάτ. 35), που συναντάει στα δεξιά του, κατευθυνόμενος προς το Σταυρό, ανήκει επίσης στην κοινότητα Βαρβάρας.

Το άγαλμα του Αριστοτέλη στα Στάγिरα / The statue of Aristotle in Stagira

Ας δούμε, όμως, εκτενέστερα την Ιερισσό και την Ολυμπιάδα, τους κυριότερους σταθμούς αυτής της διαδρομής.

Ιερισσός

Δήμος του νομού Χαλκιδικής, με 2.964 κατοίκους, που απέχει 132 χλμ. από τη Θεσσαλονίκη και 80 χλμ. από τον Πολύγυρο. Αποτελεί συνέχεια της αρχαίας Ακάνθου, αποικίας των Ανδρίων τον Ζ' π.Χ. αι., αλλά στο χώρο προϋπήρχε οικισμός ήδη από τους προϊστορικούς χρόνους. Πολλοί εικάζουν βάσιμα ότι το όνομα της πόλης προήλθε από τα πολλά αγκάθια (ή γαιΐδουράγκαθα), δηλ. τις ακάνθους, που φύτρωναν εκεί. Η πόλη ήταν πασίγνωστη σ' όλο

Αγιον Όρος ονομάζεται η ανατολικότερη από τις τρεις χερσονήσους της Χαλκιδικής, όπου το βουνό Άθως (2.033 μ.). Πρόκειται για μια ορεινή χερσόνησο, της οποίας το έδαφος είναι κατανεμημένο μεταξύ των μονών που βρίσκονται σ' αυτήν, είκοσι στον αριθμό. Η χερσόνησος καταλαμβάνει έκταση 336 τετρ. χλμ. και έχει πληθυσμό 1.500, περίπου, κατοίκων.

Η ανάπτυξη του μοναχισμού στη χερσόνησο του Άθω άρχισε, σύμφωνα με τις γραπτές μαρτυρίες, ήδη από τον 9ο αι. Από την εποχή αυτή λειτούργησε ο θεομός του "Πρώτου", του επικεφαλής δηλ. των μοναχών, ο οποίος ασκούσε διοίκηση σύμφωνα με τα καθιερωμένα στις μοναστικές κοινότητες μαζί με τους συνεργάτες του. Στα μέσα του 10ου αι. οριοθετήθηκε επισήμως η χερσόνησος ως τόπος κατοικίας μοναχών και το 963 ιδρύθηκε το πρώτο κοινόβιο, από τον Όσιο Αθανάσιο, η Μεγίστη Λαύρα, με τη βοήθεια των αυτοκρα-

Μονή Φιλοθέου / Monastery of Filotheou

τόρων Νικηφόρου Φωκά και Ιωάννη Τσιμισκή. Λίγα χρόνια αργότερα, το 971/2, γράφτηκε το πρώτο τυπικό, το οποίο ρύθμιζε θέματα σχετικά με την οργάνωση και τη διοίκηση των μοναχών του Αγίου Όρους, και το οποίο ονομάστηκε "Τράγος" επειδή ήταν γραμμένο επάνω σε περγαμνή από δέρμα τράγου. Το πρώτο αυτό τυπικό σώζεται ως σήμερα και φυλάγεται στο κτήριο της ιεράς κοινότητας στις Καρυές.

Την ίδρυση της Μεγίστης Λαύρας ακολούθησε η ίδρυση και άλλων μεγάλων κοινοβίων το τελευταίο τέταρτο του 10ου αι., όπως του Βατοπεδίου, των Ιβήρων, του Ξενοφώντος και του Ζωγράφου. Τα κοινόβια αυτά, ιδρυμένα κυρίως από μαθητές του Οσίου Αθανασίου, του κτήτορος της Μεγίστης Λαύρας, ευεργετούνταν από τους αυτοκράτορες και άλλους ηγεμόνες, φί-

λους των βυζαντινών αυτοκρατόρων, και είχαν μοναχούς από διάφορες χώρες, έτσι ώστε ο Άθως σύντομα έγινε ένα οικουμενικό κέντρο ορθοδόξων μοναχών.

Τον επόμενο αιώνα ιδρύθηκαν και άλλα μεγάλα κοινόβια, όπως του Δοχειαρίου, του Εσφιγμένου, του Καρακάλλου και του Κασταμονίτου. Στο 12ο αι. τοποθετείται η ίδρυση των μονών Κουτλουμουσίου και Χελανδαρίου. Το 1204, με την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Φράγκους και την κατάλυση της αυτοκρατορίας, το Άγιον Όρος υπήχθη στο Λατίνο επίσκοπο Σεβαστής.

Μετά την απελευθέρωση της Κωνσταντινούπολης, το 1261, και την αποκατάσταση της βυζαντινής κυριαρχίας στην πρωτεύουσα του κράτους η παράδοση αναφέρει ότι οι Αθωνίτες γνώρισαν άγριο διωγμό από τον φιλενωτικό πατριάρχη Ιωάννη Βέκκο.

Στις αρχές του 14ου αι. πολλές μονές καταστράφηκαν από επιδρομές των Καταλανών. Στη διάρκεια του αιώνα αυτού, ωστόσο, ιδρύθηκαν

Μονή Μεγίστης Λαύρας / Monastery of Megistis Lavras

ή ανοικοδομήθηκαν και άλλες μονές με τη συνδρομή αυτοκρατόρων και ηγεμόνων, όπως η Παντοκράτορος, Σίμωνος Πέτρας, Αγίου Γρηγορίου και Αγίου Διονυσίου.

Η εμφάνιση των Τούρκων στη Μακεδονία, η πτώση της Θεσσαλονίκης (1430) και η πτώση της Κωνσταντινούπολης (1453) είχαν οδυνηρές συνέπειες και για το Άγιο Όρος. Παρά την εξασφάλιση ορισμένων προνομίων, οι Μονές υπέφεραν από την τουρκική κατοχή που συνεχίστηκε ως την απελευθέρωση της Μακεδονίας το 1912. Ωστόσο και μέσα στα χρόνια της τουρκοκρατίας το Άγιο Όρος απέδειξε αξιοθαύμαστη αντοχή, και πολλές φορές ακμή, στη διανοήση, στα γράμματα και στις τέχνες. Το 16ο αι. ιδρύθηκε μια νέα μονή, αυτή του Σταυρονικήτα. Τους επόμενους δύο αιώνες άκμασε ο σκητιωτικός βίος με την ίδρυση και λειτουργία πολλών σκητών, πρώτη από τις οποίες ήταν αυτή της Αγίας Άννης. Τον 18ο αιώνα (1743) ιδρύθηκε και λειτούργησε κοντά στη μονή Βατοπεδίου η Αθωνιάς Ακαδημία στην οποία δίδαξαν περίφημοι διδάσκαλοι του Γένους και στην οποία σγκεντρώθηκαν μαθητές από όλο το υπόδουλο γένος.

Στο τέλος του 18ου αιώνα ξέσπασαν η περί της

Θείας Μεταλήψεως και των Μνημοσύνων έριδες, πρωταγωνιστές των οποίων υπήρξαν ο Όσιος Νικόδημος ο Αγιορείτης (+1509) και ο Άγιος Μακάριος, πρώην αρχιεπίσκοπος Κορίνθου, ο Νοταράς.

Το 1821 το Άγιο Όρος πήρε μέρος

στην Ελληνική Επανάσταση, προσφέροντας μάλιστα τη φιλοξενία του στον αρχιστράτηγο της Μακεδονίας Εμμανουήλ Παπά. Όμως, όταν καταπνίγηκε η επανάσταση στη Χαλκιδική, αναγκάστηκε και αυτό να συνθηκολογήσει με τους Τούρκους για να αποφύγει την καταστροφή και να δεχτεί πολυάριθμη φρουρά ως το 1830.

Το δεύτερο μισό του 19ου αιώνα χαρακτηρίζεται από την έντονη παρουσία Ρώσων μοναχών και την ίδρυση σκητών και κελιών από μέρους τους, ακόμη και τη μετατροπή μιας μονής σε ρωσική. Αυτά προκάλεσαν την αντίδραση των Ελλήνων μοναχών που εντάθηκε με τα γεγονότα της βουλγαρικής εξαρχίας και το Μακεδονικό αγώνα.

Το Άγιο Όρος απελευθερώθηκε από τον τουρκικό ζυγό το 1912 και ενσωματώθηκε στην Ελλάδα μαζί με την υπόλοιπη Μακεδονία. Το 1922, με τη Μικρασιατική καταστροφή, χιλιάδες πρόσφυγες κατοίκησαν στους χώρους και τις γαίες των αγιορείτικων μονών, που απαλλοτριώθηκαν για την αποκατάστασή τους.

Το 1926 κυρώθηκε ο καταστατικός χάρτης του Αγίου Όρους (Κ.Χ.Α.Ο.) που ρυθμίζει τις σχέσεις Ελληνικής Πολιτείας και Αγιορειτών, και προστατεύεται από το Σύνταγμα.

Το Άγιο Όρος υπέφερε και αυτό, όπως και η υπόλοιπη χώρα, κατά την πολεμική περίοδο

λου (29 Ιουνίου). Το καθολικό της είναι κτίσμα του 16ου αιώνα τοιχογραφημένο κατά τα έτη 1717, 1751 και 1767. Ο επιβλητικός πύργος της μονής, καθώς και το οχυρό ουγκρότημα του αρσανά (νεωρίου), είναι κτίσματα του 16ου αι. Η βιβλιοθήκη περιλαμβάνει 250 περίπου χειρόγραφα και 2.500 έντυπα.

12. Μονή Φιλοθέου

Είναι χτισμένη σε οροπέδιο της βορειοανατολικής πλευράς του Αγίου Όρους, σε απόσταση οκτάντα λεπτών βάδην από τη θάλασσα, και τιμάται στη μνήμη του Ευαγγελιστού της Θεοτόκου (25 Μαρτίου). Ιδρύθηκε πιθανότατα στο τέλος του 10ου αιώνα από τον μοναχό Φιλόθεο, από τον οποίο πήρε το όνομά της. Το καθολικό της είναι κτίσμα του έτους 1746, τοιχογραφημένο κατά τα έτη 1752, 1765 και 1776. Στη μονή φυλάσσεται η εικόνα της Θεοτόκου Γλυκοφιλούσας. Η βιβλιοθήκη περιλαμβάνει 250 περίπου χειρόγραφα και πολλά έντυπα. Αδελφοί της μονής Φιλοθέου υπήρξαν, μεταξύ των άλλων, ο Άγιος Διονύσιος, κτήτορας της μονής της Αγίας Τριάδος στον Όλυμπο, και ο Ισαπόστολος Κομμάς ο Αιτωλός.

13. Μονή Σίμωνος Πέτρας

Είναι χτισμένη επάνω σε απότομο βράχο της νοτιοδυτικής πλευράς του Αγίου Όρους και τιμάται στη μνήμη της Γεννήσεως του Χριστού (25 Δεκεμβρίου). Ιδρύθηκε στα τέλη του 13ου ή τις αρχές του 14ου αιώνα από τον Όσιο Σίμωνα, απ' όπου και το όνομά της, και ανοικοδομήθηκε από τον Σέρβο ηγεμόνα Ιωάννη Ούγγλεση (+ 1371). Στη μονή αυτή, εκτός του κτήτορος, τιμάται ιδιαιτέρως η Αγία Μαρία η Μαγδαληνή. Η βιβλιοθήκη περιλαμβάνει λίγα χειρόγραφα, επειδή καταστράφηκε στα τέλη του περασμένου αιώνα από πυρκαγιά, αλλά αρκετά έντυπα αγοράστηκαν από τη νέα αδελφότητα της μονής.

14. Μονή Αγίου Παύλου

Είναι χτισμένη δίπλα σε χείμαρρο στους πρόποδες του Άθω, στη νοτιοδυτική πλευρά του Αγίου Όρους, σε απόσταση είκοσι λεπτών βά-

Μονή Αγίου Παντελεήμονος / Agios Panteleimonas monastery

δην από τη θάλασσα, και τιμάται στη μνήμη της Υπαπαντής του Χριστού (2 Φεβρουαρίου). Ιδρύθηκε τον 10ο αιώνα από τον Άγιο Παύλο Ξηροποταμινό από τον οποίο πήρε το όνομά της. Το καθολικό της ανοικοδομήθηκε μεταξύ των ετών 1839-1844. Μεταξύ των κειμηλίων της περίφημα είναι τα Δώρα που προσέφεραν οι Μάγοι στο βρέφος Ιησού. Η βιβλιοθήκη περιλαμβάνει 500 περίπου χειρόγραφα και 12.500 έντυπα.

15. Μονή Σταυρονικήτα

Είναι χτισμένη πάνω σε βράχο δίπλα στη θάλασσα, στη βορειοανατολική πλευρά του Αγίου Όρους, και τιμάται στη μνήμη του Αγίου Νικολάου (6 Δεκεμβρίου). Ιδρύθηκε τον 16ο αιώνα από τον οικουμενικό πατριάρχη Ιερεμία Α' και τον ηγούμενο Γρηγόριο. Το καθολικό και η τράπεζα της μονής διακοσμούνται με περίφημες τοιχογραφίες του Θεοφάνους. Μεταξύ των κειμηλίων της είναι και η εικόνα του Αγίου Νικολάου του "Στρειδά". Η βιβλιοθήκη περιλαμβάνει 200 περίπου χειρόγραφα και αρκετά έντυπα.

16. Μονή Ξενοφώντος

Είναι χτισμένη δίπλα στη θάλασσα, στη νοτιοδυτική πλευρά του Αγίου Όρους, και τιμάται στη μνήμη του Αγίου Γεωργίου (23 Απριλίου). Ιδρύθηκε τον 10ο αιώνα από τον μοναχό Ξενοφώντα, από τον οποίο πήρε το όνομά της. Το καθολικό της είναι κτίσμα των ετών 1809-1819. Εκτός

Μονή Δοχειαρίου /Docheiariou monastery

Πρέπει να σημειωθεί ότι ο' όλες τις μονές υπάρχουν κάθε είδους κειμήλια, εικόνες, άμφια, οταυροί, ιερά λείψανα μέσα σε λειψανοθήκες, έργα αργυροχρυσοχοΐας, χειρόγραφα, έντυπα παλαιά και νεότερα.

Οδηγίες επισκέψεως

Ο αριθμός των επισκεπτομένων το Άγιον Όρος ορίστηκε στους εκατόν είκοσι ημερησίως, λόγω του υπερβολικού αριθμού που συνέρεε εκεί τα τελευταία χρόνια. Σ' αυτούς πρέπει να προστεθούν δέκα αλλοδαποί.

Η επίσκεψη των Ελλήνων γίνεται μετά από προηγούμενη συνεννόηση με τα "Γραφεία Εξυπηρέτησης Προσκυνητών", Κανάρη 21, 54 644 Θεσσαλονίκη, τηλ. 031/333-181, τηλ. Ουρανιόπολεως 0377/71-016, 71-149.

Οι αλλοδαποί πρέπει μαζί με το διαβατήριό ή την ταυτότητά τους (εφ' όσον πρόκειται για χώρες της Ε.Ε.) να προσκομίσουν και ρηματική διακοίνωση της πρσβείας ή του προξένου της χώρας από την οποία προέρχονται προς της Υπηρεσία Εκκλ. Υποθέσεων του Υπουργείου Εξωτερικών στην Αθήνα, Ζαλοκώστα 2-4, ή την Υπηρεσία Πολιτικών Υποθέσεων του Υπουργείου Μακεδονίας-Θράκης στη Θεσσαλονίκη, τηλ. 031/260-429, απ' όπου θα προμηθευτούν τη σχε-

τική άδεια για την επίσκεψη.

Στη συνέχεια, τόσο οι ημεδαποί όσο και οι αλλοδαποί εκδίδουν "διαμονητήριο" από την Ουρανιόπολη (ή την Ιεριοσό) καταβάλλοντας ένα ορισμένο χρηματικό ποσό και κατόπιν επιβιβάζονται στο σκάφος με προορισμό το Άγιον Όρος.

Εκεί η διαμονή επιτρέπεται μόνο για ένα εικοσιτε-

τράωρο για κάθε μοναστήρι ή οκλήτη. Η επίσκεψη στις Μονές γίνεται με τα πόδια ή με σκάφη (της γραμμής ή ενοικιαζόμενα) ή οχήματα (της γραμμής, για όσες μονές αυτή διέρχεται, ή ενοικιαζόμενα, συνήθως UNIMOG, κατόπιν συμφωνίας).

Οι προσκυνητές πρέπει να είναι κόσμιοι και σοβαροί στα μοναστήρια που επισκέπτονται. Οι φωτογραφίες επιτρέπονται κατόπιν αδείας. Η κινηματογράφηση με βιντεοκάμερες απαγορεύεται.

Η είσοδος γυναικών στο Άγιον Όρος είναι απαγορευμένη, επειδή ισχύει ο μοναχικός θεομός του "αβάτου". Επίσης απαγορεύεται η προσέγγιση σκαφών, στα οποία επιβαίνουν γυναίκες, σε απόσταση λιγότερη των 500 μ, από την ακτή.

Ένα σημαντικό στοιχείο που πρέπει να γνωρίζουν οι επισκέπτες του Αγίου Όρους είναι ότι οι μονές ακολουθούν το παλιό (Ιουλιανό) ημερολόγιο, το οποίο διαφέρει από το νέο κατά δεκατρείς ημέρες. Δηλ. οι γιορτές γιορτάζονται δεκατρείς ημέρες αργότερα, εκτός αυτών του παλαιού κύκλου που συμπίπτουν με το νέο ημερολόγιο (Μεγάλη Εβδομάδα, Πάσχα, Ανάληψη, Πεντηκοστή).

Οι είκοσι μονές κατά την ιεραρχική τους τάξη

1. Μεγίστη Λαύρα
2. Βατοπεδίου
3. Ιβήρων

4. Χελανδαρίου
5. Διονυσίου
6. Κουτλουμουσίου
7. Παντοκράτορος
8. Ξηροποτάμου
9. Ζωγράφου
10. Δοχειαρίου
11. Καρακάλλου
12. Φιλοθέου
13. Σίμωνος Πέτρας
14. Αγίου Παύλου
15. Σταυρονικήτα
16. Ξενοφώντος
17. Οσίου Γρηγορίου
18. Εσφιγμένου
19. Αγίου Παντελεήμονος
20. Κασταμονίτου

Μονή Καρακάλλου / Karakalou monastery

Οι δώδεκα σκήτες

(σε παρένθεση οι μονές στις οποίες ανήκουν)

1. Αγίας Άννης (Μεγίστης Λαύρας)
2. Αγίας Τριάδος Καυσοκαλυβίων (Μ. Λαύρας)
3. Νέα Σκήτη (Αγ. Παύλου)
4. Αγίου Δημητρίου (Αγ. Παύλου)
5. Αγίου Δημητρίου (Βατοπεδίου)
6. Τιμίου Προδρόμου (Μεγίστης Λαύρας)
7. Τιμίου Προδρόμου (Ιβήρων)
8. Προφήτη Ηλία (Παντοκράτορος)
9. Ευαγγελισμού (Ξενοφώντος)
10. Αγίου Ανδρέα (Βατοπεδίου)
11. Αγίου Παντελεήμονος (Κουτλουμουσίου)
12. Κοιμήσεως της Θεοτόκου (Αγ. Παντελεήμονος)

Οι Μονές

1. Μεγίστη Λαύρα

Είναι χτισμένη στη βορειοανατολική πλευρά του Αγίου Όρους και τιμάται στη μνήμη του Οσίου Αθανασίου του Αθωνίτου (5 Ιουλίου). Θεμελιώθηκε το έτος 963 από τον Όσιο Αθανάσιο και ολοκληρώθηκε με χορηγίες των αυτοκρατόρων Νικηφόρου Φωκά και Ιωάννου Τοιμισκή. Το καθολικό της (ο κεντρικός ναός) χρονολογείται και αυτό στο 10ο αιώνα, αλλά υπέστη κατά καιρούς διάφορες προσθήκες και επισκευές.

Το 1535 διοικοομήθηκε από το ζωγράφο Θεοφάνη με περίφημες τοιχογραφίες. Του ίδιου αυτού ή μαθητών του είναι και οι τοιχογραφίες της τράπεζας της μονής. Στην αυλή της Μεγίστης

Λαύρας είναι χτισμένο παρεκκλήσι στο οποίο στεγάζεται η εικόνα της Θεοτόκου η επιλεγόμενη Κουκουζέλισσα. Η βιβλιοθήκη της μονής περιλαμβάνει 2.200 περίπου χειρόγραφα και 30.000 έντυπα.

2. Μονή Βατοπεδίου

Είναι χτισμένη σε όρμο της βορειοανατολικής πλευρά του Αγίου Όρους και τιμάται στη μνήμη του Ευαγγελισμού της Θεοτόκου (25 Μαρτίου). Ιδρύθηκε το τελευταίο τέταρτο του 10ου αιώνα από μαθητές του Οσίου Αθανασίου του Αθωνίτου. Σήμερα αποτελεί το μεταλύτερο και επιβλητικότερο οικιστικό σύνολο του Αγίου Όρους. Το καθολικό της μονής χρονολογείται από την εποχή της ιδρύσεώς της και φέρει διάκοσμο με τοιχογραφίες του 14ου αιώνα και ψηφιδωτά του 11ου αιώνα. Μεταξύ των κειμηλίων της μονής ουγκαταλέγονται και οι εικόνες της Θεοτόκου Παραμυθίας, Αντιφωνητρίας, Εσφαλμένης, Ελαιοβερύτιδος και Βηματαρίσης. Άλλο σεβάσμιο κειμήλιο είναι η Τιμία Ζώνη της Θεοτόκου, προς τιμήν της οποίας υπάρχει ομώνυμος ναός στην αυλή της μονής. Η βιβλιοθήκη περιλαμβάνει 1.700 περίπου χειρόγραφα και 10.000 έντυπα.

3. Μονή Ιβήρων

Είναι χτισμένη κοντά στη θάλασσα, στη μέση περίπου της βορειοανατολικής πλευράς του Αγίου Όρους, και τιμάται στη μνήμη της κοιμήσεως της Θεοτόκου. Ιδρύθηκε το έτος 980 από Ιβήρες (Γεωργιανούς) μοναχούς, μαθητές του Οσίου

Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική στη Χαλκιδική

Η χερσόνησος της Χαλκιδικής με τις τρεις χαρακτηριστικές απολήξεις ήταν από γεωγραφική άποψη έξω από τους σημαντικούς χερσαίους και θαλάσσιους δρόμους τους τελευταίους αιώνες της οθωμανικής κυριαρχίας. Η σχετική απομόνωση και οι επιρροές της μοναστικής πολιτείας του Άθωνα διατήρησαν ζωντανή την παράδοση στην αρχιτεκτονική έως τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια. Δυστυχώς η έντονη τουριστική ανάπτυξη των τριών τελευταίων δεκαετιών οδήγησε σε μία εκτεταμένη καταστροφή του υφιστάμενου οικιστικού αποθέματος, καθώς δεν υπήρξε ουσιαστική πρόνοια για την προστασία των αξιόλογων οικιστικών συνόλων και κτισμάτων.

Οι παραδοσιακοί οικισμοί της Χαλκιδικής είναι διάσπαρτοι στην ενδοχώρα σε στρατηγικές θέσεις, συνήθως σε κάποια απόσταση από τη θάλασσα. Η διάσωση ορισμένων τμημάτων τους οφείλεται συχνά στην απομάκρυνση από την παραθαλάσσια ζώνη, που δέχεται την πίεση της σύγχρονης ανοικοδόμησης.

Σήμερα ελάχιστα είναι τα εναπομείναντα οικιστικά σύνολα. Ο μοναδικός οικισμός που διασώζεται σχεδόν ακέραιος είναι ο Παρθενώνας στη Σιθωνία, ενώ στην Αρναία, την Άθυτο, τη Γαλάτιστα, τη Συκιά και γενικότερα στους οικισμούς της ενδοχώρας υπάρχουν τμήματα του πολεοδομικού ιστού και ομάδες κτισμάτων με παραδοσιακά χαρακτηριστικά.

Η γενική μορφή ανάπτυξης των οικισμών της Χαλκιδικής είναι ελεύθερη και οργανική. Οι δρόμοι, που αποτελούν το κύριο συνεκτικό στοιχείο του αστικού ιστού, ακολουθούν ένα χαλαρό πλέγμα εξαρτημένο από τις κύριες διαδρομές που συνδέουν τους οικισμούς μεταξύ τους ή με την ενδοχώρα.

Στους πιο μεγάλους που αποτελούν πόλεις ή κομποπόλεις υπάρχουν διακεκριμένες γειτονιές (Πολύγυρος, Αρναία, Γαλάτιστα κλπ). Ωστόσο σε κάθε περίπτωση βασικές οργανωτικές μονάδες είναι τα κτίσματα που ακολουθούν μια μορφή σημειακής δόμησης με ανεξάρτητες ή ημιανεξάρτητες μονάδες στο χώρο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της μορφής δόμησης είναι ο μικρός ορεινός οικισμός του Παρθενώνα. Αλλά και στα μεγαλύτερα σύνολα κυριαρχεί η σημειακή δόμηση, εκτός από ελάχιστους κεντρικούς δρόμους, όπου η πυκνωση οδηγεί σε κτίσματα εν σειρά που διακόπτονται πάντως από αυλές και ημιυπαίθριους χώρους. Έτσι δεν έχουμε σχηματισμένα οικοδομικά τετράγωνα, αλλά χαλαρές οικοδομικές νησίδες.

Εκτός από ελάχιστα κτίσματα με ειδική χρήση - καταστήματα, εργαστήρια, μύλους και ναούς - οι κατοικίες αποτελούν τα βασικά κύτταρα του πολεοδομικού ιστού. Τα παραδοσιακά σπίτια της Χαλκιδικής ακολουθούν τα γενικά χαρακτηριστικά της λαϊκής αρχιτεκτονικής της Μακεδονίας και του ευρύτερου βαλκανικού και μικρασιατικού χώρου.

Η τυπολογία της κατοικίας στην περιοχή ακολουθεί ορισμένα πρότυπα που ελάχιστα μεταβλήθηκαν

Παραδοσιακό σπίτι στην
Αρναία

Αντικείμενα από την καθημερινή ζωή της Χαλκιδικής, φιλοτεχνημένα από χέρι άξιου μάστορη.

ντα σε στενή συνεργασία με την Πολιτεία, τους τοπικούς φορείς, την Τοπική Αυτοδιοίκηση και με την αμέριστη συμπαράσταση των κατοίκων της περιοχής.

Ιδρύθηκε από μια ομάδα επιλέκτων Χαλκιδικιωτών που ζούσαν στη Θεσσαλονίκη, μια αξιέπαινη προσπάθεια καθοριστική για την περισυλλογή των πιο σημαντικών στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς στον χαλκιδικιώτικο χώρο και την αξιοποίηση του επιστημονικού υλικού του. Ανάμεσά τους τα ονόματα: Βασ. Βασιλικός, Νικ. Κώττας, Νικ. Πάππας, Βασ. Καλογεράς, Στ. Κότσιανος, Αθ. Φιλιππίδης, Λυσ. Σαραφιανός, Απ. Αηδονάς, Γεώργ. Ψυχούλας, Αθ. Καραγκάνης, Ιωάν. Παπαγεράκης και πολλοί άλλοι επώνυμοι.

Σκοπός της Εταιρείας είναι "η πνευματική και πολιτιστική ανάπτυξη της Χαλκιδικής με την περισυλλογή και διάσωση του ιστορικού, λαογραφικού, γλωσσικού και αρχαιολογικού υλικού, την έρευνα και μελέτη της προγενέστερης και της σύγχρονης ιστορίας, της λαϊκής τέχνης και κάθε κοινωνικής εκδήλωσης, καθώς και την περισυλλογή των παλαιών εθίμων και παραδόσεων της Χαλκιδικής".

Μέσα στα 34 χρόνια ενεργού ζωής και δράσης της ανέπτυξε μια πλούσια δραστηριότητα και δημιούργησε επιτεύγματα που καθόρισαν και την περαιτέρω ανοδική πορεία της.

Στα ιδιόκτητα Γραφεία της στο κέντρο της Θεσσαλονίκης, στην οδό Αλ. Σβώλου (πρώην Πρίγκ. Νικολάου) αριθμ. 10 που αγοράσθηκαν χάρη στις προσπάθειες των εταίρων και την συγκινητική ανταπόκριση δωρητών (ιδιαίτερα των μονών του Αγίου Όρους) στεγάζονται πέραν των γραφείων, η βιβλιοθήκη και η αίθουσα πολλαπλών χρήσεων της Εταιρείας.

Η Βιβλιοθήκη της διαθέτει πλούσιες και αξιόλογες σειρές βιβλίων από την Χαλκιδική. Πρόσφατα ιδρύθηκε ειδικό τμήμα με εκδόσεις Χαλκιδικιωτών

ποικίλου περιεχομένου και συγγραφέων με αντικείμενό τους τη Χαλκιδική.

Η Εταιρεία έχει ήδη δημιουργήσει μια υψηλή παράδοση στο χώρο των επιστημονικών Συμποσίων. Έτσι με μεγάλη επιτυχία πραγματοποίησε τρία συμποσίου που χαρακτηρίζονται σταθμοί για την επιστημονική καταξίωσή της.

Το Πρώτο Πανελλήνιο Συμπόσιο: Πραγματοποιήθηκε στις 7, 8 και 9 Δεκεμβρίου 1984 στο ξενοδοχείο "ΣΕΡΜΥΛΗ" (Ψακούδια Ορμύλιας Χαλκιδικής) με θέμα την Ιστορία και Αρχαιολογία της Χαλκιδικής από την Εταιρεία σε συνεργασία με το Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου (Ι.Μ.Χ.Α.) και το Υπουργείο Πολιτισμού και απέβλεπε στην τόνωση της επιστημονικής έρευνας του παρελθόντος της Χαλκιδικής.

Το Δεύτερο Πανελλήνιο Συμπόσιο: Οι εργασίες του Συμποσίου αυτού που οργάνωσε η Εταιρεία με θέμα "Η Αριστοτελική Σκέψη" πραγματοποιήθηκαν στο ξενοδοχείο "Αθως" της Κασσάνδρας Χαλκιδικής στις 16, 17 και 18 Οκτωβρίου 1987, με τη συμμετοχή της Ακαδημίας Αθηνών, των Πανεπιστημίων Αθηνών, Θεσσαλονίκης και Ιωαννίνων, της Ελληνικής Φιλοσοφικής Εταιρείας και του Κέντρου Έρευνας της Ελληνικής Φιλοσοφίας της Ακαδημίας Αθηνών.

Το Τρίτο Διεθνές Συμπόσιο: Πραγματοποιήθηκε στην Ουρανούπολη (Ξενοδοχείο "ΑΕΤΩΝ ΜΕΛΑΘΡΟΝ") με θέμα: "Πολιτιστική Κληρονομιά και Αρχιτεκτονική Παράδοση στη Χαλκιδική και το

Άγιο Όρος" στις 14, 15 και 16 Σεπτεμβρίου 1990.

Επίτευγμα σημαντικό θεωρείται η έγχρωμη ταινία, διάρκειας 40', γυρισμένη από τον διακεκριμένο σκηνοθέτη και συγγραφέα Νέστορα Μάτσα για λογαριασμό της Εταιρείας, όπου καταγράφονται τα πλέον χαρακτηριστικά στοιχεία από την Ιστορία, Λαογραφία, Τέχνη και Παράδοση της Χαλκιδικής και του Αγίου Όρους και τιτλοφορείται "Μικρό οδοιπορικό στην Χαλκιδική". Θα πρέπει να τονισθεί εδώ η τεράστια προβολή που έγινε μέχρι σήμερα του έργου της Εταιρείας και γενικότερα της Χαλκιδικής με την παρουσίαση της ταινίας στις μεγαλύτερες πόλεις της Αμερικής και Αυστραλίας, εκεί που υπάρχει έντονο το ελληνικό στοιχείο. Και επίσης να τονισθεί ότι η κυκλοφορία της ταινίας είναι πλέον ευχερής, με την δυνατότητα παραγωγής βιντεοκασέτας.

Τα τελευταία χρόνια η Εταιρεία έχει ενισχύσει σημαντικά τους δεσμούς της με τα μέλη των Μακεδονικών Συλλόγων του εξωτερικού. Γόνιμα και δημιουργικά χαρακτηρίζονται τα ταξίδια που πραγματοποίησε ο πρόεδρος της Εταιρείας κ. Βασ. Πάππας σε πόλεις των Η.Π.Α. (Σικάγο, Νέα Υόρκη και Φιλαδέλφεια), ύστερα από πρόσκληση της Ελληνικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, της Παμμακεδονικής Ένωσης Αμερικής, Καναδά και του Πανεπιστημίου Ιλλινόις στο Σικάγο.

Τα ίδια αποτελέσματα είχαν και τα δύο ταξίδια που ο ίδιος πραγματοποίησε σε πόλεις της Αυστραλίας και συγκεκριμένα στη Μελβούρνη, Σίδνεϋ και Αδελαΐδα, προσκεκλημένος να μιλήσει σε Διεθνή Συνέδρια και τους άλλους Μακεδονικούς Συλλόγους από την Παμμακεδονική Ένωση και τα εκεί Χαλκιδικιώτικα Σωματεία, συμβάλλοντας αποφασιστικά στην ίδρυση Ομοσπονδίας των Χαλκιδικιώτικων Αδελφοτήτων Αυστραλίας.

Τα θέματα των διαλέξεών του στράφηκαν γύρω από το λεγόμενο "Μακεδονικό" και την πνευματική και πολιτιστική ανάπτυξη της Χαλκιδι-

κής και του Αγίου Όρους. Παράλληλα, προβλήθηκε το έργο της Εταιρείας και γενικότερα η Χαλκιδική του χθες και του σήμερα, ο τουρισμός της, τονίστηκαν οι προοπτικές της, επιτεύχθηκαν συναντήσεις με διοικήσεις των Χαλκιδικιώτικων Σωματείων, συζητήθηκαν θέματα στενότερης επικοινωνίας και τιμήθηκε η Εταιρεία με αξιόλογες τιμητικές διακρίσεις.

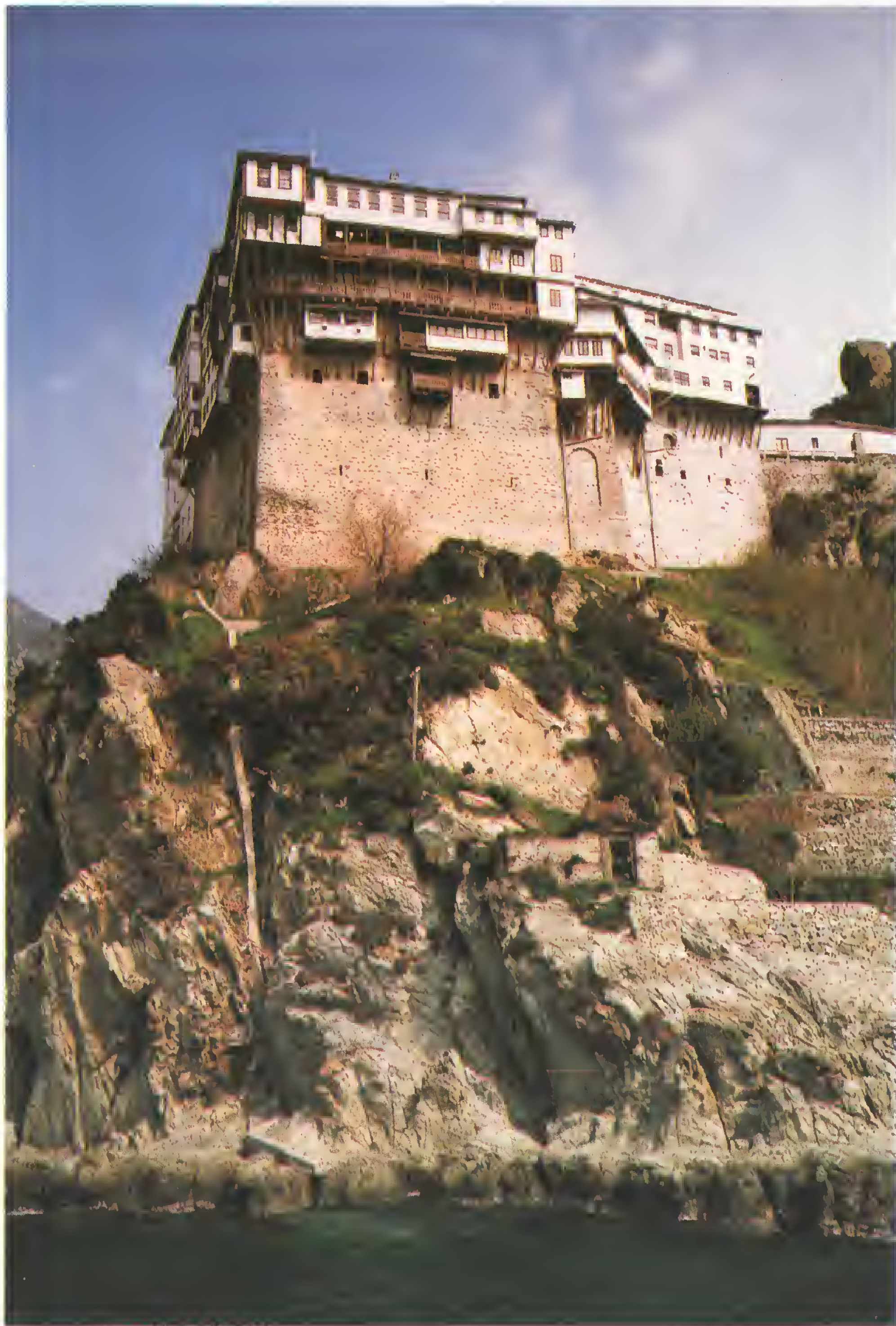
Ως τελευταίο αλλά εξίσου σοβαρό και πολυβραβευμένο έργο αναφέρεται το εκδοτικό έργο της Εταιρείας. Στον τομέα αυτό η Εταιρεία έχει να επιδείξει μια σοβαρή και επιμελημένη δουλειά. Πρόκειται για την περιοδική έκδοσή της "ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΗΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ", που ανελλιπώς κάθε χρόνο εκδίδει και στην οποία περιλαμβάνονται ιστορικά ενθυμήματα, δημοτικά τραγούδια, ήθη, έθιμα, μελέτες επιστημονικού ενδιαφέροντος και γλωσσικό υλικό. Την επιμέλεια της έκδοσης είχε επί σειρά ετών ο αείμνηστος επιτ. επιθεωρητής Μέσης Εκπ/σης Βασ. Καλογεράς. Τα τελευταία χρόνια τα κείμενα επιμελείται η φιλόλογος καθηγήτρια κ. Ερ. Ζέλλιου-Μαστοροκώστα. Μέχρι τώρα η Εταιρεία έχει εκδόσει 47 τόμους εκ των οποίων μερικοί είναι διπλοί.

Το 1980 εξεδόθη πανηγυρικό τεύχος για τα 20χρονα της Εταιρείας, όπου πολλές προσωπικότητες από τον Ελλαδικό χώρο βρήκαν την ευκαιρία να διατυπώσουν γνώμες για το έργο της Εταιρείας και να εκφράσουν ευχές για τη μελλοντική πορεία της. Ειδικός τόμος είναι αφιερωμένος στα 2300 χρόνια του Σταγειρίτη φιλοσόφου Αριστοτέλη και άλλος (μονο-

Αριστουργήματα από την υφάντρα και κεντίστρα της Χαλκιδικής που κοσμούν τα εσωτερικά σπιτιών.

Η μεγάλη παράδοση της Χριστιανοσύνης και της Ορθοδοξίας προεκτείνεται στο "Περιβόλι της Παναγίας" όπως ο λαός αποκαλεί το Άγιον Όρος.

Parting from Thessaloniki, the visitor of Halkidiki will travel along - according to the ancient names - the coast of Anthemus, cross a part of Crousis (Crosee according to Herodotus) before entering Bottice. Following modern geographical terms, he will drive through the small plain of Sedes, pass through Kalamaria and finally reach Nea Moudania.

He will enter the prefecture of Halkidiki at Lakkoma (1,416 inh.) - this village is at some distance from the road, as it is indicated on the road sign. At this point the motorist can either continue on the new road which will bring him to N. Moudania, or follow the old one which passes through several villages before ending up in N. Moudania. In either case, having passed Neohoraki, he will be heading for Kallikratia, leaving at his right hand the refugees' village of Iraklia, where a silver relic-box dating from the 4th or 5th century A.D. was found. At his right he will also leave the village Agios Pavlos (1,078 inh.) which is surrounded by vast vineyards. On the left side of the road, to the West in the direction of the village of Nea Gonia (798 inh.), on a naturally fortified site, was built the ancient town of Antigonea, which was founded by Antigonus Gonatas, king of Macedonia, in 280 B.C. The name of this city had survived in the Byzantine Era, through two villages called Ano Antigonia (meaning Upper Antigonia) and Kato Antigonia (meaning Lower Antigonia).

The traveller taking the old road will cross the refugees' village Nea Syllata (1,232 inh.) and will

then pass by the road leading to Petralona. Continuing his journey he will drive through Eleohoria (274 inh.) and reach the large village Nea Triglia (2,657 inh.) renowned for the excellent souvlaki (skewed meat) prepared here.

Following the coastal road the traveller who leaves Nea Iraklea behind, will drive through Nea Kallikratia, from where he can attain Geoponika and then Veria, built on the site of ancient Brea or Brya and finally Sozopoli (308 inh.) which belongs to the community of Nea Syllata. In Byzantine times there were more than five villages in this area, as well as dependencies of monasteries of Mount Athos, such as Megisti Lavra, Agios Pavlos, the Xenophon monastery and of Helandariou, near Sozopoli.

Driving on the old road from Nea Triglia to Nea Moudania, the motorist leaves on his left, in the hinterland, Nea Tenedos (368 inh.), Agios Panteleimonas (454 inh.) and the village of Zografou (432 inh.), the latter at a small distance from the road. This village was built after the Disaster of Asia Minor, on the site of the dependency of the Zografou monastery. Several buildings of this dependency were saved, such as the tower erected in the 14th century, the church (1842), the monumental fountain, and some other.

Further on his road the visitor will come across Dionysiou (1,352 inh.) a refugees' village as well, which is at a distance of only one kilometer from the main road, and later on he will cross the road that leads to Portaria (1,267 inh.) and Simandra

Foreword to the English translation

Although Greek language uses a different alphabet from the Latin one used for English, the foreigner visiting Greece for the first time should not worry too much about that, because all the names of places are always written in both alphabets, usually on the same sign, sometimes on another, some distance further down the road.

The spelling of Greek proper names which will be used in this book is according to the Greek Standard number 743-82, entitled "Conversion of the Greek Alphabet into Latin Characters" (which is also the spelling used on the road signs on the whole of Greek territory), except for the historic names, and those related to Greek mythology, in which case we will use the spelling as these names

occur in English literature. These were established following a completely different transliteration pattern.

The foreigner visiting Halkidiki should also know that many names of places in this part of Greece begin with the word "Neos" or "Neo", which means "New", and indicates that these places were founded after the so-called Disaster of Asia Minor in 1922, by Greek refugees who had been forced to abandon their ancestors' land in Turkey. This word "New" is often omitted in the English transcription on the road signs, so the names "Nea Moudania" and "Moudania" for instance, refer to exactly the same place. This situation might be rather confusing for people who are unaware of this fact.

Η είσοδος στο σπήλαιο Πετραλώνων / The entrance to the cave of Petralona.

(1,980 inh.), formerly Karkara. Note that to the East of Portaria, Spartolus used to stand, which was one of the major cities of ancient Bottice.

On the coastline in the same area are the refugees' villages of Nea Plagia (1,171), Flogita (1,368 inh.) and Paralia (beach) of Dionysiou, a village that developed quite recently. Near Flogita one can find the remains of the dependency of the Agios Panteleimonas monastery, a building of the 19th century, where - after the exodus of refugees from Asia Minor - used to be an American hospital which has treated hundreds of people who had settled in this area. A little later the traveller reaches Nea Moudania, the main urban centre of the whole route, and of Halkidiki generally, together with Polygyros and Arnea.

The major products of the area are grapes,

apricots, as well as other fruits and vegetables, olives and olive oil, wine and home-made tsipouro (a hard drink), cereals and fish. Many of the inhabitants of Nea Moudania and Nea Kallikratia live from coastal fishing.

The visitor in this area and the summer tourist can often enjoy the local feasts, which have conserved their folklore aspects, and where sometimes forgotten traditions revive stubbornly.

The major stops on the route from Thessaloniki to Nea Moudania are Nea Kallikratia, Petralona and Nea Moudania. Let's now take a closer look at each one of these.

Nea Kallikratia

This community of the prefecture of Halkidiki with its 4,407 inhabitants, was founded after the Disaster of Asia Minor by refugees originating mainly from Kallikratia in East Thrace (the European part of Turkey), on the site of the dependency that belonged to the Xenophon monastery of Mount Athos. The area was already inhabited in

prehistoric ages, and also in historic times there was a town here, the name of which though is not known because reports made by historians about this area are scarce. Of major importance is the finding of a burial stele which was dated to be of the 5th century B.C. (ca. 440 B.C.), with a pediment on which a relief depicts a young woman with a dove on her arm. It is kept at the Archaeological Museum of Thessaloniki. An other important discovery was, as we have already mentioned, a silver relic-box of the 5th or 6th century A.D., with carved illustrations depicting scenes of the Old and New Testament on its four sides. (This finding is also kept at the Archaeological Museum of Thessaloniki). Interesting is also the acropolis at Antigonea near Nea Gonia.

In Nea Kallikratia there are hotels, rooms to rent, restaurants and "taverns", which can satisfy even the most demanding visitor, as well as offices of the Greek Post Services and the

Κρήνη στη Νέα Τρίγλια / A fountain in Nea Triglia

Telephone Company, and other services. It is at a distance of 44 km from Thessaloniki and 54 km from Polygyros.

Petralona

This community of the Halkidiki prefecture has 377 inhabitants and was founded by emigrants from Asia Minor, after their expulsion from their homelands. The village gained particular importance because of the cavern which was discovered in the mountain Katsika, a little higher. The cave was intensely explored and studied from 1960 on, and according to conclusions of experts it has been inhabited about 700.000 years ago. Traces of fires were found which have been lit by people who took shelter here. The most important finding though is a human skull, which shows main differences with modern man as far as its shape and the volume of the brains are concerned. Formally the type of man it represents has been called primitive man of Petralona, and it is estimated that he lived some 250,000 years ago, thus constituting a link between the Homo erectus (an extinct species of homonids) and the Homo sapiens (modern man). In the cave also bones were found that belonged

to animals that have disappeared thousands of years ago, or which do not belong to the fauna of Halkidiki for millennia. In one of the grottoes, which was given the appropriate name of the "Giants' Cemetery", bones were found that belong to the cave bear, the hyena, the cave lion, the rhinoceros, the deer, the jackal, the mammoth and other animals.

Interesting are also the stalactites decorating the cavern. There are plenty of them in all kinds of shapes and colours, such as candle-lights, corals, discuses, mosaic, mushrooms, dwarfs and so on. The cavern is equipped with electric light and can be visited in the company of a guard at any time of the day. The various grottoes have been kept unchanged from the times when primitive man lived in the place. In the adjoining museum the most important finds, such as bones from prehistoric animals, that have been found in the cavern are exhibited. The space in front of the entrance has been reshaped into an open air theatre where every summer plays are performed by various societies and groups.

Petralona is at 48 km from Polygyros, 60 km from Thessaloniki, and 4 km from the old road Thessaloniki-Moudania.

Το εκκλη-
σάκι του
Αγίου Γε-
ωργίου στα
Ν. Μουδα-
νιά / N.
Moudania,
the church
of Agios
Georgios

Nea Moudania

This town of the prefecture of Halkidiki, with its 4,404 inhabitants, was founded by refugees from Asia Minor after they were driven out of their homelands which were mainly in the area of Propontis. On the site of the town there was until then no community, although in the larger area there had been various settlements which have been ascribed to the Hellenistic Era or even earlier. The site was already known at the times after the end of the last century with the name of Kargi Limani (the word limani means harbour), and a wharf used to exist here for unloading goods and loading local products. Later on, in the beginning of this century, Hadji Osman, the Turkish owner of the land, created a large and organised olive grove, parts of which still exist today. It covers the hills around the town and reaches the very outskirts of it.

From its foundation on, Nea Moudania has developed very quickly and even before the Second World War the place was renowned for its big festivities at the annual commercial fair, and constituted a centre of attraction for the population of the various villages of the South Halkidiki. The dynamic growth of the town continues until today. A typical characteristic of Nea Moudania is that it forms as it were the entrance gate to Kassandra and Sithonia for those coming from Thessaloniki.

The visitor of the town can stroll around on the town's market place. He can have a walk on the wharf or taste the delicacies and sea fruits at the fish taverns. Worth mentioning are several activities which take place yearly in Nea Moudania or the surrounding villages, such as the Sardine Feast, a popular festival which is organised every July (usually during its first fortnight) and has substituted itself to the former fair. On September 8, there is the feast of Panagia Koryfini, whose icon the local people have brought with them from their ancestors' land, Kalolimnos in Propontis, and have laid it down in a large chapel they have specially built for this purpose on the top of a hill nearby. Close to a country church dedicated to Agios Mamas, at a distance of about 4 km from the village with the same name, a commercial fair is held where animals used to be sold. It is a tradition that has lived through many centuries, but today the animals have been replaced by agricultural machines, and many visitors come only to taste the fried sausages, the typical dish of this occasion, or to see some of the accompanying folklore activities.

Nea Moudania is at a 70 km drive from Thessaloniki if one takes the old road passing through N. Syllata, Eleohoria, and N. Triglia, at a distance of 65 km if one takes the new road.

Of the three peninsular projections of Halkidiki, Kassandra is the one lying most to the West. Before taking its modern name it used to be called Phlegra in very ancient times, and Pallene in the classical period, a name which the Macedonians used to pronounce Vallene, as in their dialect, a p or f at the beginning of a word was pronounced v (as for example Villipos instead of Filippos/Philip). The area is often mentioned in mythology. Many writers that have described the fate of the heroes of the Trojan War mention it, for instance in the account that, after the fall of the city of Priam (i.e. Troy), the Pellenians (inhabitants of Pellene in the Peloponnese) had landed on their way home in the site of modern Scione. The Pellenians threw out their anchors to get fresh water, but in the meantime the Trojan women they had taken with them burned down the ships, thus preventing to be carried to the Peloponnese, where they would become slaves of the wives of

the Pellenians. In even older times the Gods had fought with the Giants on the peninsula, and because Zeus constantly hurled down his thunderbolts, the place had been on fire, from which it took its name Phlegra ("the Burning Land"). According to Strabo the Giants belonged to a barbaric and unreligious race, which was subjected by Hercules. For the mythological writers though, the hero only helped the Gods, for it was written that the Giants would be killed by the hands of a mortal. Also according to mythology, Pallene, who gave her name to the peninsula, was a daughter of the giant Alcyoneus. After his death, she fell in the sea and drowned. According to Stephanus Byzantinus though, she was a daughter of Sithon and wife of the giant Cleitus or Clytius.

In ancient times the peninsula had several cities on its territory, which were : Potidaea, Scythae, Aphytis, Nea Polis, Aege, Therambus, Mende, Scione and Sane, most of which are mentioned by Herodotus, by Thucydides, by Xenophon and others. In the time of Strabo the name of the city of Potidaea had changed into Cassandreia, while of the other towns on the peninsula had survived only Aphytis, Mende, Scione and Sane. Aphytis was already known in the 5th century before Christ, through the sanctuary of Ammon Zeus who, according to Pausanias, appeared in a dream of the Spartan admiral Lysander who was besieging the town, ordering him to put an end to the siege. Scione was the birthplace of Scyllis, an excellent diver, and his daughter, Hydna, who helped the Greeks at the naval battle of Artemision in 480 B.C., according to Herodotus. Pausanias had seen their statues at Delphi, dedicated by all the Greeks. Mende was the birthplace of the famous sculptor Paeonius, who lived in the 5th century B.C. and the city was renowned for its wine, for which it was mentioned by many authors (Cratinus, Hermippus, Phillylius, Phaenias, and others).

Άφυτος, η παραλία /Afytos, the beach

Travelling from Nea Moudania to Kassandra, one first crosses the canal that links the Thermalic Gulf with the Toroneos Bay, and drives through Nea Potidea (the second spelling for Potidaea), from where he will be heading for Nea Fokea, leaving on his right hand the road that leads to Sani (the new spelling for Sane) and the Agriculturol Prison. Further down the road he will find Afytos (Aphytos) and then Kallithea. Moving on his way straight forward, leaving on his right hand the road that leads to the village of Kassandria (the crossroads is right in the middle of the village of Kallithea), he will find himself in Kryopigi. He will by then have passed enormous hotels at his left, the outlines of which can even be seen from Sithonia on the other side of the Toroneos Bay. In the whole area an intense wild vegetation dominates the landscape, while all kinds of houses scattered over the various bays and near the sandy beaches offer a continuously changing scene. Kryopigi is followed by Polyhrono and then by Hanioti, from where the motorist continues to Pevkohori. From this place, leaving on his left hand the site of the ancient town of Therambus and the picturesque port that lies between the beach and the small cape of Hrousou, and the cape of Kanastreo (its ancient name was Canastraeon) a little further, one enters the hinterland of Kassandra, where one first encounters Pallouri and then Agia Paraskevi. Further on, the road goes down again to the sea

ending up in Nea Skioni. From there, passing by the beach of Mola Kalyva the traveller ends up in Kalandra, a village relatively close to the sea. Outside Kalandra, between the village and the beach, is the site of the ancient city of Mende, the nome of which only lives through a local hotel. Continuing to Siviri, the motorist will leave at his right, only just a little

outside the village of Kalandra, the road that leads to cape Poseidi and the beach with the same name. Further on he crosses the road that connects the villages of Kassandrino and Fourka in the backwoods of the peninsula, with the beach of Fourka. Continuing the road from Siviri, the beautiful sandy beach of Kassandra, travelling a distance of 5 kilometers, he arrives in Kassandria from where he can go further to Kallithea.

Kassandra as a whole offers to the summer tourist a plethora of beaches ideally suited for swimming, a natural environment of exquisite beauty with hills and sandy beaches side by side, pine woods where the scent of resin and thyme dominate, and landscapes that are a thrill for the eye. Even the houses show off on admirable beauty. Countryside churches, former monastery dependencies, traditional buildings match in perfect harmony with the modern tourist infrastructure and holiday houses.

The many hotels can offer to the tourist anything he may possibly wish. At the many picturesque taverns the tourist can taste the local delicacies, while admiring the fascinating beauty of land and sea.

The local products include mainly fish and all kinds of sea fruit, olives, olive oil and honey. Let us say that the people of Kassandra, together with the people of Sithonia, are famous for the honey they produce ever since ages.

The most important places that the traveller will see on his way are near the seaside. Other

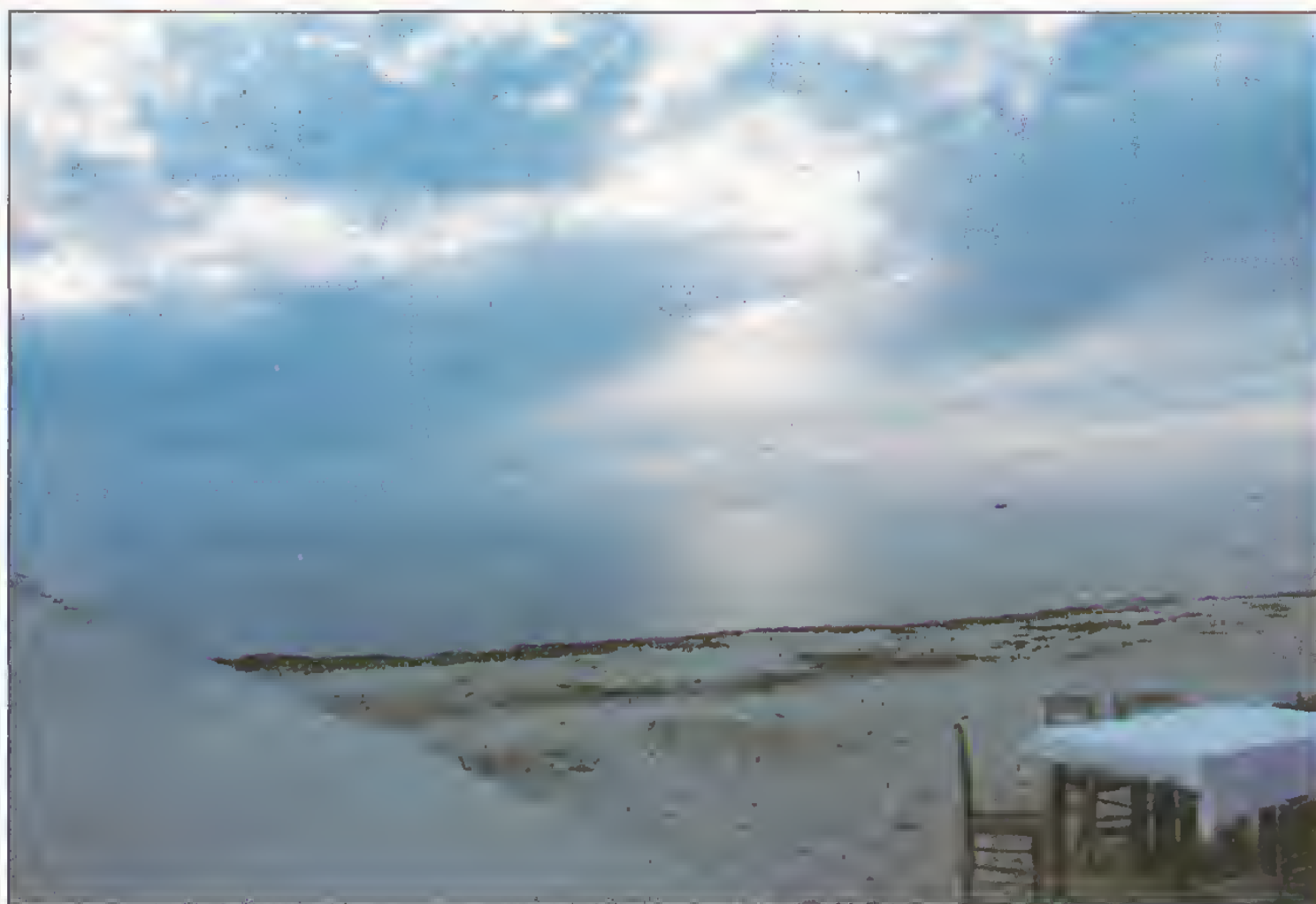
places, like Kassandria, are in the backwoods of the peninsula. We shall now examine each one of them.

Nea Potidea

A refugees' village with 1,094 inhabitants that was founded after 1923 by Greeks that came mainly from East Thrace. The site of the village was overloaded with memories of historical events. Ancient Potidaea was built by the Corinthians in the beginning of the 6th century B.C. or the end of the 7th century B.C., and it had quickly become one of the major cities of Chalcidice (that is the ancient spelling for Halkidiki). Thucydides wrote that it lay at a distance of 60 stadia from Olynthus. Also Herodotus mentions the place in his account of the Persian Wars, stating that from this city Xerxes "received" ships and warriors for his expedition against Southern Greece. In the Peloponnesian War it played a significant role because it was one of the reasons why this war broke out: it had withdrawn from the Athenian Alliance in 431 B.C. and had been besieged for two years by the Athenians. In 429 B.C. the Potidaeans surrendered their city to the Athenians, who installed there their allies the people of Plataea, who had been chased from their homeland by the Spartans. The wealth and the prosperity of the city before its fall is clear from the tax it paid to the Alliance (6 talents).

Later, in 357 B.C. it was obliterated by king Philip II, but it was refounded in 316 B.C. by Cassander who gave it his name. It was in that time that Aristoboulus settled in the city and became its citizen. He was the engineer of Alexander the Great and also the writer of a historical work that would be the basis for the book "The Ascent of Alexander" by Arrian. From 277 B.C. till 274 B.C. the city fell under the rule of the tyrant Apollodorus, and Perseus, the last king of Macedonia, installed here an army of one thousand infantrymen and two hundred cavalry men.

During the Roman period the city became a

Σίβηρον / Siviri

colony of Roman legionaries in 43 B.C. In 269 A.D. it was besieged by the Goths, but an expedition of emperor Claudius relieved it from them. In the middle of the 6th century A.D., it was destroyed by the Huns, and although it was rebuilt it would never recover the power it once had. At the beginning of the 14th century the abandoned castle was occupied by the Catalans for two years, and they used it as a base for their expeditions. In 1430 the castle fell in the hands of the Turks, after the Venetians had held it for four years.

During the whole period of Turkish rule, and probably even before that, the castle that was there was called "the Gates to Kassandra". It used to stretch, as can be seen from its ruins, from the Thermaic Gulf to the Toroneos Bay covering a distance of more than one thousand metres, fortified at several points with towers, and it excluded the access by land to the peninsula when its gates were closed. The revolting inhabitants of Halkidiki entrenched themselves in it in 1821 resisting till November of that year to the attacks of the Turks. Today few parts of it still remain, and a part of it was destroyed in 1930 when the canal was reopened.

We do not know at what time the canal was dug for the first time, but Strabo mentions it in his book "Geographica" (1st century B.C. - 1st century A.D.). There are good reasons to believe that it was the work of Cassander. It is also mentioned that

Άφυτος, η εκκλησία / Afytos, the church

Ioannes Palaeologos (a Byzantine emperor) deepened it again. The people of Halkidiki that had barricaded themselves in Potidea (in 1821) deepened it once more, but the Turks filled it up again to facilitate their attack on the castle. After the canal had been dug again many years later, the bridge was constructed that links both sides.

The site of ancient Potidea is located on the Western part of the canal, near the Thermaic Gulf. Near to it is also the monument of the heroes of the Greek Revolution who were killed fighting the Turks. On the left side of the road, a little out of the village, the tourist can visit the church of the Taxiarches, built in 1872.

Nea Potidea is at a distance of 76 km of Thessaloniki, and 33 km of Polygyros, the capital of the prefecture.

Nea Fokea

This community of Halkidiki has 1,525 inhabitants and has been founded by refugees of Asia Minor on a site that had been inhabited ever since prehistoric times. On the territory that belongs to the community and extends from the Thermaic Gulf to the Toroneos Bay, lie the sites of

two ancient towns : Scithae on the shores of the Toroneos Bay, and Sane, a colony of the Eretrians, and a member of the Athenian Alliance, to which it paid a contribution of 4,000 drachmas, a large sum of money in the 5th century B.C. Sane lay on the shores of the Thermaic Gulf, to the south of Potidaea, and is mentioned by Herodotus and by Stephanus Byzantinus. It existed until the 1st or 2nd century A.D. The settlement of Gerani, that also lies on the shores of the Thermaic Gulf, is said to be the continuation and the development of the Byzantine village Myriandriou, which might be related to Sane.

There were many dependencies of monasteries of Mount Athos in the area. The largest of them was the one connected with the monastery of Agios Pavlos, the tower of which is still standing on the edge of the community of Nea Fokea and was built in 1407. Until 1930 also other parts of the infrastructure had survived. Emmanuel Papas, a freedom fighter of the Revolution of 1821, had taken this dependency as his base. A little outside the village is the holy water (Agiasma) fountain of Saint Paul, a corridor of 20 meters long hewed in the natural rock, that ends in a chamber hewed out of the rock as well. Some people believe that this is an ancient tomb. Interesting is also the tower of Stavronikita, a building of 1543, that belonged to the dependency of the monastery with the same name. On the same beach, on the camping site of Sane, a Roman farmhouse was partially excavated in 1972. Nea Fokea is at a distance of 86 km from Thessaloniki and 43 km from Polygyros.

Afytos

Community of the prefecture of Halkidiki with 838 inhabitants, one of the continuously inhabited sites without interruption. Afytos (also called Athytos by the local people) already existed in prehistoric times, but in the 8th century B.C. it was colonised by the Eretrians (Eretria was

a city on Euboea). During the Persian wars the fleet of Xerxes came near to the place, and the people of Aphytis (the ancient spelling) were forced to give ships and soldiers to the Persian king. Later the city became member of the Athenian Alliance, to which it paid a contribution (tax) of 3 talents. It is said that it was destroyed by king Philip II in 348 B.C., but it was rebuilt very soon. As already mentioned it

was known in ancient times because of the sanctuary of Ammon Zeus and also for a temple that was devoted to Dionysius. These sacred places must have helped the town to survive and to gain prosperity in Roman times. In modern times, the village was destroyed in 1821, after the Revolution, but was rebuilt in 1827.

The old houses of the village show an interesting architecture, as well as the church (1858), the chapel of Taxiarches, which was built for the first time in the beginning of the 17th century and was decorated in 1647, and also the ancient quarry at Moudounou. The village is at a distance of 91 km of Thessaloniki and 48 km from Polygyros.

Kallithea

Kallithea, also known as Maltepe, is a community of Halkidiki with 422 inhabitants. The village was founded in 1922 by refugees from Asia Minor on the site where the sanctuary of Ammon Zeus used to stand, which in antiquity belonged to Aphytis, as was already mentioned. Ammon Zeus, Dionysus and the Nymphs were worshipped in this place without interruption from the 8th century B.C. till the times of Theodosius the Great, when the sanctuaries were destroyed and a Christian church was built on the very same spot. Some ruins of this church survived and can be seen today.

Later a dependency (metochi) of a monastery of Mount Athos was founded on the same place.

The monks of the monastery discovered statues nearby while working on an extension of the dependency. They transported them to the monastery of Agios Panteleimon on Mount Athos. Excavations were performed in 1969, the finds of which are kept in the Archaeological Museum of Polygyros. From the temple of Ammon Zeus the groundwork and the place of the altar still remain, and can be visited near to the hotel "Ammon Zeus". At a short distance from the village is the sanctuary of the Nymphs and of Dionysus. Behind the cave of the Nymphs are also the ruins of a small Byzantine church.

Kallithea is a cosmopolitan summer resort and during the summer months it's a very crowded place. It lies at 94 km from Thessaloniki, and 51 km from Polygyros.

Kryopigi, Polyhrono, Hanioti

Kryopigi, which is also known as Pazarakia, has 457 inhabitants and existed as a compound village since the 18th century. It is at a distance of 99 km from Thessaloniki and 56 km from Polygyros.

At 5 km to the south-east of Kryopigi there is the village of Polyhrono or Polyhrou, with 826 inhabitants, that exists at least since the 18th century. In this area was the ancient town Neapolis (or Nea Polis according to Herodotus), that offered ships and men to Xerxes in 480 B.C. Polyhrono is at a distance of 104 km from Thessaloniki and 61 km from Polygyros.

Hanioti, a community with 528 inhabitants, was in the backwoods of the peninsula until 1935, 2 km from the sea. Then the inhabitants moved to the current site, abandoning the old village of which only very few ruins are left. Some believe that at the place of the new village the ancient town of Aige or Aegae must have been.

Hanioti is at 109 km from Thessaloniki and 66 km from Polygyros.

Pevkohori

Pevkohori or Kapsohora, a community of Halkidiki with 1,149 inhabitants is at 113 km from Thessaloniki and at 70 km from Polygyros. It already existed in the 18th century. Its church, a building of the 19th century, is of particular interest.

Paliouri, a rather old village, has 724 inhabitants and is at a distance of 10 km from Pevkohori, 122 km from Thessaloniki and 80 km from Polygyros. It is built on the hills, at 3 km from the sea and 120 m altitude. In the great area around it there was the ancient town of Therambus, the site of which is close to the sea, on the right side of the motor road. On the territory of Pevkohori there is also cape Canastraeon, mentioned by many authors such as Strabo, Herodotus, Thucydides and others, where the summer resort Kanistro-Agias Nikolaos is, at 6 km from the village, and there are also several other beaches, like Agios Giorgas, Agios Ioannis, Panagia, and others.

Nea Skioni

A community of the prefecture of Halkidiki with 832 inhabitants, at a distance of 17 km from Paliouri, 125 km from Thessaloniki and 81 km from Polygyros. One can reach it from Paliouri, over the inland village of Agia Paraskevi (a rather old village with 438 inhabitants) and Vila Stasa, from where he has an other 6 kilometres to go. The construction of Nea Skioni was started in 1930, when the inhabitants of the inland village of Tsapraní abandoned it and went to live near the sea. The new settlement took the name of ancient Scione (this is the ancient spelling), the site of which is about halfway between Vila Stasa and Nea Skioni.

The ancient city was founded, as we have said before, according to some writers by the people of Pellene in the Peloponnese after the end of the Trojan War, while Eretrians named as colonists of the place in the 8th century B.C. Scione was subjected to the Persians and was

forced to aid Xerxes, as Herodotus reports. Later it became member of the Athenian Alliance to which it paid a contribution as high as 6 talents a year. In the Peloponnesian War it first withdrew from the Alliance and was later occupied by the Athenians and its population was sold into slavery.

On the village's territory stands the church of the "seen" Virgin Mary (Panagia Faneromeni), a chapel of the Flamouriou monastery, that was decorated in the beginning of the 17th century. Also interesting is the abandoned village of Tsapraní, that is 4 km away from Nea Skioni, and the spa of Agia Paraskevi, that is to be found to the south of the village. The visitor that happens to be in the area either at the end of July or the end of August should seize the opportunity to attend the feasts of Agia Paraskevi at the adjoining village bearing that name (on July 26) or the feasts devoted to the Virgin Mary (August, 23).

Kalandra, Fourka

The community of Kalandra (609 inh.) is at about 3 km from the sea. The village is rather old and it is probably the former property of the monastery of Chelandariou at "Kalandreou", as it is quoted in the Byzantine codex of the monastery.

The major ancient site in the area is the famous city of Mende, considered to be a colony founded in the 8th century B.C. by the Eretrians. The city was mentioned by Herodotus, as well as Thucydides and many other writers, and its celebrated wine was often referred to by comedy-writers. The town of Eian at the mouth of the Strymon River is considered to be its colony.

Mende was forced to fight on the side of the Persians, and after the Persian Wars it joined the Athenian Alliance to which it paid a contribution of 9 talents every year. During the Peloponnesian War, Mende defected from the Athenian Alliance and took side for Sparta, but the Athenians occupied it after a siege. The city lived on till the Roman Era and declined afterwards, probably before the invasion of the Huns, in the 6th century A.D. The site of its Acropolis lies on the adjoining hill of Vigla.

Let us add here that the city was renowned for its wine and for its donkeys, which made up a particular race. The onos (donkey) of Mende often decorated the coins the city issued.

Σκιάων / Skioni

Near Kalandra is also cape Poseidi, the name of which is connected with the existence of a sanctuary devoted to Poseidon (Neptune). Near the cape, on which a lighting house was constructed in 1864, are now organised camping sites.

The traveller heading for Siviri passes by the inland village of Fourka at his right hand. It is an old village and particularly interesting for the architecture of its buildings, and for both the churches that stand there, one of which has frescoes that were dated to be of the 16th century. The village has 684 inhabitants, and its beach which is on the right side of the road leading to Siviri, is crowded in the summertime.

In the area that extends between Kalandra, Fourka and Kassandrino are scattered several countryside churches that are worth visiting. On the old road from Kalandra to Fourka there is the church Agia Triada (Holy Trinity) and further on, the dependency on the monastery of Iviron. Still further to the backwoods is the church of Agios Georgios (Saint George), and the dependency of Agia Anastasia and Panagia Meleti. Nearby is also the church of Panagia Mavroutsia. Interesting is also the church of the cemetery of the village of Kassandrino (344 inhabitants), that

constitutes a community on its own. Kalandra is at 111 km from Thessaloniki and 69 km from Polygyros.

Kassandria

The motorist that passes Siviri will reach Kassandria or Valta after a drive of 4 km. This is the major village of the peninsula of Kassandria and has 2,536 inhabitants. The foundation of the village must have been earlier than the 16th century, but the village only developed strongly after 1821, when people of various villages that were obliterated by the Turks gathered here. Until 1870 the metropolitan was installed in Kassandria; then the bishopric was transferred to Polygyros. But even today Kassandria is the largest urban centre of the peninsula and it houses many public services.

The tourist visiting the village should go to see the old metropolitan church (now it is the parish church), at the west entrance of which a lintel of the 7th century is built in. Particularly interesting are also many of the old houses of the village and the windmill that stands close to the crossroads and was built during the last century.

Kassandria is 4 km from Kallithea, 98 km from Thessaloniki and 56 from Polygyros.

SITHONIA

The peninsula of Sithonia took its name from the Sithones, a Thracian tribe that lived there until the 5th century B.C., mainly in the inland. Their hero was Sithon, son of Poseidon (or of «ercules ?) and Ossa, and husband of the nymphe Mendeis. According to certain myths he was the king of the Odomanti. During antiquity the peninsula had the following cities on its territory: Sermyle, Physcella, Parthenopolis, Galepsus, Torone, Derra, Ampelus, Sarte or Sarta, Pílorus, Assa and Sithone.

The visitor of Sithonia will pass over the crossroads near Nea Moudania, and there take the direction to Polygyros, Nikiti, and Neos Marmaras. Entering the peninsula he will leave on his right side the village of Agios Mamas (1,212 inhabitants) and some distance further on he will see the hill named Toumba next to the road, just before the bridge over the river of Olynthos. At this point a short track on the left side of the main road leads to the village of Nea Olynthos (1,083 inhabitants). After passing through this place, one can continue this route to visit Simandra and see the remains of Byzantine settlements in the area of Mariana, some 4 km to the north of Nea Olynthos, where the tower of the monastery Docheiarou stands on an elevated point. The region came under its jurisdiction in the 14th century. In the same area there was the church

of Agios Nikolaos, an old Christian basilica, a part of which has remained, and a watermill of Byzantine times still stands. The archaeological site of Olynthus is also at a small distance of the modern village Nea Olynthos, about 3 kilometres to the east of it.

If the visitor of Sithonia continues his way on the main road without entering the village of Nea Olynthos, he will drive through Kalyves (a village that belongs to the town of Polygyros) from where an other small road leads to Tsigrikia and Patelidas, minor settlements that also belong to Polygyros. It is said that to the east of Patelidas the site of the ancient city of Scolus lies. At a small distance of Kalyves, the visitor leaves to his right, to the sea, Molyvopyrgos, a site inhabited through all ages, where important prehistoric finds were discovered and excavations have been undertaken. Molyvopyrgos is also identified with Mecyberna or Mecyperna, a city that is often mentioned as a seaport of ancient Olynthus, from which it was 20 stadia away. Mecyberna was a colony of the Chalcidians and as a member of the first Athenian Alliance it paid a contribution of 1 talent yearly. Hegisippus, writer of a work about Pallene (Cassandra) entitled "Palleniaca" was born here.

After Molyvopyrgos/Mecyberna, the traveller crosses the road which leads to Polygyros, and

Παραλία Νικήτης / The beach of Nikiti

Η παραλία του Άϊ-Γιάννη / The beach of Ai-Giannis

further on he reaches Gerakini, originally a settlement of the workers at the magnesite mine, which developed strongly after 1900 and belongs to the municipality of Polygyros. On the coastline is the beach of Gerakini, with its hotels, rooms to rent, restaurants and other tourist services.

Pursuing his way on the main road, the traveller comes across Psakoudia, the beach of Ormylia, a famous summer resort, and a little further the crossroads from which one can take the track leading to Ormylia, some 5 km away from the main road. In the backwoods on the path that connects Ormylia with Vatopedi stands the women's monastery of Evangelismou (Annunciation), that was founded in 1974 on the place of the dependency of the Vatopediou monastery. The new monastery comprises some of these buildings which were erected in the beginning of this century and the church which was dated to the middle of the last century. The nuns also take care of the adjoining Health Centre. From the administrative point of view the Evangelismou monastery depends on the monastery of Simonos Petra of the Agion Oros (Holy Mountain Athos) and in its buildings many international conferences were held.

After Varopedi the traveller reaches the skete

of Agios Arsenios, built on the top of a hill from which one has a marvellous view over the Toroneos Bay, and then Metamorfossi, a village that is on the very place of the former dependency of Vosenia, and that was founded by Greek refugees of Asia Minor. It has 379 inhabitants and it is a well-known summer resort. Worth visiting is the local feast on August 6 every year, which attracts huge crowds from all over Halkidiki.

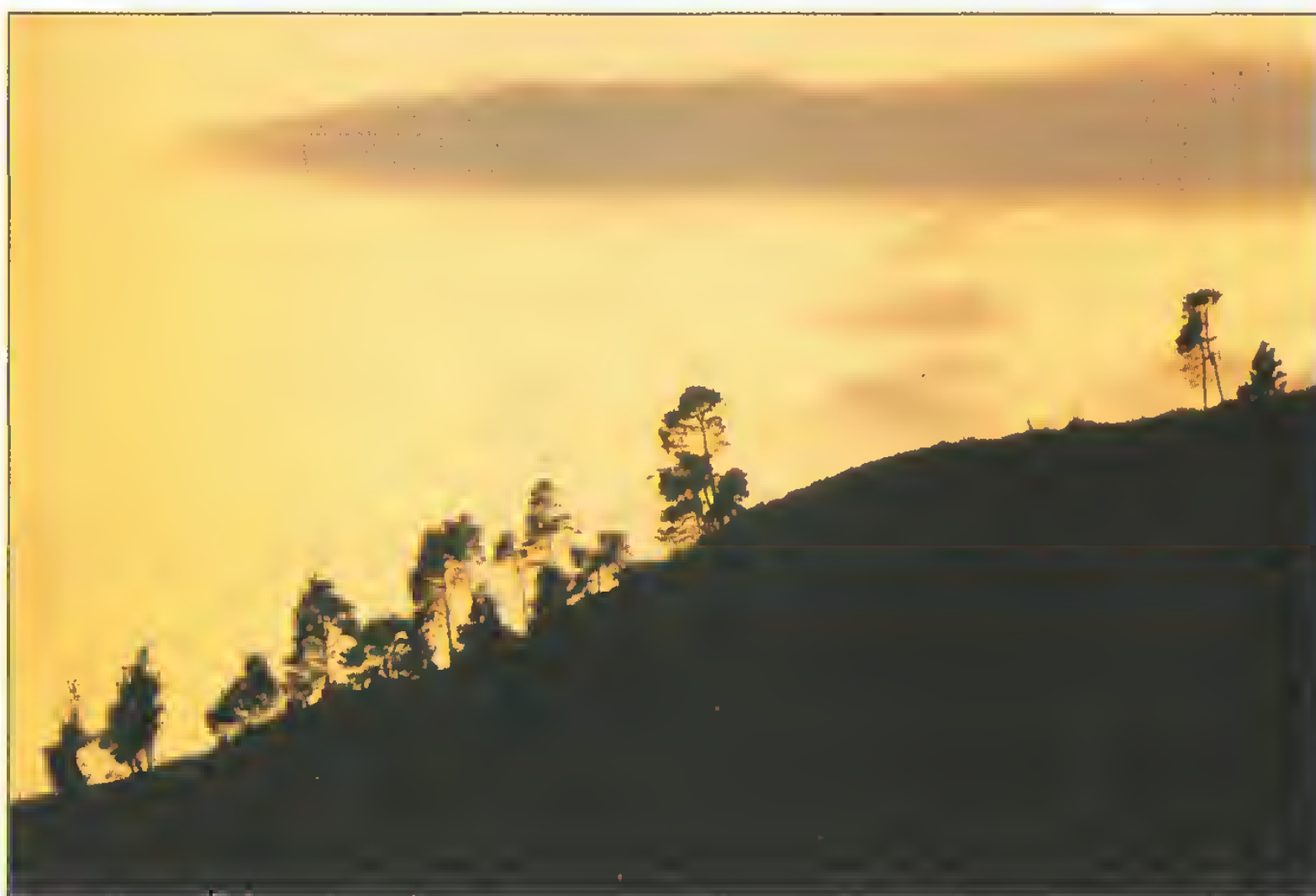
After Metamorfossi the traveller reaches Nikiti, an old village of Sithonia, that lies exactly on the neck of

the peninsula on the west coast, opposite to Agios Nikolaos. Further down the road several picturesque beaches can be found, with little bays, surrounded by hills covered with pine-trees. Here are many of the finest sandy beaches. Continuing his road the motorist will end up in Neos Marmaras, from where he can visit Toroni, a settlement that belongs to the community of Sykia. Torone (the ancient spelling for Toroni) was a significant city in antiquity, and it is from this city that the Toroneos Bay took its name.

At a small distance from it, still pursuing the main road that makes the complete round of Sithonia, between Mount Itamos (Dragoudeli now) and the shore, he comes across Porto Koufo, the "Deaf Harbour" of Thucydides, the largest natural port of Greece. The bay and the surrounding hills are such that, inside it, the sound of the open sea cannot be heard, which is why there was an expression in ancient Greek that said "deafier than the Deaf Harbour". The modern village is also a remarkable and picturesque place, with its view to the hills in front, which hide away the sea and make the bay look rather like a lake.

After Porto Koufo, the road continues to Kalamitsi and Sykia, deviating from cape Derris on the south-east edge of the Toroneos Bay. According to Plinius there was an ancient town of Derra in the same region, but this information is not confirmed by other sources. Today the cape is

more commonly known as Kartalia from the vultures that have their nests on the enormous rocks and which are called "kartalia" in popular speech. It is very difficult to approach the cape from the land, the only access being by the sea.

After the idyllic shore of Kalamitsi, a winding road that follows the coastline at short distance leads the traveller to the beach of Sykia, and also at a small distance from the road (2 km) lies the village of Sykia, the largest of Sithonia. After an 8 km long drive and having passed many beautiful beaches and hamlets, he reaches Sarti, a village that was founded by refugees of Asia Minor, on the site where the ancient city of Sarte or Sarta had been. We have very little information about this city. All we know is that it was one of the cities that were forced to give ships and men to Xerxes in 480 B.C. Much later a village is mentioned in the same region with the name Sartis, which depended on the Xeropotamou monastery. In the dependency of that monastery refugees settled in 1923 and gave the ancient name to the village that they founded. Today it is one of the communities of Haldidiki, and has 937 inhabitants. It is a very crowded place during the summer months. On August 15 (Dormition of Virgin Mary), when the church is celebrated, many people of the neighbouring places come together here. The tourist can visit its beaches, such as Platanitsi and Kavourotrypes, and go swimming or practice other water sports in the wonderful seas here.

Interesting is also the dependency of the Xeropotamou monastery, the buildings of which were erected in the beginning of this century (the church though is older: it is dated to 1867).

The place is at a distance of 150 km from Thessaloniki (by the road over Vourvourou), and 82 km from Polygyros.

After Sarti and Platanitsi 3 km further on, the traveller reaches

Vourvourou (maybe the road sign mistakenly says Bourbourou), a large summer resort, that belongs to the community of Agios Nikolaos. Olive groves and pine woods cover the whole area, while more to the inland there is an even denser wood on the Itamos mountain. Its modern name is a distortion of the denomination it had in Byzantine times: "Land of the Vourvouron". In the 10th century there was the monastery of Ieromnemon in the same area, which later on became a dependency of the Xenophon monastery of Mount Athos. Excavations around the church of Panagia (Holy Virgin) revealed certain finds that can most probably be ascribed to this monastery.

Very interesting are the islands of Vourvourou: Ambelitsi, Kalogria, Peristeri, Agios Isidoros, Prassonissi, and the largest of all, Diaporos. The archipelago stretches from Vourvourou to Ormos Panagias and sways along the shores opposite to it. The islands are worth exploring for the little bays and the lonely beaches they offer. Also worth visiting are the two old monastery dependencies Koutloumoussiou and Zografou, and the wonderful beaches Lagonisi, Dimitrakia, Fteroti, Karydia, Pnevmatiko, and Platani.

Just a little outside Ormos Panagias, a marvellous little bay with a small port, a path goes north following the shore and leads to Pyrgos and further on approaches the site of the important ancient city of Singus, from which the Singitikos Bay took its name. This city is

mentioned by Herodotus, Thucydides, and Stephanus Byzantinus and others. About this city we know that it belonged to the Athenian Alliance to which it contributed a sum of 4 talents yearly. The inhabitants of Singus later rebelled as also happened with the other cities of Eastern Sithonia (Sarto, Pílorus and Assa), but after the Peace of Nicias they returned to the old regime. Before the Peloponnesian War the city had been forced to contribute ships and men to the Persians in 480 B.C.

After Ormos Panagias which also belongs to the community of Agios Nikolaos, the main road continues in the direction of the neck of the peninsula and here it meets again the road that leads to Nea Moudania. Before that, there is another road on the right side that leads to the centre of the old village of Agios Nikolaos, that already existed in the 14th century.

At this point we have completed the circle road around Sithonia and we shall now examine each locality in more detail.

Olynthus

The very ancient city of Chalcidice (ancient spelling for Halkidiki), near the modern village of Nea Olynthos, at a distance of 78 km from Thessaloniki, and 24 km from Polygyros. According to a legend, the city owes its name to Olynthus, son of the river god of Strymon and brother of Rhesus, the Thracian king (this legend implies that Olynthus was originally built by Thracians), while according to another mythical story the hero Olynthus was the son of Hercules. Others believe that the name Olynthus is derived from a large fig-tree (olynthus means fig-tree) of the kind that we still see at some places in Halkidiki.

Whatever the story is, in the beginning of the 7th century B.C., it was conquered by the Bottians, the inhabitants of the central plains of Macedon, that lived around Lake Lydia or Loudia, and were driven out of this land by king Perdiccas I and the Macedonians. The Bottians,

Ακτή Καλογριάς / Kalogrias' beach

who according to some ancient authors originated from Crete with Bottion as their leader, gave the name of Bottice to their new found land, but they kept their notional name (Bottiaei). They became the rulers in a central area where Polygyros now lies, and that extended from the Holomon Mountain southward to the sea. Like their neighbours the Crousaiei and the Chalcidians (inhabitants of Chalcidice, the ancient spelling for Halkidiki), they were forced to help Xerxes, by serving in his army and offering ships in 480 B.C., but the following winter the Persian general Artabazus occupied Olynthus, and gave it to the Chalcidians. In the period that followed the old and new inhabitants of the region amalgamated and the place knew a remarkable prosperity.

Later the city of Olynthus became member of the Athenian Alliance, but around 440 B.C. it rebelled against it on the urge of Perdikkas, king of Macedon, who, according to Thucydides, "convinced the Chalcidians to abandon the coastal towns, and to go to live in Olynthus, in this way having one and powerful city." Some suppose that at that time the city must have had 300,000 inhabitants, but this is considered exaggerated by others. Anyway, Xenophon asserts that the city could marshal and support an army of 20,000 men. At about the same time, thirty two towns of Chalcidice united into the Commonwealth of the Chalcidians with Olynthus as their capital, a fact which further

enhanced the development of the region. After the Peloponnesian War, the Commonwealth of the Chalcidians, during the rule of Amyntas II, enlarges its power to territories of the Macedonian Kingdom, conquering even Pella, its capital. Yet the Commonwealth falls apart after the intervention of Sparta, but a few years later it is recreated and recovers again.

In 356 B.C. the Chalcidians fight at the side of Philip II, who renders to them the region Anthemus, while some time later he besieges Potidaea on behalf of the Commonwealth, though in the end he doesn't give the city to the Chalcidians. In 352 B.C. the alliance between the Commonwealth and Philip comes to an end and when the Olynthians refuse to render his brothers Arrhidaeus and Menelaus to him, Philip II attacks Olynthus. It is then that Demosthenes writes his Olynthian speeches (349 and 348 B.C.). Before the expedition of Athenians can reach the place, Olynthus gives in to the siege. The victor Philip II sells out the population in slavery and destroys the city. The city of Olynthus was never refounded ever since.

Strabo tells about it the following strange story: "Near Olynthus there is a valley, in the form of a pit, which is called Kantharolethron (scarab grave), because of the following fact : when the creature scarab - and there are many scarabs in that region - reaches that valley, it dies as soon as it touches it."

Cleisthenes, nephew of Aristotle and collaborator on certain of his works, was from Olynthus. He was murdered in Asia on the order of Alexander the Great. The historians of Alexander the Great, Stratis and Ehippus were also Olynthians.

In Byzantine times, as it is already mentioned, in this area were the villages of Mariana and Myriophyton (a continuation of the latter is Nea Olynthos, a part of the population being of Asia Minor though). Yet also other parts of the region must have been inhabited as proves the existence of the church of Agios Nikolaos east of ancient Olynthus, a building that probably dates from the 10th century A.D.. On the site of the town there was also a dependency of the Kastamonitou monastery on Mount Athos, of which the foundations of the tower that stood on the south end of the settlement, are preserved.

From 1928 to 1938, a group of American archaeologists, led by professor David Robinson, performed excavations on a large scale, the

conclusions of which were published in 12 volumes. On the site traces of prehistoric settlements were found, on the southern hill, and the ancient city that existed there was a continuation of this settlement. It was finally destroyed by the Persian general Artabazos in 479 and 480 B.C. The more recent city where the Chalcidians of the coastal cities settled, developed on the northern hill. Here seven parallel avenues were discovered, that are intersected by perpendicular streets, creating urban blocks of about 35,5 metres wide and 86,5 metres long, each consisting of about 10 houses. The city was fortified by a brick wall, while the agora was at an open place, surrounded by arcades. The finds of the excavation are to be found at the archaeological museums of Thessaloniki and Polygyros. The archaeological site itself is surrounded by a fence. Recently restoration works have begun in order to reconstruct the city.

Nikiti

Community in the prefecture of Halkidiki, with 2,454 inhabitants. It is at a distance of 105 km from Thessaloniki and 36 km from Polygyros. This large village lies at the neck of Sithonia, almost precisely opposite to Agios Nikolaos, in an area that has plenty of ancient sites. In antiquity there was in this region the city of Galepsus, which was mentioned by Herodotus in his description of the route of the Persian fleet in 480 B.C. He situates the city between Torone and Sermyle (today Ormylia). The city joined the first Athenian Alliance, but rebelled in 432 B.C. We do not know if the contribution mentioned with the name Galepsus (1 talent in one case and 3,000 drachmas in an other) refers to this city or an other with the same name on the Strymon River. The site of ancient Galepsus is near the place that today is called Kastri.

In the same general area there were two other ancient cities, Physcella and Parthenopolis. The latter was, according to legends, built by Grastus, son of Mygdon, and many suppose that its name lives on through the village Parthenonas, that today belongs to the community of Neos Marmaras.

During the Hellenistic Era a small settlement developed in the area of Agios Georgios, that expanded particularly during the Christian Era (6th century A.D.). An other settlement (Physcella ?) existed in that same period in the area of Elia.

Witnesses of these settlements are three early Christian churches, those of St George and St Sophronius in the region of Agios Georgios and an other in the area of Elia (of which we do not know whom it was devoted to), which were all destroyed during the 6th century A.D., perhaps during the invasions of the Huns. In the beginning of the 14th century the largest part of the

region of the village was the property of the monasteries of Mount Athos (Lavra, Xeropotamou and Xenophon), and there was also an other autonomous village by the name of Psallida, which was destroyed in the beginning of the 15th century by the Catalans. But almost at the same time an other village was founded on the hills, which was made up of the workers at the dependency (metochi) Neakitou, a name that through distortion finally became the modern name Nikiti. During the uprising against Turkish occupation in 1821, the village of Nikiti was badly struck, like so many other villages of Halkidiki, and the inhabitants searched for shelter elsewhere, on the islands of the Northern Sporades for example. After some time they returned progressively to the places they had abandoned.

Interesting is the old part of the village, with the church Koimissi (Dormition of Virgin Mary 7th century), many houses built after 1830, the church of Agios Nikitas (1867), windmills built on hilltops, etc.

There are many countryside chapels, dispersed over various places (Agios Pavlos, on the hilltop with the same name, Agios Panteleimon, Agios Athanasios etc.) where masses are held and feasts on the name-day of the corresponding saint.

On the last Sunday of July, the "Cultural Association of young people of Nikiti, Sithon", organises every year a swimming contest across the Toroneos Bay. The swimmers start from

Afytos or Kallithea without any means of transport and end at the wharf of Nikiti. Particularly colourful is also the feast on the occasion of the name-day of the village's protector Agios Nikitas (St Nicetas), that lasts from September 14 till 16. At the same time the "days of Agios Nikitas" are organised, where lectures about history, archaeology and folklore are held.

The coastline that belongs to the community is extremely long and of course many of the sandy beaches are perfect for a swim in the sea and for all kinds of water sports. Most known are the beaches Kastamonitis, Ai-Giannis, Goviou, Spathies, Kalogria, Pitsakas (where there is one of the largest pine-trees of the country, right next to the sea), Lagomandra, etc.

Neos Marmaras

A community of the prefecture of Halkidiki with 2,598 inhabitants, at a distance of 126 km from Thessaloniki and 55 km from Polygyros. Neos Marmaras was founded by Greek refugees of Asia Minor on the site previously occupied by two dependencies of Mount Athos : the dependency of Tripotamou, that belonged to the Kastamonitou monastery, and an other dependency that belonged to the Grigoriou monastery, at the east side of the modern urban centre.

In 1970, the inhabitants of the village of Parthenonas installed themselves in the locality of Neos Marmaras, abandoning their village, that is

Νέος Μαρμαράς / Neos Marmaras

about 5 km north of Neos Marmaras, at an altitude of 350 m, on a flank of the Itamos Mountain. The settlement of Parthenonas (Parthenionas for the local people) already existed in Byzantine times and has preserved its traditional style. The restoration of the houses has not altered the historical aspect of the village.

In the region where Neos Marmaras lies today, there seems to have been a settlement of the 5th century which lived through until early Byzantine years. Later a wall and a tower were constructed at the Balabani bay, to protect the port that existed there.

The village of Neos Marmaras developed strongly after 1970 when Porto Carras was built on a neighbouring site, a large tourist complex with enormous hotels and a marina. Porto Carras also has agricultural land with a total surface of 1,700 hectares, consisting of olive groves, vineyards and other cultivations.

Interesting for the tourist is the Itamos mountain, which is 811 metres high and covered with several kinds of coniferous trees. The mountain can be climbed to the top by car. The road is very rough but the excursion is worth while because the view

from the top is simply gorgeous. The island that lies right in front is called Kelyfos (or Gelfos in the local dialect). It is not inhabited because there is no water source ; yet the island is covered with pine-trees and olive trees. It is hardly one square kilometre large, and of course its beaches are deserted.

The summer tourist staying at Neos Marmaras can enjoy the sea and the beautiful beaches in the area, such as Tripotamos, Koutsoupia, and Azapiko. If he is there around in August, he should enjoy the feast of Ai-Gianniou, when the village church is celebrated.

Toroni

A hamlet with 242 inhabitants that belongs to the community of Sykia. It is at 150 km of Thessaloniki, and 80 km from Polygyros. This tiny place with its glorious history has given its name to the Toroneos Bay, while it has also played a significant role in the history of Greece.

According to legends, Torone (the ancient spelling for Toroni) was the wife of the sea-demon Proteus, son of Poseidon, and she was the mother of two children, Polygonus and Telegonus. The two sons challenged Hercules to wrestle with

Πόρτο-Καρράς / Porto-Karas

them after his return from the land of the Amazons, where he had gone on the order of Eurystheus to take Hippolyte's waist band. Of course Hercules won them, and killed them both.

The city was colonised by the Chalcidians at the end of the 8th century B.C. In 480 B.C. it was forced to fight at the side of Xerxes in his expedition against Southern Greece. After the Persian War it joined the first Athenian Alliance, to which it paid a yearly tribute of 6 or 7 talents or 5,440 drachmas. It deserted the Athenians in 424 B.C. and joined Brasidas, the Spartan general, but during the whole of the Peloponnesian War it was the apple of discord between the Athenians and the Lacedaemonians, and that is why Thucydides mentions it often. In 348 B.C. it was conquered by Philip II, king of Macedonia. In 168 B.C. when the Macedonian Kingdom dissolved, it was occupied by the Romans. The city shrunk and lingered on through Byzantine times, until it was finally destroyed as it seems, maybe by the Huns in the 6th century A.D. Already in the 14th century the whole area was the property of monasteries of the Holy Mountain (Athos).

The city of ancient times had two acropolises, one to the south, on the highest point, and another at Lecythus, on the small fortified promontory near its harbour, where - according to Thucydides - there was a temple dedicated

to the goddess Athena. Lecythus was fortified in the Roman and in the Byzantine Era, and the walls and towers were preserved rather well until last century (this area was still under Turkish rule), when the blocks were cut in cubes and used to pave the streets of Constantinople and Thessaloniki. Today the visitor can only see traces of their foundations, from which he can have an impression of how large the city was.

The early-Christian church of Agios Athanasios, that is close to the main road is also worth visiting. The church must have been built in the 5th century A.D. and destroyed one century later by a fire. A mosaic of the middle aisle is rather well preserved. Toroni has a long and very beautiful beach, and also other beaches in the area are worth while, such as Dristinika, Marathias, and Megala Palatia.

Sykia

A community of Halkidiki and the largest village on Sithonia, with 2,933 inhabitants. It is at 160 km from Thessaloniki and 92 km from Polygyros. Originally its name was Longos (in the 15th century), and that name was also used some time ago to mean the whole of the peninsula of Sithonia. Later it took the name Sykia, from a large fig-tree (sykia) that stood just outside the village.

The region gained importance mainly during

the Byzantine Era. After Mount Athos had become a religious state, several monastery dependencies were installed in this area, and the relations with the Holy Mountain would last for centuries, also during Turkish rule. In 1821, the inhabitants of Sykia were in the front-line of the uprising against the Turks, and their village was destroyed. The inhabitants themselves went to live on the island of Skopelos south of Halkidiki and other places. They returned though and they refounded it around 1830. The revolt of 1854, with Tsamis Karatasos at its head, also started in Sykia. It was then that Tsamis Karatasos burned down the church with the Turks enclosed in it.

The village is at 2 km from the main road of Sithonia towards the backwoods of the island, but in the area there are many fine beaches. The houses of Sykia are interesting from the architectural point of view, because most of them were built before the middle of the 19th century. The church of Agios Athanasios was built in 1819 and destroyed in 1821. It was repaired and burned down again in 1854. Later on it was again repaired with financial means provided by Tsamis Karatasos. The traveller should also visit the old (1870) and the new (1920) school, the windmills at the beach of Sykia, Koukos, a hill west of the village, on the top of which there has been a prehistoric settlement, the ruins of a Byzantine church at the Episcopi, south of the village.

The summer tourist can enjoy the seaside at the beautiful sandy beaches, such as Kriaritsi, Ai-Giannis and others.

Agios Nikolaos

A community of the prefecture of Halkidiki, with 2,260 inhabitants, at a distance of 117 km from Thessaloniki, 47 km from Polygyros, and 3 km from the crossroads where the circle road around Sithonia closes. The village was created before the 15th century, at first with the name Fourni, on a site to the east of its present place. On the hilltop of Vetryno, right in the middle of the neck of Sithonia, at an equal distance from Nikiti and Agios Nikolaos, a prehistoric settlement was located, that had continuous habitation until the Hellenistic period. Notice that from this hilltop the tourist can enjoy a magnificent view, as both the bays that confine Sithonia can be seen simultaneously from this point.

As we have already mentioned, to the north-

east of the village, at Pyrgos is the site of the ancient city of Singus. In the 14th century, on the same place, there was the monastery of Agios Nikolaos of Chrysokamarou, which for some time was a dependency of the Xenophon monastery on Mount Athos. It's from the tower of this monastery that the place has taken its name (the word pyrgos means tower), and it is very plausible that also the village took its name from the monastery of Agios Nikolaos.

To this community also belong Vourvourou and Ormos Panagias, where there is a significant summer tourism infrastructure. In Vourvourou, on an peninsula more to south (close to Ormos Panagias) is the summer resort of the personnel of the Aristotelian University of Thessaloniki, while on an adjoining peninsula one can see the Mega Teichos (Great Wall), a part of an ancient fortification, of which we do not know the reason why it was built. The remains are about 3 metres high and 50 metres long. At Ormos Panagias the boats that during the summer months go around the peninsula of Mount Athos are moored. This trip is the ideal way to get rather close to Mount Athos for people who don't have enough time to go there, and also for women, who are not allowed on the peninsula of Mount Athos anyway.

Quite interesting are several houses of Agios Nikolaos, particularly those that were built before 1900, and the two village churches. On July 27, the feast of Agia Paraskevi are held, protectress of the village. The parish church is dedicated to Saint George though. The visitor can enjoy the magnificent beaches of Salonikiou (about 4 km further on in the direction of Pyrgadikia), and of Trani Ammouda (between Ormos Panagias and Pyrgos).

Other data about the area

Contrary to Kassandra, Sithonia has a large mountain range, and until the development of tourism (after 1960) it was a merely agricultural area. Many of the traditional cultivations continue also today. Apart from olives, olive oil, fish, the typical products of the coastal areas of Sithonia, it has also very good honey, particularly in Nikiti, which is the largest apicultural centre of the country. Other products are hand-made textiles, wine, grapes, cheese, beans, etc.

NORTHERN HALKIDIKI

Το μοναστήρι της Αγίας Αναστασίας στο δρόμο προς βόρεια Χαλκιδική / The Monastery of Agia Anastasia at the road to Northern Halkidiki

The tourist who wants to visit Northern Halkidiki, starts from Thessaloniki taking the road to Polygyros, the capital of the prefecture of Halkidiki. Entering the area of the prefecture after the Village of Vassilica arrives to a crossroads, from which a road, leading northwards, brings him to the monastery of Saint Anastasia, built originally according to a certain tradition by the Byzantine emperor Leo VI, in the 9th century A.D. The monastery however was rebuilt in 1522 by Saint Theonas, metropolitan of Thessaloniki, and it was enlarged later with the addition of certain other buildings. In the same crossroads, another road leads to the picturesque village of Galarinos.

If the tourist will continue his travel in the main road, he will arrive to the big and historical village of Galatista (2,711 inh.), which is built in a distance of 40 km from Thessaloniki. Close to it, in the lower valey, was found the ancient city of Anthemus, main city of the homonymus district of Macedonia. In the middle of Galatista also rises a Byzantine tower of the 14th century A.D. and nearby certain watermills, which also were

Γαλάτιστα, γραφικό καφενείο / Galatista, graphic café

Άποψη της Αρναίας / View of Arnea

built in Byzantine times.

After Galatista, the road comes to another crossroads, from which one can go to Vavdos (782 inh.), a beautiful village built in height of 938 m above sea level, traditional resort for those who love mountains. Continuing the travel in the main road, the tourist passes by Agios Prodromos, a village of 455 inhabitants, famous for its tasty souvlakia, and then comes to a crossroads from which a road heads towards Doumbia, a village of 635 inhabitants, renowned for its source of mineral water.

Going on to the main road, one comes to Paleokastro, where the highway is split in two. From there, a road leads to Polygyros and another to Arnea. If the traveler will choose the first, he will be after a short time in Polygyros, capital of the prefecture of Halkidiki, with 5.984 inhabitants, a town which is mentioned for first time in the 11th century A.D., built close to the site of ancient Apollonia. In Polygyros one may visit the Archeological Museum, where he can see the unfinished Couros of the 6th century B.C. from Stagirus, the urn of Acanthus (i.e. lerissos), the statues of Straton, which were found in 1960 in the homonymus village, a number of findings from Olynthus etc.

From Polygyros one can go very easily to the

coast (Gerakini), or to the graphic village of Taxiarchis (1,312 inh.), which is built in a wooded site. He can visit also Vrastama (or Vrasta), a village mentioned even in the 9th century A.D., with 1,254 inhabitants.

If from Paleokastro the traveller will choose to proceed to Arnea instead of going to Polygyros, he will be found in a beautiful and big village of 2,235 inhabitants, built in the general area of ancient Arnae, a city mentioned by Thucydides. There he can enjoy the interesting architecture of its old houses, among which outstands the "Archonticon", an edifice unique in the whole of Halkidiki, built in the 18th century in all probability.

From Arnea also the traveller very easily can go to the coast via Neohori.

Northern Halkidiki is very little known especially to the visitor of the summer months. But it has a lot to offer to everyone who will try to explore it. Ancient sites, towers and castles, Byzantine watermills, old neighbourhoods with graphic houses, beautiful woods and mountains, interesting country churches and chapels, festivities keeping yet the aura of old times, all these that obviously have the different taste which attracts the attention of a person that wants to find quality.

The eastern part of Halkidiki contains the gulf of Akanthos, extending from the limits of Agion Oros to the north of the area, and the NE part of the peninsula of Halkidiki. The visitor can begin touring the region, starting from the village of Nea Roda, built by refugees of Asia Minor after 1922, in a short distance from Ierissos. The village has 1.152 inhabitants and a beautiful beach, while a narrow road from it leads straight to the limits of the monastic state of Agion Oros.

The visitor, heading towards Ierissos, passes from Agios Pavlos, a small resort which belongs to the community of Nea Roda and then reaches the big village of Ierissos, built on the site of ancient Acanthus. From there he comes to Stratoní (1.421 inh.), which occupies the place of ancient Stratonicea.

Continuing from Stratoní, he can take a road going inland, to the villages of Stratoníki and Stagira, the second of which is a continuation of the Byzantine Siderocausia, mentioned by this name since the 11th century A.D. Even in earlier times in the area were operating large mines of iron, which gave its name to the village Siderocausia (sideros means iron in Greek). Later on, the exploitation of these mines passed to certain monasteries of Agion Oros, while after the ottoman occupation the sultan appointed an aga to govern the area and take care of the mining works, called madem aga, i.e. the aga of the mines. In the 16th century, it was built a castle, in which lived the aga, and a mint operated there for a certain period. In 1705, the community of the surrounding villages took over the mining works with the

obligation to give a certain amount of silver to the ottoman government. In 1821, during the Greek war of independence, the people of Halkidiki revolted against the ottoman rule and they burnt and destroyed the castle. After 1830, with the turkish rule restored, the ore coming out of the mines diminished and finally the exploitation of the mines was ceded to a private company.

The area of Stagira has a number of interesting ruins and remains to show to its visitor, most of which belong to the 15th and 16th

Αρχαία Σταγείρα / Ancient Stagira

centuries, such as the tower of the oga's castle, the baths etc.

The tourist who doesn't care to visit Stagira can continue his travel northwards from Stratoni and after 17 km can reach Olympiada passing by beautiful shores such as Zepkos and Vasilitsi or Marmari Bay. From Olympiada he will come, then, to Stavros, from where via Rendina will proceed to Thessaloniki.

But let us examine each locality in more detail.

Ierissos

A small town of the prefecture of Halkidiki, with 2.964 inhabitants, built in a distance of 132 km from Thessaloniki and 80 km from Polygyros. It is a continuation of ancient Acanthus, colony of the island of Andros in Aegean sea, established in the 7th century B.C., in the site of a prehistoric hamlet. Certain scholars believe that the name of the ancient city originated from the thorns (in Greek the thorn is called acanthos) that used to fill the place. In any case, Acanthus was renowned for its excellent wine during the ancient times.

In the Persian wars the inhabitants of the city were forced to aid Xerxes in his campaign against Southern Greece and they worked in the opening of the canal in the isthmus of the peninsula. After the defeat of Persians in Salamis, Acanthus became member of the Athenian alliance, but during the Peloponnesian war (in 424 B.C.) it rebelled and joined the Spartan side. Acanthus refused to become a member of the Commonwealth of Chalcidians and when the city was threatened by that organization it demanded the assistance of Sparta which responded quickly by sending there troops that occupied Olynthus and dissolved the Commonwealth of Chalcidians. After the battle of Pydna and the defeat of the last Macedonian king Perseus by the Romans, Acanthus became a part of the Roman empire and later on veteran legionnaires, who settled there, latinized its name, making it Erius (that in the course of time became first Erissus and then Ierissus).

During the Byzantine period, Ierissus was the seat of a bishop. In 1425, it was conquered by the Turks, while in 1821, in the time of the Greek war of independence, was destroyed and rebuilt (in 1830). A strong earthquake leveled the town

in 1932, killing 151 of its inhabitants. Shortly after that Ierissus was rebuilt in a new and better site.

The tourist who is interested in history may visit the ruins of the Byzantine castle, the remains of the Byzantine cathedral, the tower of "Krouna", built during the 14th century A.D., the site of Xerxes' canal, the ancient cemetery of Acanthus etc.

Olympiada

A community of the prefecture of Halkidiki with 644 inhabitants, built in a distance of 96 km from Thessaloniki via Stavros or 116 km via Arnea. It was established after 1923, in a prominent historical site, that of ancient Stagirus, called by that time Lympiada, because according to a local tradition in that place Cassander exiled Olympias (in modern Greek Olympiada), the mother of Alexander the Great.

Stagirus, Stageirus or Stagira was built in a distance of 2 km E of the existing village in the middle of 7th B.C. century by colonists coming from the island of Andros, who were joined later by Chalcidians. The people of Stagirus were forced to assist Xerxes in his campaign against Southern Greece in 480 B. C. and after the defeat of Persians the city became a member of the first Athenian alliance. In 424 B.C. they revolted and a little later joined the Commonwealth of Chalcidians. In 348 B.C. Stagirus was conquered and destroyed by Philip II, king of Macedonia, but in a few years it was rebuilt by him, because Aristotle, a citizen of Stagirus, became the teacher of his son, Alexander the Great. It is assumed that the city was occupied by the Romans after the battle of Pydna and the defeat of Perseus, the last Macedonian King, in 168 B.C., and Strabo writes in his "Geographica" that it was uninhabited by the end of the 1st century B.C. In a nearby site there existed another city, Orthagoria, but some scholars insist that Orthagoria was a second name for Stagirus itself, used for a short period.

In the gulf of Stagirus is found the little island of Caprus, mentioned by Strabo. In Liotopi, a small peninsula 2 km E of Stagirus, are preserved remains of the ancient city as well as of a Byzantine town or village, which is mentioned in Byzantine imperial documents of the 11th century A.D.

The inner edge of the Singitikos Bay (or Singicus in ancient Greek), that is the area between the peninsular projections of Sithonia and of Mount Athos, is an area with plenty of memories and history. As we said before here is the site of Singus, a large and important city of its time. On the place where today Pyrgadikia is, there was Pílorus. In front of it, on the other side of the bay, close to the point where the canal that was dug by Xerxes, lay Sane, and on the west coast of this peninsula, there were several cities in the following order : Dium, Cleonae and Thyssus. On the other coastline of this peninsula, at the Aegean Sea, was Olophyxus and Acrothoi. The author pseudo-Scylax reports still an other city near to Acrothoi, named Charadria.

Thucydides, who knew the area well, stated that the inhabitants were Greeks, intermixed with people of other nationalities, and that they spoke two or more languages. But as time went by the other nationalities were assimilated by the Greeks, and their languages disappeared. After the Persian Wars, during which they were forced to battle at the side of Xerxes - as a matter of fact, many of them helped digging the canal - they participated in the first Athenian Alliance, to which their cities paid different sums as a tribute (for instance Dium paid 1 talent, Olophyxus 2,000 drachmas, Thyssus paid 3,000 drachmas and so on). Later, during the Peloponnesian war they chose side once for Athens and then for Sparta.

After the middle of the 4th century B.C. they were subjected by king Philip II of Macedonia, to which the cities belonged until 168 B.C., when the Macedonian Kingdom fell apart.

Today this peninsula, from Ouranoupoli on, constitutes the religious (monastic) state of Athos, with a history of more than a thousand years.

As there is no road along the coast going from Pyrgadikia to Trypiti, it's difficult to visit this shore, but there is an other trip that one can make, that is at least as interesting. Starting from Agios Nikolaos, the traveller drives to Pyrgadikia, a picturesque village built on a promontory in the sea. There is also an other parallel road more inland, which leads to Metangitsi, an interesting place with 749 inhabitants. After Pyrgadikia the motorist leaves the coastal road, and heads for Megali Panagia, where he arrives after having passed through Agios Ioannis Prodromos, a tiny

settlement with 23 inhabitants, and Plana (280 inhabitants). From there, after he passes a distance of 9 km, he arrives at the ruins of the old village Gomati, which was destroyed by an earthquake in 1932. This village already existed in the 10th century and was connected with the Gomatou or the Orphanou monastery. Pursuing the road for an other 2 km, the motorist passes through the present village of Gomati (565 inh.) which was built after 1932 on a place with less seismic activity. Just a little further there is Develiki, Gomati's shore, with its splendid sandy beach. Any visitor will be bewildered by the natural beauty of the place, so it definitely is worth a visit.

From Gomati the motorist can take the road for Ierissos, and at the crossroads before that large village, turn south in the direction of Xiropotamo, a summer holiday resort that took its name from the former dependency of the Xiropotamou monastery on Mount Athos. From this point he comes in Trypiti, a picturesque place, often visited during the summer months, from where, following the new road the visitor reaches after a 8 km long drive, Ouranoupoli. But let us now look more closely at every place we have gone by.

Pyrgadikia

A community of the prefecture of Halkidiki, with 478 inhabitants, at a distance of 108 km from Thessaloniki (by the road over Vrasta), and 39 km from Polygyros. The village was founded after the uprooting by Greek refugees from Asia Minor, near a place which in ancient times had been occupied by the city of Pílorus, as it is mentioned by Herodotus. After the Persian Wars, Pílorus joined the first Athenian Alliance and it is mentioned in the tribute list of the Alliance until 433 B.C.

In the Byzantine period the region of the village belonged to the Docheiariou monastery of Mount Athos. On the site of Kampos a tower still stands, which was built at the end of the 14th century to protect the dependency (metochi), while from the other installations still remain two buildings of 1885 intact till today, east of Kampos, towards the sea. Also interesting is the Wall (dated to the Byzantine period), that was built to protect the peninsula, and the church of Agios Dimitrios, a building of the middle of the 19th

century, from which the village took its second name.

Megali Panagia

A large historic village, community of the prefecture of Halkidiki, with 2,620 inhabitants, that is 90 km from Thessaloniki (over Paleohori and Arnea) and 48 km from Polygyros.

The village already existed in the 10th century, with the name "castelium Reveniceias" or as the seat of the "capetanikion Reveniceias" (a capetanikion was a small administrative entity in the late Byzantine period). It kept its name until the second half of the last century, being called shortly Revenikia. During Turkish rule it was one of the villages that operated the mines of Stratoniki Madem-Laccos. It was eventually destroyed by the Turks in 1821 during the Greek revolution.

It gained particular importance after 1860, when it became a place of pilgrimage for the Holy Virgin, as an icon of Her was found here. The church was erected in 1863 and was repaired after the earthquake of 1932. Important is the wooden carvings of its interior that were made around 1870. Also many of the old houses of the village are interesting.

Ouranoupoli

A community of the prefecture of Halkidiki, with 771 inhabitants, at a distance of 147 km from Thessaloniki, and 94 from Polygyros. This village was founded by refugees from Asia Minor, on a site that was occupied by a dependency of the Vatopedi monastery of Mount Athos, to which the whole region belonged from the 13th century.

The name was borrowed from Uranopolis, a city founded by Alexarchus, brother of Cassander, in 315 B.C., on the ruins of an even more ancient city, by the name of Sane. The city of Uranopolis had, according to Strabo, a perimeter of 30 stadia, and was situated at short distance from the place where Trypiti lies today, and not where modern Ouranoupoli is.

Today Ouranoupoli is the main port for ships bound for the religious community of Athos, and apart from the beautiful beaches which it has, it can offer the tourist a base for sightseeing a region with particular historic interest. One of the places to visit is the tower of Prosforiou, the best preserved of its kind. Its erection date is estimated to be before 1344. The tower was

built to protect the dependency of the Vatopedi monastery and until the end of the last century it was preserved undamaged. Around 1850 though the highest floor fell in and at that time the roof that the visitor can see today was added. Also interesting is the building of the dependency (1903). Near the border with Mount Athos, at short distance from the village, one can see the Frankokastro that, as its name implies (Frankish Castle), dates from the time of Frankish rule (13th century).

Amouliani

A community of the prefecture of Halkidiki, with 607 inhabitants, at a distance of 139 km from Thessaloniki, and 87 km from Polygyros. Amouliani, also called Amoliani or Mouliani (it is also written Ammouliani) is built on an island, actually the only inhabited island of Halkidiki, in front of Ouranoupoli which lies on the mainland. It was founded after 1922, by refugees of Asia Minor, on a site that was the property of the Vatopedi monastery.

The tourist can visit the old ship house erected by the monks near the port of the village, a building of the middle of the previous century, the church (1865) which the inhabitants of the new village enlarged by adding an extension to it, and the school that was founded at the beginning of this century. The salt-pans on the south coast of the island are also worth visiting, and one can try to make an excursion to the small islands Drenia nearby. Let it be said that the area of Trypiti on the mainland belongs to Amouliani.

Other data about the region

The main products of all the villages in this area are, like of all the places of Halkidiki, olives and olive oil, fish (always fresh and very tasty), almonds, carpets made from goat wool, and various hand-made textiles from Ouranoupoli, beans and wool textiles from Megali Panagi.

The summer tourist may enjoy the feast on August 15, at Megali Panagia, which is one of the most traditional of the whole region, and lasts from August 1st till August 15. In the old days people from all over Halkidiki used to gather here, sometimes travelling long distances on their mules for several days. Also worth mentioning is the feast at Pyrgadikia, on September 8, when the church of the village is celebrated.

At the edge of the most eastward peninsular projection of Halkidiki, rises the huge Athos Mountain, with its top reaching an altitude of 2,033 m. Greeks commonly call the mountain, and also the whole peninsula, "Agion Oros", which means "Holy Mountain", or also simply "Oros" ("Mountain"). The whole territory of the peninsula belongs to the twenty monasteries existing on it. The area of the peninsula is 336 square km, and it counts about 1,500 inhabitants (the monks of the monasteries). Its political status and its relations with Greek administration are rather particular, and will be explained in detail below. But let us first find out why this region is inhabited exclusively by monks.

History

As far as written evidence reveals, the monastic tradition in this land started in the 9th century. From that time on the institution of the protos (prior or primate), that is a leader of monks, began to operate. The primate assumed the administration of a community of monks and its collaborators, according to the established rules. In the middle of the 10th century, the peninsula was officially declared a residency for monks, and in 963 the first monastic community, by the name of Megisti Lavra (Greatest Lavra), was founded by Saint Athanasius, with the help and resources of the emperors Nicephorus Phokas and Ioannes Tsimiskes. A few years later, in 971/972, the first typikon (charter) was written which was a set of rules determining the organisation and administration of the monks on Mount Athos. It is called Tragos ("buck") because it was written on the parchment of a buck's skin, and is preserved until today in the building of the Holy Assembly at Karyes on the peninsula.

After Megisti Lavra followed the foundation of other large communities during the last quarter of the 10th century, such as Vatopedi, Iveron, Xenophon, and Zographou. These communities were established mainly by disciples of Saint Athanasius, the founder of Megisti Lavra, and they were supported by the emperors and other

Μονή Φιλοθέου / Monastery of Filotheou

sovereigns, friends of the Byzantine emperors. They were populated by monks of various countries so that Mount Athos quickly became a spiritual centre of the Orthodox world.

During the following century other large communities were founded, such as Docheiariou, Esphigmenou, Karakalou and Kastamonitou. The institution of the monasteries Koutloumoussi and Chelandari is situated in the 12th century. In 1204, after the capture of Constantinople by the Franks, and the disruption of the Byzantine Empire, the Holy Mountain came under the rule of the Latin episcopate of Sebaste.

It is said that after the liberation of Constantinople, in 1261, and the restoration of

Μονή Μεγίστης Λαύρας / Monastery of Megistis Lavra

Byzantine rule in the capital of the state, the monks of Athos were cruelly persecuted by the unionist patriarch Ioannes Beccos.

In the beginning of the 14th century many monasteries were destroyed during invasions of Catalans. Yet during that same century, new monasteries were founded and constructed with the contribution of emperors and sovereigns, such as Pantocratoros, Simonos Petra, Agiou Gregorion (Saint Gregory) and Agiou Dionysiou (Saint Dionysius).

The arrival of Turks in Macedonia, the fall of Thessaloniki (1430) and Constantinople (1453) had again very painful consequences for the Agion Oros. Notwithstanding some privileges, the monasteries suffered from the Turkish occupation, which lasted until the liberation of Macedonia in 1912. Yet even in the years of Turkish rule, the Holy Mountain showed a remarkable resistance, and often prosperity in the intellectual, literary and artistic field. In the 16th century a new monastery was founded, that of Stavronikita. During the two centuries that followed, the ascetic life would prosper, with the foundation and operation of many scetes (monastical settlements in the form of villages), the first of which was that of Saint Anne. In the 18th century (1743) the Athonian School was founded near the Vatopedi monastery. It was a

school where not only theology and ecclesiastical subjects were taught, but also secular topics such as logic, rhetorics and Aristotelian science. Laymen as well as monks were admitted as teachers and students. Although it reached a high reputation for some time, it did not last long, and today only ruins of the building remain.

At the end of the 18th century the controversies about the Holy Communion broke out, the protagonists of which were Holy Nicodemus the

Athonite (+1509) and Saint Macarius, former archbishop of Corinth. In 1821 the community of the Holy Mountain participated in the Greek Revolution, and even offered refuge to the Macedonian rebel leader Emmanuel Pappas. But, as the insurrection in Halkidiki was smothered by the Turkish army, Mount Athos had to capitulate too in order to avoid its complete devastation, and was forced to accept the presence of Turkish troops on the peninsula until 1830.

The second half of the 19th century is characterised by a numerous presence of Russian monks and by the foundation of Russian scetes and "kelia", and even the conversion of one monastery into Russian. The Greek monks strongly reacted against this evolution.

The Holy Mountain was liberated from the Turkish yoke in 1912, and was annexed to Greece like the rest of Macedonia. After the Disaster of the Grek army in Asia Minor in 1922, many refugees have lived in the buildings and on the lands of the monasteries in Halkidiki, which were expropriated for this purpose.

In 1926 the Charter of Constitution of the Holy Mountain was ratified, which was to define the relations between the Greek state and Agion Oros, and which is protected by the Greek constitution.

The Holy Mountain suffered, like the rest of the country, during the times of the war of 1940 - 1949, but after the consolidation of peace, the

Holy Mountain entered a period of post-war temperance. In 1972 the number of novices began to increase, after a period of decline which had taken alarming dimensions, and since that date the number of monks is rising constantly in a satisfactory way, so that many of the monasteries were renovated. Today all the monasteries of Mount Athos apply the rules of Cenobitism, or Common Life, in accordance with the tradition, while at the same time they adapt to

modern technology. The Greek state also helps where it can. It has created for instance the Centre for Conservation of the Heritage of Mount Athos, at the Ministry of Macedonia-Thrace.

Administration

The Holy Mountain is a self-governed part of the Greek state. Its local government is organised in two levels. The self-administration of the first level is accomplished by the twenty monasteries. There is a hierarchical sequence of them, and moreover, their number cannot change. The self-government of the second level is executed by the Holy Assembly which has its seat at Karyes on the peninsula, and is made up of the representatives of the twenty monasteries, one for each. The executive power is the hands of the Holy Superintendence, a body composed of four members : three superintendents of three different monasteries and one prime-superintendent that always comes from the monastery of the Megisti Lavra, Vatopedi, Iviron, Helandariou or Dionyssiou, alternately, for one year each. The prime-superintendent also directs the functioning of the Holy Assembly but without the right to vote.

The supervision of the regime of Mount Athos on behalf of the state, is performed by the Governor of Mount Athos, who has the title of prefect, and is appointed by the Ministry of Foreign Affairs. He is in charge of all the civil services that exist on Mount Athos and is

Μονή Καρακάλου / Monastery of Karakalou

competent for matters of civil order and security.

This special regime is also recognised by the European Union (formerly the European Community) in their common statement number 4, by the representatives of the member-states, on the occasion of entry of Greece in the European Community.

The Holy Mountain is also supervised by the ecumenical Patriarch of Constantinople for religious and spiritual matters, and the monks praise him in their ritual songs.

Except from the monasteries Mount Athos also has twelve scetes (monastical settlements in the form of villages), kelia (cottages near the monasteries inhabited by monks), kalyves ("huts" inhabited by monks) and Hesychastiria (where monks live a remote life in constant prayer).

In all the monasteries there are all kinds of relics, icons, vestments, crosses, silver and golden urns, manuscripts, old and new documents, etc.

Practical advice for people visiting Mount Athos

After a period of excessive rush of people visiting the Holy Mountain, a limit has been imposed on the number of daily visitors. This number was fixed at one hundred twenty Greeks and ten foreigners. To be allowed on the

Μονή Ιβήρων / Iviron monastery

territory, Greek nationals have to go to the Pilgrims Office, Kanari st. 21, Thessaloniki, ZIP-code 54644, tel 031/333-181, or 0377/71-149 in Ouranoupolis. Foreigners must have an explicit application signed by the embassy or the consulate of their home country, addressed to the Service for Religious Matters of the Ministry of Foreign Affairs, Zalokosta 2-4, or the Service for Civil Affairs of the Ministry of Macedonia-Thrace in Thessaloniki, tel 031/260-429, where they must submit this application together with their passport (or identity card for citizens of one of the member-states of the European Union). With the permission obtained from the respective service, both Greeks and foreigners can then obtain a residence permit ("diamonitirio") at Ouranoupolis (or Ierissos), paying a certain amount of money, and board the ferry that will bring them to the Holy Mountain.

Staying at one of the monasteries or scetes is permitted only for 24 hours. Travelling from one monastery to the other is made on foot, by boat (either line-ferries or private), or sometimes by vehicle.

The pilgrims must be dressed decently, and behave respectfully in the monasteries visited. Taking pictures is only allowed after explicit permission. Video recording is prohibited.

Women do not have access to the Holy Mountain, and ships with women on board should not come closer than 500 m to the coast of the peninsula.

An other fact that visitors of the Holy Mountain should know is that the monasteries follow the ancient (Julian) calendar, which is 13 days behind on ours. So they celebrate most holidays 13 later than we do, except for those of the Easter cycle.

The monasteries in their hierarchical order are :

1. Megisti Lavra (Greatest Lavra)
2. Vatopedi
3. Iviron
4. Helandari (or Chelandari)
5. Dionyssiou
6. Koutloumoussiou
7. Pantokratoros
8. Xiropotamou (or Xeropotamou)
9. Zografou (or Zographou)
10. Dohiariou (or Docheiariou)
11. Karakallou
12. Filotheou
13. Simonos Petras
14. Agiou Pavlou (Saint Paul's)
15. Stavronikita
16. Xenofontos
17. Ossiou Grigoriou (Holy Gregory's)
18. Esfigmenou
19. Agiou Panteleimonos
20. Kastamonitou

The twelve scetes are : (on the right the monastery to which they belong)

1. Agia Anna (Saint Anne)	Megisti Lavra
2. Agia Triada (Holy Trinity)	
and Kavsokalivion	Megisti Lavra
3. Nea Skiti	Agios Pavlos
4. Agios Dimitrios (Saint Demetrius),	Agios Pavlos
5. Agios Dimitrios (Saint Demetrius),	Vatopedi
6. Timios Prodromos	Megisti Lavra
7. Timios Prodromos	Megisti Lavra
8. Prophitis Ilias	Pantocratoros
9. Evangelismou	Xenophon
10. Agios Andreas (Saint Andrew)	Vatopedi
11. Agios Panteleimonos	Koutloumoussiou
12. Koimeseos tis Theotokou	
(Dormition of Virgin Mary)	Agios Panteleimonas

The monasteries

1. Megisti Lavra or Great Lavra

It is built on the north-east side of the Holy Mountain and celebrates the memory of Saint Athanasius the Athonite (July 5). It was founded in 963 by Saint Athanasius and was completed through donations by the emperors Nicephorus Phokas and Ioannes Tsimiskes. Its central church is also dated to the 10th century but through the ages it was extended and modified.

In 1535 it was decorated by the painter Theophanes with magnificent frescoes. Also the paintings in the refectory are either his work, or that of his disciples. In the courtyard of Megisti Lavra there is a chapel in which an icon of Virgin Mary is held, the so-called Koukouzelissa. The library of the monastery contains about 2,200 manuscripts and 30,000 other books.

2. Vatopedi Monastery

It is built near a bay on the north-east of the Holy Mountain, in the memory of the Annunciation (March 25). It was founded during the last quarter of the 10th century by disciples of Saint Athanasius the Athonite. Today it is the largest block of buildings on the peninsula. The central church is dated to be of the period of the foundation, and it is decorated with wall-paintings of the 14th century and mosaics of the 11th. Some of the relics kept in the monastery are icons of Virgin Mary, and the Virgin's vestment. The library contains about 1,700 manuscripts and 10,000 other books.

3. Iviron Monastery. (Iveron in older spelling)

It is built near the sea, about half-way the north-east coast of the peninsula, and was founded by "Hiberians" (i.e. Georgians), disciples of Saint Athanasius the Athonite. The library contains about 2,000 manuscripts and 15,000 other books.

4. Helandari (or Chelandarion in older spelling)

It lies on the north-east side of the Holy Mountain and is surrounded by woods. It is at about half an hour walk from the sea, and was

Movn Δοχειαρίου / Docheiariou monastery

founded in the 10th century by the monk Georgius and rendered in 1198 to the Serb king Stephen Nemenja and his son Racko, who became monks with the names Symeon and Sabbas respectively. Since then many monks in this monastery are from Serb origin. The library has about 1,000 manuscripts and 20,000 other books.

5. Dionyssiou Monastery

It is built on a 80 m high rock near the sea, on the south-west side of the peninsula. It was founded in the 14th century by Holy Dionysius and erected with the help of Alexius III, emperor of Trebizond. The central church is a building of 1537-1547 decorated with frescoes of Cretan painters of that period. In the library are to be found about 500 manuscripts and 5,000 other books.

6. Koutloumoussiou Monastery

It lies in the middle of the peninsula of the Holy Mountain, near Karyes, and was probably founded in the 12th century by a monk of the Turkish aristocratic family of Koutloumous. Its central church was probably built in the 16th century and it is decorated with frescoes of the same period. The library contains about 700 manuscripts and 3,500 other books.

7. Pantokratoros Monastery

It is built on a rocky promontory on the north-

Μονή Ξενοφώντος / Xenophontos monastery

east side of Mount Athos. It was founded in the second half on the 14th century by the brothers Alexius and Ioannes, officials of the Byzantine Empire. The library contains 350 manuscripts and 3,500 other books.

8. Xiropotamou Monastery

It is built on a plateau near Dafni, on the south-west side of the Holy Mountain. It was founded in the 10th century by Saint Paul. The central church was erected from 1761 till 1763, and its frescoes were created twenty years later. The library contains 400 manuscripts and 4,000 other books.

9. Zografou Monastery

It is built in a wood at about half an hour walk from the sea. It was founded in the 10th century by the hermit Georgius, a hagiographer. The central church was built in 1501, and its frescoes date from 1817. The library contains about 400 manuscripts and 8,000 other books. The monks of this monastery mainly originate from Bulgaria.

10. Docheiariou Monastery

It is built near the sea, on the south-west shore. It was founded in the 11th century by Holy Euthymius. The central church was built in the 16th century and its frescoes date from 1567/68. The library contains 450 manuscripts and 3,000 other books.

11. Karakallou Monastery

It is built on the north-east slope of the Holy Mountain, at half an hour walk from the sea. Its existence is mentioned since the 11th century. The main church was built in the 16th century, and the wall frescoes have been created in the years 1717, 1751 and 1767. The huge tower was built in the 16th century. The library contains about 250 manuscripts and 2,500 other books.

12. Filotheou Monastery

It is built on a plateau in the north-east area of the Holy Mountain, at a distance of about 40 minutes walk from the sea. It was probably founded in the 10th century by the hermit Philotheos, from whom it took its name. The central church was built in 1746, the frescoes are from 1752, 1765 and 1776. The library has about 250 manuscripts and many other documents.

13. Simonos Petras Monastery

It is built on a steep rocky slope on the south west side of the Holy Mountain. It was founded at the end of the 13th century or the beginning of the 14th, by Holy Simon, who gave it his name. It was erected by the Serb sovereign John Unglesis. The library detains few manuscripts because most of them were destroyed in a fire one century ago, but many other books were bought by the new community of monks.

14. Agiou Pavlou Monastery

It is built near a torrent on the foot of Mount Athos, on the south-west side of the Holy Mountain, at a distance of twenty minutes walk from the sea. It was founded in the 10th century by Saint Paul of Xeropotamos Monastery, from whom it took its name. The main church was erected between 1839 and 1844. Of all the relics it keeps the most famous are the presents that the Magi brought to the Holy Child. The library contains about 500 manuscripts and 12,500 other books.

15. Stavronikita Monastery

It is built on a rock near the sea, on the north-east side of the Holy Mountain. It was founded in the 16th century by the patriarch Ieremias I (Jeremiah I) and the abbot Gregory. The main church and the refectory of the monastery are decorated with frescoes by the famous hagiographer Theophanes. The library contains about 200 manuscripts and quite a lot of other books.

16. Xenophontos Monastery

It is built near the sea, on the south-west side of the Holy Mountain. It was founded in the 10th century by the hermit Xenophon, from whom it took its name. The main church was built from 1809 till 1819. But apart from that another church which dates from the very foundation of the monastery is also preserved. The library contains about 300 manuscripts and 4,000 other books.

17. The Osiou Grigoriou (Holy Gregory) Monastery

It is built on a rock of the south-west coast of the peninsula, and it is dedicated to the memory of Saint Nicolas. It is founded in the 14th century by Holy Gregory. The main church was built from 1770 till 1775, and its frescoes were painted in 1779. The library contains about 300 manuscripts and 4,000 other books.

18. Esfigmenou Monastery

Built beside the seashore, in the N.E. coast of Saint Mountain, it is dedicated in the Ascension of Christ. Its main church was built between 1808 - 1811. The library of this monastery contains 370 manuscripts and more than 2,000 other books.

19. Agiou Panteleimonos Monastery

It is built near the sea, at a bay on the south-west coast of the Holy Mountain. The recent buildings were founded in the 19th century with the help of the sovereign of Moldo-Walachia Scarlatos Kallimachos. The other buildings were constructed at the end of the 19th century or the beginning of the 20th century. This monastery is

mainly inhabited by monks of Russian origin.

20. Kastamonitou Monastery

It is built at a 45 minutes walk from the sea on the south-west side of the Holy Mountain. Its existence was already mentioned in the 11th century. The main church was built in the years from 1860 till 1871. The library contains about 110 manuscripts and many other books.

Karyes

This village is situated in the centre of the peninsula, on the north-east slope of Mount Athos. At Karyes is the seat of the Holy Assembly, that is the council of representatives of the twenty monasteries and the Primate, and the Holy Epistasio (that is the Superintendency, the executive body of the Holy Community). It is also the seat of the worldly representatives of the Greek state, the governor, police, Telecom office, Post office and health service. The Protaton in the centre of Karyes is a church dedicated to the Assumption of the Virgin, and in it the famous icon "Axion estin" ("Worthy it is") is kept. The Protaton is decorated with frescoes made by Manouil Panselinos, a famous Byzantine painter.

At Karyes there are also small restaurants and hotels, art shops, book stores, etc. There are also representations of the monasteries and the scetes. The Koutloumoussiou Monastery and the scete of Agiou Andreou which belongs to the Vatopedi monastery are very close to Karyes.

Dafni

It is the main port of the Holy Mountain, and lies about half-way the south-west shore of the peninsula. It consists of buildings that belong to the Xiropotamou and Simonos Petras monasteries. There are customs offices, police, Telecom offices and Post offices. There are also restaurants and food stores. Dafni is the terminal of the ship lines that link the Holy Mountain with Ouranoupolis and the scete of Agia Anna. It is also the terminal station of the bus line Karyes-Dafni.

Χαλκιδική '94

Εκδότης:

ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Κείμενα:

ΘΑΝΑΣΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

(Περιήγηση)

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΒΑΜΒΑΚΑΣ

(Άγιο Όρος)

ΝΙΚΟΣ ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ

(Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική στην Χαλκιδική)

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΠΑΠΠΑΣ

(Ο ξεριζωμένος ελληνισμός στην Χαλκιδική)

Δημόσιες Σχέσεις:

ΛΙΛΥ ΣΠΥΡΟΥ-ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ

Μεταφράσεις:

EMILE GOOSSENS

(Αγγλικό κείμενο)

ΓΕΩΡΓΙΑ ΣΕΡΕΤΟΥΔΗ

(Γερμανικό κείμενο)

Αποδελτίωση:

MARIA ΑΡΓΥΡΙΑΔΟΥ

Φωτογραφίες:

ΠΑΝΟΣ ΓΚΟΥΜΑΣ (Άγιο Όρος)

MARIA ΑΡΓΥΡΙΑΔΟΥ

ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ

Στοιχειοθεσία:

ΜΙΧΑΛΗΣ ΔΙΑΚΙΔΗΣ τηλ. 810.634

Φίλμ-Αποχρωματισμοί

DE NOVO τηλ. 240.957

Εκτύπωση:

GRAFO A.E. τηλ. 281.188

Βιβλιοδεοία:

ΟΜΗΡΟΣ τηλ. 681.302

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ/CONTENTS/INHALT

Χάρτης/Map	9
Θεσσαλονίκη-Μουδανιά	11
Κασσάνδρα	18
Σιθωνία	33
Ορεινή Χαλκιδική	51
Ιερισσός-Ολυμπιάδα	59
Πυργαδίκια-Ουρανούπολη	62
Άγιον Όρος	67

Κείμενα	79
Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική στην Χαλκιδική	85
Ο ξεριζωμένος Ελληνισμός της Χαλκιδικής	87
Η Ιστορική και Λαογραφική Εταιρεία Χαλκιδικής	89
ΟΔΗΓΟΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	153

ENGLISH TEXT

Thessaloniki-Nea Moudania	93
Kassandra	97
Sithonia	104
Northern Halkidiki	113
Ierissos-Olympiada	115
Pyrgadikia-Ouranoupoli	117
Mount Athos (The Holy Mountain)	119
GUIDE OF HALKIDIKI/INFORMATIONS	175

DEUTSCH TEXT

Thessaloniki-Nea Moudania	126
Kassandra	129
Sithonia	135
Das Gebirgsland von Chalkidiki	142
Ierissos-Olimpiada	145
Pirgadikia-Uranupolis	147
Agion Oros	149

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ι. Α. Παπάγγελου**, "Χαλκιδική", Μαλλιάρης- Παιδεία (έργο πρωτοποριακό, γραμμένο από τον καλύτερο γνώστη και μελετητή του χώρου).
- N.G.L. Hammond**, "A History of Macedonia", τόμος Α', Oxford University Press (ιδίως το κεφάλαιο Anthemus, Crousis, Chalkidice κ.ά.).
- N.G.L. Hammond - G.T. Griffith**, "A History of Macedonia", τόμος Β', Oxford University Press.
- Απ. Βακαλόπουλος**, "Ιστορία της Μακεδονίας από τα προϊστορικά χρόνια ως το 1912", Θεσσαλονίκη, 1983.
- Δήμιττας Μαργαρίτης**, "Αρχαία Γεωγραφία της Μακεδονίας", Αθήναι, 1870.
- Κανατσούλης Δ.**, "Ιστορία της Μακεδονίας μέχρι τον Μ. Κωνσταντίνο", Θεσσαλονίκη, 1964.
- Θ. Γεωργιάδης**, "Η αρχαία Μακεδανία κατά τον Στράβωνα", Μαλλιάρης - Παιδεία. Ποικίλα δημοσιεύματα του περιοδικού "Χρονικά" (έκδοση της "Λαογραφικής και Ιστορικής Εταιρείας Χαλκιδικής").
- Αθήναιου "Δειπνοσοφισταί", Απολλοδώρου (ψευδο-Απολλοδώρου), "Βιβλιοθήκη, Ηροδότου "Ιστορίαι", Θουκυδίδου "Συγγραφή", Ξενοφώντος "Ελληνικά", Στράβωνος "Γεωγραφικά" κ.ά.

© Copyright 1994

ΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

Μητροπόλεως 94, 54622 Θεσσαλονίκη,
τηλ.(031) 223718, 223005

FAX: (031)223005

Annual Guide "Chalkidiki" is published
annually by Editions K. GEORGIADIS, 94
Mitropoleos str., 546 22 Thessaloniki,
GREECE,

tel.: (0030) (31) 22 37 18, 22 30 05. FAX:
(0030) (31) 22 30 05.

© Copyright KOSTAS GEORGIADIS,
1994.